

**In het belang van het slacht-
offer van seksueel geweld**

*Het JOS-project in het
arrondissement Alkmaar*

**Drs. Marjolein Goderie
Mr. Annuska Overgaag
Nathalie Rozeboom**

Februari 2002

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 De opzet van het onderzoek	7
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	7
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Onderzoeksopzet	8
Hoofdstuk 2 Bejegening en informatie door de politie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Organisatie van de zedentaak in de politieregio Noord-Holland Noord	11
2.3 Aanpak van het politieonderzoek	13
2.4 Ontvangst, beoordeling en verwijzing door baliemedewerker	14
2.5 Het contact tussen de taakaccenthouder zeden / rechercheur zeden en het slachtoffer	17
2.6 Samenvatting en conclusies	28
Hoofdstuk 3 De hulpvraag	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Werkwijze slachtofferonderzoek	31
3.3 De respons en de respondenten	32
3.4 Resultaten uit de schriftelijke enquête van alle respondenten	37
3.5 Resultaten uit de telefonische enquête	38
3.6 Een tweede telefonisch interview	53
3.7 Samenvatting en conclusies	55
Hoofdstuk 4 Hulpaanbod	59
4.1 Inleiding	59
4.2 Psychosociale hulp	60
4.3 Medische hulp	64
4.4 Juridische hulp	65
4.5 JOS nader bekeken	67
4.6 Samenvatting en conclusies	79

Hoofdstuk 5 Samenwerking en afstemming	81
5.1 Inleiding	81
5.2 Onderlinge bekendheid en acceptatie	82
5.3 Verwijzing	83
5.4 Samenwerking	84
5.5 Meerwaarde van JOS	87
5.6 Tot slot	91
Hoofdstuk 6 Beschouwing over landelijke invoering	95
6.1 Inleiding	95
6.2 Welke verwachtingen hebben slachtoffers van seksueel geweld bij het doen van aangifte?	95
6.3 Het succes van JOS	97
6.4 Een piketregeling tegen de achtergrond van het slachtofferbeleid	101
Literatuurlijst	105
Bijlage 1 Overzicht beschikbaarheid zedenrechercheurs en taakaccenthouders zeden	107 107
Bijlage 2 JOS piketregeling Alkmaar	109

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage van het onderzoek naar het JOS-project in Alkmaar. De ketenpartners van het JOS-project in Alkmaar en de coördinator hebben zich zonder uitzondering met een enorm enthousiasme van hun taak gekweten. Daarin ligt de kiem van het succes van dit Alkmaarse project. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in de periode 1 december 2000 tot 14 juli 2001. De opdrachtgever is de Raad voor de Rechtsbijstand Amsterdam. Het onderzoek is gefinancierd door het Ministerie van Justitie (DJPS). De onderzoekers hebben over de conceptrapportage overlegd met mw. ter Linden (Ministerie van Justitie), de heer van IJzeren (Ministerie van Justitie) en de heer. Schilperoort (Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam).

De onderzoekers bedanken alle respondenten voor het in hen gestelde vertrouwen. Speciale dank zijn we verschuldigd aan mevrouw. E. van Balen Walter (projectcoördinator), mevrouw. M. Wagenaar (politie Noord-Holland Noord) en mevrouw. G. van Dijk (stuurgroep JOS Alkmaar). Zonder hun grote inzet had het onderzoek niet kunnen slagen.

Katinka Lünemann bedanken we voor de kritische lezing van een conceptversie van het rapport en het doen van verbeteringsvoorstellen voor de tekst van het laatste hoofdstuk.

In de rapportage worden ter illustratie (delen van) casusbeschrijvingen gegeven. Hierin zijn bepaalde details gewijzigd om herkenning van personen te voorkomen.

Utrecht, februari 2002

Marjolein Goderie
Annuska Overgaag
Nathalie Rozeboom

Hoofdstuk 1 De opzet van het onderzoek

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In 1997 is vanuit de balie in Alkmaar het idee ontstaan om te komen tot het opzetten van een piketregeling voor zedenslachtoffers. De advocaat die zich hiermee bezighield is deel uit gaan maken van de stuurgroep Terwee, waarin ook de Rechtbank, het OM, de politie, Buro Slachtofferhulp, Reclassering, het Bureau voor Rechtshulp, Bureau Halt en de Raad voor de Kinderbescherming zijn vertegenwoordigd. Deze stuurgroep heeft zich onder meer bezig gehouden met het creëren van een draagvlak voor het starten van JOS: een experimentele piketregeling voor slachtoffers van zedenmisdrijven binnen politie en Openbaar Ministerie. Het Ministerie van Justitie, Directie Rechtsbijstand en Juridische Beroepen (DRJB) heeft zich bereid verklaard de projectkosten van het experiment te financieren. De Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam fungeert als opdrachtgever en zorgt voor de juiste randvoorwaarden waarbinnen het project moet functioneren. De Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid van het Ministerie draagt zorg voor het opdrachtgeverschap en de financiering van het onderzoek naar JOS.

Dit initiatief past in de landelijke ontwikkeling waarin de positie van het slachtoffer binnen het strafproces wordt versterkt. Niet alleen is de bejegening van het slachtoffer door politie, Openbaar Ministerie en rechterlijke macht verbeterd en is de positie van de benadeelde partij in het strafproces versterkt door de mogelijkheden om een schadevergoeding te verkrijgen uit te breiden, bovendien wordt het verschaffen van juridische ondersteuning aan het slachtoffer steeds belangrijker. Met name als het gaat om slachtoffers van ernstige geweldsdelicten en zedenmisdrijven lijkt een specifieke juridische ondersteuning gewenst.

Het experiment in Alkmaar is, evenals het JOS-project in Rotterdam, te beschouwen als een pilot. Het onderzoek naar deze pilot wordt vergeleken met de resultaten van het onderzoek naar het JOS-project in Rotterdam, zodat inzicht verkregen wordt in de waarde van juridische vroeghulp voor slachtoffers van zedenmisdrijven.

1.2 Probleemstelling

Het doel van het project is in de eerste plaats verbetering van de rechtsbijstand aan slachtoffers van zedendelicten. In het arrondissement Alkmaar is gesignaleerd door de gespecialiseerde

advocatuur, rechtbank en Openbaar Ministerie dat in met name ernstige zedenzaken het vaak ontbreekt aan rechtsbijstand voor slachtoffers van zedenzaken, of dat slachtoffers zich laat tot een advocaat wenden, bijvoorbeeld als het verhoor bij de rechter-commissaris al heeft plaatsgevonden. Er zijn ook slachtoffers die pas na de strafzaak contact met een advocaat zoeken. Er is een verschil geconstateerd in het verloop van zaken waarbij het slachtoffer zich tijdig van gespecialiseerde rechtsbijstand heeft kunnen voorzien en waar dat niet is gebeurd. Doel van de piketregeling is het geven van tijdige voorlichting aan het slachtoffer in zedenzaken om zo een gunstiger resultaat voor het slachtoffer te bereiken.

Het onderzoek heeft tot doel niet alleen zicht te geven op wat het effect is van het vergroten van de toegang tot het recht voor het slachtoffer, maar ook op de vormgeving van de samenwerking tussen politie, OM en advocatuur. Voorts is het onderzoek bedoeld om inzichten te verschaffen ten behoeve van toekomstig beleid.

Volgens het 'Projectplan JOS Alkmaar' dienen in het onderzoek centraal te staan:

- De vraag wat de meerwaarde is voor de rechtzoekende van de juridische vroeghulp naast de reguliere mogelijkheid van rechtshulp.
- De samenwerking tussen politie en advocaten.
- Een cliëntenonderzoek.
- De invloed van de piketregeling op de werkzaamheden van de andere ketenpartners, zoals politie en Buro Slachtofferhulp.
- De vraag in welke mate de door het Buro Slachtofferhulp verstrekte juridische informatie in de behoefte van de slachtoffers voorziet.

1.3 Onderzoeksopzet

Ten behoeve van de vergelijkbaarheid met het JOS-project in Rotterdam is het onderzoek in Alkmaar zo veel mogelijk uitgevoerd conform de gevolgde structuur van de evaluatie in Rotterdam. Het onderzoek bestaat uit vijf deelonderzoeken:

1 DEELONDERZOEK HULPVRAAG EN ERVAREN HULPAANBOD (SLACHTOFFER-ONDERZOEK)

In dit deelonderzoek staat de vraag centraal in hoeverre er bij slachtoffers van seksueel geweld in het arrondissement Alkmaar behoefte bestaat aan juridische vroeghulp. Ook is op verzoek

van de stuurgroep aandacht besteed aan de vraag of de geldende JOS-piketregeling van invloed is op de gebruikmaking van het aanbod.

De groep slachtoffers in Alkmaar waarnaar onderzoek is verricht, betreft alleen de slachtoffers aan wie een JOS-aanbod is gedaan. De slachtoffers die gebruik hebben gemaakt van het aanbod, zijn benaderd door de advocaat. De slachtoffers die geen gebruik van het aanbod wensten te maken, zijn benaderd door de politie.

De onderzoeksgroep is dus anders gedefinieerd dan in Rotterdam. In Rotterdam bestond deze uit alle slachtoffers vanaf het moment dat zij melding doen.

2 DEELONDERZOEK BEJEGENING EN INFORMATIE DOOR DE POLITIE (POLITIE-ONDERZOEK)

De bejegening en informatievoorziening door de politie spelen een essentiële rol. Dit deelonderzoek start met het maken van een beschrijving van de wijze waarop de zedentaak bij de politie in deze regio georganiseerd is.

Per politiebureau wordt eerst de baliemedewerker geïnterviewd over de ontvangst en verwijzing van zedenslachtoffers en dergelijke. Vervolgens wordt de rechercheur waarnaar de baliemedewerker verwezen heeft geïnterviewd over de twee meest recente zedenzaken: welke stappen zijn er gezet, hoe verliep het informatiegesprek, welke informatie over hulp en bijstand (met name over de juridische dienstverlening door een JOS-advocaat) is verstrekt.

3 ONDERZOEK SAMENWERKING EN AFSTEMMING (PROCESEVALUATIE)

Evenals in Rotterdam is JOS-Alkmaar een samenwerkingsproject. Primair gaat het om samenwerking tussen politie en advocatuur, maar ook de inbreng van andere partners is hierbij van belang.

In dit deelonderzoek is nagegaan hoe de samenwerking tussen politie en advocatuur verloopt. Ook wordt bekeken welke invloed de piketregeling heeft op de werkzaamheden van de ketenpartners.

In Alkmaar is de situatie wat dit betreft anders dan in Rotterdam, in die zin dat het aantal bij het experiment betrokken partners groter is. In Alkmaar zijn, in tegenstelling tot in Rotterdam, ook het Openbaar Ministerie en de Rechtbank in de stuurgroep vertegenwoordigd. Ook zij dienen in de procesevaluatie betrokken te worden. De volgende vragen zijn hierbij van belang: Wat merken een officier van justitie en een rechter nu eigenlijk van het bestaan van JOS in hun normale werk? Levert het bestaan van de piketdienst veranderingen op in hun werk? Wat kan de bijdrage zijn van actoren in het traject na de politie in de strafrechtketen voor het slachtoffer van een zedendelict?

4 HULPAANBOD EN MET NAME DE JURIDISCHE ASPECTEN DAARIN IN ALKMAAR

Evenals in Rotterdam is het hulpaanbod, met de nadruk op het juridische hulpaanbod, aan slachtoffers van seksueel geweld in het arrondissement Alkmaar in kaart gebracht.

Het doel hiervan is een beschrijving van het JOS-aanbod in vergelijking met andere vormen van juridische bijstand aan zedenslachtoffers in juridische aangelegenheden.

5 VERGELIJKING EN BELEIDSMATIGE ONDERBOUWING

Verder wordt naar aanleiding van het onderzoek in Alkmaar ook antwoord gegeven op de vraag of de verschillen tussen Rotterdam en Alkmaar invloed hebben op zowel de vormgeving van de juridische bijstand en zorg voor slachtoffers van zedendelicten als op het gebruik daarvan door deze categorie slachtoffers. Ook is het van belang om de organisatie van de politie wat betreft de zedentaak in de analyse te betrekken.

De vergelijking van de resultaten van de onderzoeken in Rotterdam en Alkmaar zullen een onderbouwing kunnen geven ten behoeve van de beleidsmatige afweging of landelijke invoering van juridische vroeghulp geïndiceerd is.

Het JOS-project is een experimentele samenwerking in een experimentele context. Wanneer juridische vroeghulp aan slachtoffers van seksueel geweld een succesvolle voorziening blijkt te zijn, zal er een praktijk moeten groeien die vergelijkbaar is met het strafpiket of het psychiatrisch piket. Dit zijn algemeen aanvaarde voorzieningen geworden, zonder allerlei bijzondere voorzieningen. Wat is er voor nodig om daar met JOS ook naar toe te gaan, aan welke voorwaarden moet voldaan worden? Dit zijn vragen naar een landelijk overdraagbaar model dat beschikbaar moet zijn, vooraleer men tot landelijke invoering kan overgaan. Deze vragen zullen in dit deelonderzoek (5) ook aan de orde komen.

Hoofdstuk 2   **Bejegening en informatie door de politie**

2.1   **Inleiding**

In dit hoofdstuk gaan we in op de kwesties hoe slachtoffers van seksueel geweld door de politie worden bejegend en hoe ze van informatie worden voorzien. Informatie zowel over het doen van aangifte, als over het JOS-aanbod. We hebben hierover de slachtoffers bevraagd (zie hoofdstuk 3) en onderzoek gedaan bij de politie. Het informeren van zedenslachtoffers over het JOS-aanbod gebeurt bij de politie en een adequate uitvoering van de bejegening en informatievoorziening door de politie vormt het eerste stadium in de uitvoering van een ketengerichte aanpak.

Een aantal politiebureaus in de politieregio zijn zonder aankondiging vooraf bezocht en de aanwezige baliemedewerkers en taakaccenthouders zeden respectievelijk rechercheurs zeden zijn over bovenstaande onderwerpen geïnterviewd.

Eerst geven we een beschrijving van de wijze waarop de zedentaak bij de politie in de regio Noord-Holland Noord is georganiseerd. Vervolgens gaan we in op de werkwijze van het onderzoek. Daarna zullen we ingaan op de ontvangst door de baliemedewerker, de doorverwijzing naar de rechercheur, het informatiegesprek en de aangifte.

In dit hoofdstuk worden ter illustratie (delen van) casusbeschrijvingen gegeven. In de geanonimiseerde beschrijvingen hebben we enige details gewijzigd om iedere mogelijkheid van herkenning van personen te voorkomen.

2.2   **Organisatie van de zedentaak in de politieregio Noord-Holland Noord**

De politieregio Noord-Holland Noord is onderverdeeld in 3 districten¹ :

- District Noord-Kennemerland: Alkmaar en omstreken.
- District West-Friesland: Hoorn en omstreken.
- District Noordkop: Den Helder en omstreken.

---

¹ Voor 1 januari 2001 waren er zes districten: Noord Kennemerland West, Noord Kennemerland Oost, Westfriesland West, Westfriesland Oost, Den Helder/Texel en Noordkop Zuid.

Wat betreft de zedentaak is er in deze politieregio onderscheid te maken tussen rechercheurs zeden en taakaccenthouders zeden. De rechercheurs zeden zijn verbonden aan de regionale afdeling zeden. Deze afdeling staat boven de districten en biedt op aanvraag ondersteuning aan de districten.

In de districten zijn rechercheurs met het taakaccent zeden (taakaccenthouders zeden) werkzaam. In elk district zijn meerdere bureaus. Niet op elk bureau is een taakaccenthouder zeden werkzaam.

De taakaccenthouders zeden en rechercheurs zeden hebben de cursus zeden² gevolgd en zijn dus volgens de aanwijzing van het College van Procureurs-generaal³ bevoegd om aangiftes van zedenzaken op te nemen. In deze politieregio zijn de taakaccenthouders zeden in een aantal gevallen verplicht om ondersteuning te vragen aan de regionale afdeling zeden. Dit betreft de volgende gevallen:

- Zedenzaken waarbij kinderen tot twaalf jaar betrokken zijn.
- Zedenzaken waarbij sprake is van een verstandelijke handicap van de dader of het slachtoffer.
- Kinderporno-zaken.
- Mensenhandelzaken.

Verder heeft de regionale afdeling zeden de volgende taken:⁴

- Regionaal aanspreekpunt voor externen met betrekking tot het regionale beleid.
- Uitvoeren studioverhoren.
- Controles verrichten in seksinrichtingen.
- Zonodig ondersteuning bieden aan de districten.

Om de bereikbaarheid te garanderen zijn er piketregelingen. Er is een 24-uurspiketregeling van de regionale afdeling zeden, die in de hierboven beschreven gevallen ingeschakeld moet worden en de 24-uurspiketregeling van elk district die in de overige gevallen ingeschakeld wordt.

Meldingen van zedenmisdrijven kunnen via de balie van een politiebureau of telefonisch via de meldkamer bij de politie terecht komen. Over deze meldingen is het volgende afgesproken:

Tijdens kantooruren: het slachtoffer wordt doorverwezen naar een taakaccenthouder zeden. Indien deze niet op het bureau aanwezig is, volgt dezelfde procedure als buiten kantooruren.

---

² Het gaat hier om de zedenzakenmodule van het Instituut voor criminaliteitsbeheersing en recherchekunde of de cursus seksueel (afwijkend) gedrag én de training omgaan met seksueel geweld van de Stichting Politievormingscentrum.

³ De algemene zedenaanwijzing Bejegening slachtoffers zedendelicten, Stcrt. 1999, 174.

⁴ Spel, 19 oktober 1999.

Buiten kantooruren: de piketrechercheur van het desbetreffende district (dit kan een taakaccenthouder zeden, maar ook een andere rechercheur zijn) wordt ingeschakeld. Indien er sprake is van spoed waarschuwt deze de technische recherche. Indien er sprake is van misbruik van kinderen, verstandelijk gehandicapten, kinderporno of mensenhandel dient de piketrechercheur de regionale afdeling zeden in te schakelen. Wanneer er geen sprake is van spoed wordt verwezen naar een taakaccenthouder zeden, of rechercheur zeden met wie tijdens kantooruren een afspraak gemaakt kan worden.

De regionale afdeling zeden ontvangt elke dag een overzicht van gemelde zedenzaken in de regio. Hieruit kan worden afgeleid of de zaak volgens de richtlijnen is afgehandeld. Indien dit niet het geval is, tracht men dit in overleg met de chef recherche bij te stellen.

2.3 Aanpak van het politieonderzoek

In elk district is een aantal bureaus bezocht op verschillende tijdstippen. Aanvankelijk zou ook 's avonds een bureau bezocht worden. In deze regio zijn echter de meeste bureaus 's avonds dicht voor publiek⁵ en er wordt dan met de meldkamer gewerkt. Tijdens de interviews is gevraagd hoe 's avonds en 's nachts omgegaan wordt met meldingen van seksueel geweld.

Meestal is gekozen voor een wat groter bureau, maar ook is een aantal kleine bureaus bezocht. Het slachtoffer gaat per slot van rekening ook meestal naar het bureau dat het dichtst bij haar in de buurt is.

Bij het politiebureau hebben de onderzoekers zich gemeld aan de balie. Aan de baliemedewerker is verteld dat er een onderzoek verricht wordt in het kader van het JOS-project. De onderzoekers hebben een aanbevelingsbrief laten zien, die is ondertekend door de korpschef.

Eerst is gevraagd aan de baliemedewerker wat hij zou doen als er op dat moment een zedenslachtoffer aan de balie zou komen. Er zijn onder andere vragen gesteld om er achter te komen op welke manier de beoordeling plaatsvindt. Tot slot is gevraagd naar wie de baliemedewerker zou doorverwijzen en of desbetreffend persoon op dat moment ook geïnterviewd kon worden.

Aan de rechercheur zeden en de taakaccenthouder zeden zijn vragen gesteld over de melding, het informatiegesprek, de aangifte en (juridische) hulpverlening. Vervolgens is gevraagd of de rechercheur twee recente zedenzaken zou willen beschrijven.

---

⁵ Voor noodgevallen kan men zich natuurlijk altijd via de intercom bij de ingang melden. Zie paragraaf 2.3.

Het bezoek is niet aangekondigd, omdat slachtoffers ook niet altijd aangekondigd bij een bureau langskomen. Wel zijn de taakaccenthouders zeden en rechercheurs zeden van tevoren in algemene zin over dit onderdeel van het onderzoek geïnformeerd.

2.4 Ontvangst, beoordeling en verwijzing door baliemedewerker

In elk van de drie districten van de regio Noord-Holland Noord zijn twee of drie politiebureaus bezocht. Over het algemeen zijn de onderzoekers goed ontvangen en waren de baliemedewerkers bereid de onderzoekers te woord te staan. Bij één bureau werden de onderzoekers niet goed ontvangen. De onderzoekers voelden zich niet serieus genomen door de baliemedewerker. Door drukke werkzaamheden konden de baliemedewerkers de onderzoekers niet altijd direct te woord staan. De onderzoekers hebben in dat geval gewacht tot een rustiger moment. Onderstaande beschrijving is gebaseerd op de gesprekken met zeven baliemedewerkers.

Ontvangst

De zeven bezochte bureaus zijn in ieder geval overdag open. Hierop is één uitzondering. Het bureau in Enkhuizen is alleen 's middags open. De bureaus in Alkmaar, Den Helder en Hoorn zijn ook 's avonds open (tot 21.00 of 22.00 uur). Na sluitingstijd van de bureaus worden mensen via de intercom verbonden met de meldkamer in Alkmaar. Wel zijn er altijd mensen van de basispolitiezorg op de bureaus aanwezig. Buiten de reguliere openingstijden kan men zich in noodgevallen dan ook altijd via de intercom bij de deur melden.

Op vier van de bezochte bureaus zijn tijdens de openingstijden normaliter twee baliemedewerkers aanwezig. Op twee bureaus is slechts één baliemedewerker aanwezig. Op één bureau is behalve een baliemedewerker ook een stadswacht aanwezig.

De opleidingen van de baliemedewerkers verschillen. De meeste baliemedewerkers hebben de opleiding Bijzonder opsporingsambtenaar (BOA) gedaan. Twee baliemedewerkers zijn in afwachting van hun opleiding tot politieagent en werken tot die tijd als baliemedewerker. Eén baliemedewerker heeft bij Buro Slachtofferhulp gewerkt en had op die manier al van JOS gehoord. De andere baliemedewerkers hebben allemaal meer dan zeven jaar ervaring. Van de zeven baliemedewerkers zijn er twee beëdigd als agent. De functie van baliemedewerker kent derhalve een gevarieerde invulling.

De wachtruimtes bij de politiebureaus variëren van heel klein tot heel groot, van een wachtruimte van ongeveer zes vierkante meter tot een ruime ontvangsthuis met een vriendelijke inrichting. De balies van alle politiebureaus zijn, op één bureau na, allemaal open. Bij dit ene bu-

reau zit tussen de wachtruimte en de balie een deur. Bij de bureaus met open balies kunnen de mensen die aan de balie geholpen worden en de mensen die aan het wachten zijn elkaar meestal verstaan. Er is dus weinig privacy. Op één bureau komt er in de toekomst een kleine kamer die bereikbaar is vanuit de wachtruimte en vanachter de balie. Hier kunnen dan ook slachtoffers te woord worden gestaan, zonder dat zij het bureau in hoeven.

Beoordeling

Aan de baliemedewerkers is gevraagd hoe zij handelen als een vrouw zich meldt met het verhaal dat zij is lastig gevallen in de trein. Met opzet is deze formulering algemeen gehouden om te achterhalen of en op welke wijze er doorgevraagd wordt.

De meeste baliemedewerkers nemen een slachtoffer dat emotioneel is apart in een verhoorkamer. Ze stellen het slachtoffer op haar⁶ gemak, onder andere door iets te drinken aan te bieden. Als het slachtoffer niet emotioneel is, vindt de beoordeling aan de balie plaats.

Vervolgens zijn er twee handelswijzen te onderscheiden:

1. De baliemedewerker vraagt kort te vertellen wat er aan de hand is. Het woord misbruik is meestal genoeg. Ook kun je vaak al veel zien aan de emoties en de lichaamstaal, volgens de baliemedewerkers. De baliemedewerkers vragen zo weinig mogelijk door. "Wij hoeven alleen heel globaal te weten wat er aan de hand is. Ik moet er gewoon voor zorgen dat het slachtoffer zo snel mogelijk bij de zedenrechercheur zit, daar moet ze haar verhaal vertellen." (4 baliemedewerkers)
2. De baliemedewerker haalt de wachtcommandant of iemand van de basispolitie erbij. Deze handelt het verder af. Wat er bij de wachtcommandant gebeurt, zie hierna. (3 baliemedewerkers)

Op een wat kleiner bureau is de baliemedewerker altijd alleen. Hij sluit het bureau als een slachtoffer langskomt dat erg emotioneel is. Hij doet dan een briefje op de deur met de mededeling dat ze bereikbaar zijn via de intercom die naar de meldkamer wordt doorverbonden. Van tevoren licht hij de meldkamer in. Op deze manier heeft hij alle aandacht voor het slachtoffer.

---

⁶ Wanneer wordt verwezen naar het slachtoffer, wordt de vrouwelijke vorm gebruikt. Hoewel een slachtoffer natuurlijk ook een man kan zijn, betreft het in de meeste gevallen een vrouw. Ook kan een andere melder bedoeld worden, zoals de ouder van een kind dat slachtoffer is van seksueel geweld.

Doorverwijzing

Vier baliemedewerkers melden dat zij de wachtcommandant of chef van dienst laten beoordelen wanneer wordt doorverwezen naar een rechercheur. De wachtcommandant / chef van dienst beslist hoe te handelen. Slachtoffers die reeds een afspraak hebben gemaakt, worden direct doorverwezen.

Er is een verschil tussen de bureaus waar taakaccenthouders zeden op het bureau aanwezig zijn (4 bureaus) en de bureaus waarbij zij niet op het bureau aanwezig zijn (3 bureaus).

De eerste groep probeert een taakaccenthouder zeden te waarschuwen en de tweede groep noteert het telefoonnummer en laat een taakaccenthouder zeden terugbellen voor een afspraak. Bij de eerste groep is de taakaccenthouder zeden niet altijd op het bureau en dan volgt dezelfde procedure als bij de tweede groep.

Bij de doorverwijzing kunnen twee situaties worden onderscheiden:

1. De eerste situatie is als een delict al wat langer geleden is gebeurd en daarbij het slachtoffer niet zo emotioneel is als zij zich meldt.
2. De tweede situatie doet zich voor als een slachtoffer van een delict zich meldt dat zojuist gebeurd is. Dikwijls moet dan direct actie worden ondernomen. Ook wanneer een slachtoffer erg emotioneel is, wordt direct actie ondernomen ook al is het delict misschien wat langer geleden gebeurd.

Bij de eerste situatie wordt het telefoonnummer van het slachtoffer genoteerd. De taakaccenthouder zeden zal terugbellen en een afspraak maken. In de tweede situatie zal een taakaccenthouder zeden meteen komen. Het kan voorkomen dat een gewone rechercheur of de wachtcommandant het eerste gesprek met het slachtoffer houdt om haar te kalmeren.

De wachtcommandant / chef van dienst

Zoals hierboven beschreven schakelen op vier bureaus de baliemedewerkers zo snel mogelijk de wachtcommandant in. Daarom is deze ook kort geïnterviewd.

De wachtcommandant doet in beginsel hetzelfde als de baliemedewerkers op de bureaus waar geen wachtcommandant wordt ingeschakeld. Deze staat het slachtoffer kort te woord. Dit wordt het eerste opvanggesprek genoemd en er wordt niet inhoudelijk op de zaak ingegaan. De wachtcommandant beslist dan hoe verder gehandeld wordt.

- a. Bij aanwezigheid van de taakaccenthouder zeden

Als een slachtoffer tijdens kantooruren komt en er is een taakaccenthouder zeden aanwezig beslist de wachtcommandant welke rechercheur hij belt. Als zich aan de balie een vrouw meldt, belt hij een vrouwelijke rechercheur en als het een man betreft een mannelijke. Afhankelijk van de beschikbaarheid van de rechercheurs en van wat het slachtoffer zelf wil, zal geprobeerd worden een vrouwelijke dan wel een mannelijke rechercheur te bellen.

b. Bij afwezigheid van de taakaccenthouder zeden

Als er geen taakaccenthouder zeden aanwezig is, dan is er altijd een rechercheur die piket heeft. Dit hoeft geen taakaccenthouder zeden te zijn. De piketrechercheur kan in principe altijd opgeroepen worden als het zeden betreft. De wachtcommandant maakt de afweging of dat gebeurt. Als er 's avonds iemand komt met een melding van een schennispleger of zeer lichte aanranding dan belt hij daarvoor de piketrechercheur niet op. De wachtcommandant neemt in dit geval zelf de aangifte op. Dit is niet conform de aanwijzing van het College van Procureurs-generaal. Hierbij moeten wel wat nuances aangebracht worden, want dit is ook weer afhankelijk van het slachtoffer. Als het slachtoffer erg overstuur is, kan de wachtcommandant toch besluiten om de piketrechercheur te bellen.

2.5 Het contact tussen de taakaccenthouder zeden / rechercheur zeden en het slachtoffer

Op elk bureau is gevraagd naar welke persoon de baliemedewerker zou verwijzen als zich op dat moment een slachtoffer⁷ van seksueel geweld zou melden. Er is toen zoveel mogelijk op dat moment een gesprek gevoerd met de dienstdoende taakaccenthouder zeden of de rechercheur zeden. Op een aantal bureaus was geen rechercheur zeden of taakaccenthouder zeden aanwezig. Dit kwam door drukke werkzaamheden of omdat er sprake was van een kleiner bureau waar überhaupt geen taakaccenthouder zeden aanwezig is. Met de rechercheurs die niet bereikbaar waren op het moment van het bezoek is een afspraak gemaakt voor een interview op een later tijdstip.

Eerst hebben we de rechercheurs een aantal algemene dingen gevraagd, zoals functie, opleiding, ervaring, samenstelling van het team, bereikbaarheid van de afdeling zeden en dergelijke.

Daarna is gevraagd naar het verloop van twee recente zedenzaken waarbij ze waren betrokken. Er is met zes taakaccenthouders zeden en twee rechercheurs zeden gesproken. Eén interview was een groepsinterview met drie rechercheurs tegelijk, waarbij ook twee zaken zijn

---

⁷ Hier wordt gesproken van het slachtoffer van seksueel geweld. Daar waar het gaat om een minderjarig slachtoffer dient het volgende gelezen te worden: 'of diens wettelijke vertegenwoordiger'.

besproken. Dit betekent dat er in totaal twaalf recente zaken zijn besproken. In deze zaken kwamen de volgende delicten aan de orde:

- ontucht (art. 247 Sr, 2 keer)
- ontucht met misbruik van gezag (art. 249 Sr, 8 keer)
- koppelarij (art. 250 Sr, 2 keer)

Bij het bespreken van de zedenzaken zijn vragen gesteld omtrent de melding, het informatiegesprek, de aangifte en het al dan niet verwijzen naar het JOS-project. De volgende beschrijving is gebaseerd op de gesprekken met de rechercheurs.

Opleiding, ervaring en team

De taakaccenthouders zeden zijn allemaal voor deeltijd (voor maximaal 80%) op zeden aangenomen. De resterende tijd kunnen zij ingezet worden voor algemene rechetaken. De meeste rechercheurs hebben lange tijd ervaring bij de politie. Zij hebben eerst een tijd in de uniformdienst gewerkt en zijn daarna via de algemene recherche bij zeden terechtgekomen. Zij hebben de verplichte opleiding zeden⁸ gevolgd. Eén rechercheur heeft behoefte aan een uitgebreidere cursus. Naast de algemene cursus zijn door de respondenten vaak nog een aantal specifieke korte cursussen gevolgd.

Op de bureaus waar een taakaccenthouder zeden aanwezig is, wordt tijdens kantooruren meestal in diensten van twee personen gewerkt. Daarnaast is er in elk district altijd een rechercheur die piketdienst heeft in verband met de 24-uursbereikbaarheid. Op de bureaus wordt veel samengewerkt met de andere rechercheurs. De taakaccenthouders zeden en rechercheurs zeden pakken ook wel eens andere spoedeisende zaken op. Als zich een nieuwe zedenzaak aan dient dan overlegt men met de recherchechef over wie ruimte heeft om de zaak op zich te nemen.

Melding

Volgens de rechercheurs wordt het eerste contact meestal telefonisch gelegd. Dit telefoontje komt dan bij de balie terecht, waarna wordt doorverbonden met de taakaccenthouder zeden. Als deze niet aanwezig is, wordt doorverbonden met de chef van de afdeling recherche. Deze maakt een aantekening en de taakaccenthouder zeden belt het slachtoffer later terug. Als een notitie wordt gemaakt dan zijn de rechercheurs volgens de aanwijzing van het College van Pro-

---

⁸ De zedencursus duurt twee weken.

cureurs-generaal verplicht om binnen tien dagen een informatiegesprek te laten plaatsvinden. De onderzoekers zeggen dat het niet altijd lukt om zich hier aan te houden.

In incidentele gevallen komen slachtoffers rechtstreeks naar het bureau, volgens de onderzoekers. Als dit gebeurt, volgt eigenlijk dezelfde werkwijze als boven.

Het bovenstaande vindt enkel plaats indien niet direct actie hoeft worden ondernomen. Zaken die kunnen wachten zijn bijvoorbeeld incestzaken die lang(er) geleden zijn gebeurd. Deze kunnen bijvoorbeeld ook de volgende dag opgepakt worden. Ook verkrachtingen die een week of langer geleden hebben plaatsgevonden worden de volgende dag opgepakt. Slachtoffers melden vaker 'oude' dan 'nieuwe' zaken, volgens de onderzoekers. Het volgende onderdeel van een casus is hiervan een voorbeeld:

Een vader misbruikt zijn dochter jarenlang. Hij heeft zowel oraal als anaal seksueel contact met haar gehad. Ze praat er met niemand over. De dochter krijgt last van allerlei psychische problemen en als ze volwassen is geworden is ook het hebben van een relatie voor haar problematisch. Als ze 26 jaar is, besluit ze om het toch bespreekbaar te maken. Ze overlegt met familie en vrienden of ze ook naar de politie zal gaan. Op het moment dat ze in een krant een advertentie ziet waarin haar vader zich als oppas aanbiedt, hakt ze de knoop door en weet ze zeker dat ze aangifte wil gaan doen.

Het komt incidenteel voor dat slachtoffers buiten kantooruren een delict komen melden. Hoewel de meeste aanrandingen en verkrachtingen 's avonds en 's nachts plaatsvinden, komt het volgens de onderzoekers toch weinig voor, dat dan een heterdaad delict gemeld wordt. De verklaring hiervoor is volgens de onderzoekers dat zedenslachtoffers dikwijls eerst de schuld bij zichzelf zoeken. Vaak dringen vrienden of familieleden er bij haar op aan toch naar het politiebureau te gaan. Soms zet een slachtoffer pas jaren na dato de stap om contact op te nemen met de politie. De volgende casus is buiten kantooruren in het weekend gemeld:

De nieuwe buurman van een jonge vrouw komt kennis met haar maken. Tot haar grote schrik blijkt de buurman haar vader te zijn. Ze heeft hem op dat moment al 7 jaar niet meer gezien. Ze had het contact met haar vader verbroken, omdat hij haar in haar jeugd jarenlang had misbruikt. De vrouw belt min of meer in paniek de politie.

Op dit moment had toevallig één van de taakaccenthouders zeden piketdienst. Hij is toen meteen bij de vrouw langs gegaan. Op deze manier kon hij informatie opdoen. Wanneer een andere onderzoeker piket had gehad, had deze het afgehandeld. De gang van zaken was dan waarschijnlijk geweest dat er in die situatie een notitie was gemaakt voor de taakaccenthouder zeden die op maandag weer op het bureau zou zijn.

De rechercheurs zijn van mening dat de doorverwijzing door de baliemedewerker over het algemeen goed gaat. Wel is de doorverwijzing afhankelijk van de baliemedewerker. Sommige baliemedewerkers halen standaard de wachtcommandant erbij, terwijl anderen het verhaal van een slachtoffer onderschatten en te laat doorverwijzen.

Eén rechercheur zegt dat het 's nachts wel eens fout gaat. De basispolitie moet dan een afweging maken of het nodig is om de piketrechercheur uit bed te bellen. Hij kan, omdat hij een goede afweging wil maken, nog wel eens te lang doorvragen over het delict, aldus deze respondent.

Informatief gesprek

Voordat de aangifte wordt opgenomen vindt er in principe eerst een informatief gesprek plaats. Dit gesprek wordt, conform de algemene zedenaanwijzing van het College van procureurs-generaal⁹, in koppels afgenomen. Omdat er niet altijd genoeg bevoegde rechercheurs zijn, moet er soms iemand van de basispolitie of een andere rechercheur bij zitten.

Het informatieve gesprek vindt vrijwel altijd plaats op het bureau. Op slechts één van de bezochte bureaus is hiervoor een 'sociale kamer' aanwezig. In deze kamer staat een klein zithoekje, een tafel met vier eetkamerstoelen en een computer. Volgens de geïnterviewde rechercheurs is een aantal zaken van belang in een informatief gesprek. Zij noemen de volgende punten:

1. Luisteren naar het slachtoffer

De rechercheurs zeggen dat ze eerst naar het slachtoffer luisteren. Vaak moeten de slachtoffers eerst hun verhaal kwijt. Het informatiegesprek is vaak erg emotioneel.

2. Het delict

De volgende vragen worden gesteld: Wat is er gebeurd? Door wie? Waarom? Wanneer? Waarmee? Waar? Op welke wijze? De details van het delict komen nog niet aan de orde. Dit zal aan de orde komen bij de aangifte. Het kan zijn dat een delict is verjaard. Een aantal rechercheurs merkt op dat het niet altijd meteen duidelijk is wanneer iets is verjaard. Dit kan men dan opzoeken in het wetboek. Ook in het geval dat een delict verjaard is, kunnen de rechercheurs toch een aangifte opnemen. Er volgt dan geen politieonderzoek, maar het doen van aangifte kan in zo'n geval toch in het belang zijn van het slachtoffer in verband

---

⁹ De algemene zedenaanwijzing Bejegening slachtoffers zedendelicten Stcrt. 1999, 174.

met de verwerking van het delict bij het slachtoffer. Ook kan de aangifte helpen bij het starten van een civielrechtelijke procedure.

3. Uitleg van de mogelijkheden

De rechercheurs vertellen het slachtoffer dat zij de regie heeft over het beslissingsproces om al dan niet aangifte te doen, dat haar belang voorop staat en dat ze voor haar aan het werk zullen gaan. Vervolgens vertellen de rechercheurs het slachtoffer wat ze kan verwachten, maar ook wordt gevraagd wat haar eigen verwachtingen zijn van het doen van aangifte. Indien nodig stellen de rechercheurs de verwachtingen van de slachtoffers bij. De rechercheurs leggen uit dat na het doen van de aangifte het politieonderzoek wordt gestart. Het politieonderzoek houdt in dat getuigen worden gehoord. Ook kan de verdachte worden aangehouden voor verhoor. Na het politieonderzoek wordt het dossier naar het OM gestuurd. Er wordt ook uitgelegd hoe het traject bij het OM er uit ziet.

4. Bedenktijd

De rechercheurs geven het slachtoffer na het informatief gesprek de tijd om na te denken of ze over willen gaan tot het doen van aangifte. Drie rechercheurs zeggen dat een slachtoffer zelf moet kunnen bepalen wanneer zij besluit om een aangifte te komen doen na het informatief gesprek. Een andere rechercheur zegt dat hij de bedenktijd laat variëren van een dag tot twee weken, afhankelijk van het geval en de omstandigheden. "Als het slachtoffer geen contact opneemt, dan neem ik zelf contact op."

5. Medisch onderzoek

Rechercheurs wijzen op het feit dat eventueel een medisch onderzoek kan plaatsvinden om sporen veilig te stellen. Dit speelt alleen bij delicten die heel recent zijn gebeurd. In bepaalde gevallen wordt het slachtoffer erop gewezen dat het misschien verstandig is om bij de huisarts langs te gaan (controle op eventuele beschadigingen, zwangerschap, seksueel overdraagbare aandoening).

6. Studioverhoor

Als ouders namens hun kind een delict komen melden, wordt indien dit van toepassing is, uitgelegd wat een studioverhoor is. Een kind zal namelijk ook zelf gehoord moeten worden. Kinderen tussen de vier en twaalf jaar oud worden verhoord in een speciale ruimte (studio) door een daartoe opgeleide rechercheur. Het verhoor wordt opgenomen op video en geluidsband. In de volgende zaak heeft een studioverhoor plaatsgevonden.

Twee zusjes van drie en vier jaar oud worden misbruikt door hun vader. Althans dit is het verhaal van hun moeder. De ouders zijn gescheiden. De moeder denkt dat ze misbruikt zijn, omdat haar dochtertje zei dat papa haar pijn aan de billen had gedaan.

De moeder maakt melding van het delict. Er volgt een informatiegesprek. Een paar weken later besluit de vrouw om aangifte te doen. Met de oudste dochter heeft een studioverhoor plaatsgevonden. Daar had men het idee dat het meisje de woorden van haar moeder herhaalde. Het meisje zei bijvoorbeeld: "de piemel van papa stinkt". Toen de interviewer vroeg hoe ze daar bij kwam, zei het meisje "mama". Het seksueel misbruik kwam er echter niet in naar voren. Zowel de studioverhoorder als onze respondent vermoeden dat de moeder de woorden van haar dochter verkeerd heeft geïnterpreteerd en dat er toen te lang over is doorgepraat.

De rechercheur heeft de vrouw op het JOS-aanbod gewezen. Onbekend is of ze hier gebruik van heeft gemaakt. Ze wilde geen hulp van Buro Slachtofferhulp, omdat ze met haar dochters al naar het RIAGG gaat.

In overleg met het OM is besloten dat ze de man niet aan zouden houden. Wel is hij uitgenodigd voor een gesprek op het bureau om de kwestie te bespreken. De vader ontkende het misbruik. Waarschijnlijk wordt de zaak geseponneerd.

7. Buro Slachtofferhulp en andere hulpverlening

De rechercheurs wijzen het slachtoffer altijd op Buro Slachtofferhulp (BSH). Dit gebeurt door middel van een standaardformulier in de computer (BPS). Na de aangifte wordt BSH (overigens in overleg met en met goedkeuring van het slachtoffer) in kennis gesteld. Soms gebeurt het dat BSH al voor de aangifte in kennis gesteld wordt. BSH neemt vervolgens contact op met het slachtoffer.

De rechercheurs geven de folder over Buro Slachtofferhulp mee aan het slachtoffer. Ze vertellen dat het geen advocatenkantoor is, maar dat de medewerkers eerstelijns psychische ondersteuning bieden en dat zij goed met de slachtoffers kunnen praten. Ze vertellen dat Buro Slachtofferhulp kan doorverwijzen naar andere hulpverleningsinstanties, indien dat nodig blijkt te zijn. Ook kan Buro Slachtofferhulp volgens de rechercheurs uitleg over praktische zaken geven, zoals het Schadefonds Geweldsmisdrijven en de werkwijze van politie en Openbaar Ministerie. Indien het slachtoffer geen gebruik maakt van BSH is dit bijna altijd, omdat slachtoffers reeds van andere hulpverlening gebruik maken.

De rechercheurs wijzen zelf, indien nodig ook op andere hulpverlening, zoals RIAGG, Algemeen Maatschappelijk Werk, de huisarts, de Raad voor de Kinderbescherming, gezinsvoogdij-instellingen, psychologen, AMK en thuiszorg. Van de hulpverleningsinstanties heeft men een overzicht in de vorm van een sociale kaart. Eén rechercheur adviseert aan het slachtoffer soms zelfs nog met de aangifte te wachten en eerst het hulpverleningstraject in te gaan. Op die manier wordt naar de aangifte toegewerkt. Twee rechercheurs menen dat de hulpverlening beter is toegerust op de specifieke problematiek van deze groep slachtoffers dan Buro Slachtofferhulp. Deze rechercheurs hebben één keer per maand overleg met sociale instanties in hun district om de hulpverlening aan slachtoffers door te spreken. Er wordt overlegd welke instellingen een bijdrage kunnen leveren. De rechercheurs vragen standaard aan het slachtoffer of er reeds contacten met de hulpverlening zijn. Deze contacten worden dan eerst benut.

8. JOS

De rechercheurs stippen in het informatiegesprek reeds de mogelijkheid van JOS aan. Daadwerkelijke verwijzing vindt pas plaats nadat de aangifte is opgenomen.

Na het informatief gesprek geven de rechercheurs altijd het informatieboekje 'Seksueel geweld, wat kunt u verwachten van hulpverlening, politie en justitie' mee aan het slachtoffer. De meeste informatie die in dit boekje wordt beschreven, komt ook in het gesprek aan de orde. Echter volgens de rechercheurs heeft het slachtoffer, dat vaak in een emotionele toestand verkeert, veel informatie te verwerken en zal zij niet altijd alles onthouden. Op deze wijze kan het slachtoffer de informatie later nog eens nalezen. Deze handelswijze is in overeenstemming met de algemene aanwijzing Bejegening slachtoffers zeden- delicten.

Aangifte en de verwijzing naar JOS

Na het informatief gesprek kan het slachtoffer besluiten om aangifte te doen. In de meeste gevallen wordt na het informatief gesprek een bedenktijd in acht genomen. De melder van het

zedendelict kan dan de informatie overdenken alvorens over te gaan tot aangifte. Ook de aangifte wordt opgenomen in koppels en vindt doorgaans plaats op het bureau. Soms komt het voor dat men na het informatief gesprek direct overgaat tot het opnemen van de aangifte. Dit is in vier van de besproken zaken gebeurd. Dit kan zijn, omdat het belangrijk is dat de politie meteen actie onderneemt. Echter het initiatief kan ook bij het slachtoffer liggen, omdat zij meteen wil overgaan tot het doen van aangifte. De rechercheurs zullen niet snel gehoor geven aan dit verzoek. Het is erg belangrijk om een goede aangifte op papier te krijgen en dat kan niet als het slachtoffer nog te overstuur of verward is. Ook is het vaak de vraag of er tijd en ruimte is voor het overgaan tot het opnemen van de aangifte na het informatief gesprek. Een rechercheur: "Het komt wel eens voor dat we een hele dag met een slachtoffer bezig zijn en dan een nieuwe afspraak maken voor het doen van aangifte". Een voorbeeld van een zaak waarin men meteen overgegaan is tot aangifte:

Twee meiden van 15 jaar fietsen door het park. In het park worden ze aangehouden door een onbekende man die de weg vraagt. Als ze stoppen probeert de man een van de meisjes aan te randen. Het andere meisje lukt het om weg te fietsen. Vervolgens belt ze met haar mobiele telefoon naar de meldkamer die haar direct doorverbindt met de surveillancewagen. Toen die ter plaatse was, was de man inmiddels op de fiets van het meisje verdwenen. De taakaccenthouder zeden werd gebeld. Nadat de meisjes de eerste schrik te boven waren, is die avond op het bureau een informatiegesprek gehouden. Het eerste meisje vertelde hoe hij haar het mes op de keel had gezet en haar had aangerand. Tijdens het informatiegesprek vertelde het meisje duidelijk dat ze die avond nog aangifte wilde doen. Aangezien het meisje geïnteresseerd was in het JOS-aanbod, is nadat de aangifte was opgenomen direct een formulier gefaxt naar de piketadvocaat. De rechercheur heeft haar ook gewezen op Buro Slachtofferhulp. Omdat men het idee had dat ze de informatie niet erg goed in zich opnam, heeft men de informatie uit het informatiegesprek nog een keer gegeven toen haar ouders erbij waren. Het meisje hoopte dat de politie de dader te pakken zou krijgen.

De volgende dag zag de vader een onbekende man op de fiets van zijn dochter fietsen. Hij belde direct de politie en die kon de man aanhouden. De man ontkende. Echter het verhaal van het meisje en de omschrijving van de man waren zo goed dat ze zijn hechtenis konden verlengen. Ook de spiegelconfrontatie was positief. De man is vast blijven zitten tot de zitting. Hem is een gevangenisstraf opgelegd. Tevens moest hij schadevergoeding aan het slachtoffer betalen. Volgens de rechercheur is de inzet van de JOS-advocaat hierbij van belang geweest.

Het doen van aangifte kan heel zwaar en belastend zijn voor het slachtoffer. Toch moet het slachtoffer zoveel mogelijk informatie over het delict aan de rechercheur geven. Indien er feiten missen is de kans namelijk groter dat het slachtoffer wordt opgeroepen voor een gesprek bij de rechter-commissaris. Voor het slachtoffer kan het vervelend zijn om haar verhaal dan nog een keer te doen in aanwezigheid van de advocaat van de verdachte. Dit proberen de rechercheurs dan ook zoveel mogelijk te voorkomen.

Wanneer het in het belang van het onderzoek is, wordt het verhoor ook opgenomen. Het opnemen van een verhoor op geluidsband is alleen verplicht bij seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties volgens de aanwijzing van het College van procureurs-generaal.

Wanneer een slachtoffer achteraf aangeeft dat zij de aangifte in wil trekken, wordt hierop verschillend gereageerd door de rechercheurs. Er wordt in ieder geval terecht opgemerkt dat een eenmaal gedane aangifte niet kan worden ingetrokken. Drie rechercheurs zeggen met het onderzoek te stoppen als het slachtoffer niet verder wil. "Het slachtoffer heeft de regie", aldus deze rechercheurs¹⁰. Een andere rechercheur zegt dat het aan het tijdstip ligt, wanneer het slachtoffer de aangifte wil intrekken. "Als wij er nog niet zoveel werk in hebben zitten zullen we er makkelijker mee omgaan dan als we er al 100 uur werk in hebben zitten." Wel probeert hij het slachtoffer te overtuigen van het belang van de aangifte. Hij probeert erachter te komen waarom een slachtoffer de aangifte in wil trekken. Soms gebeurt het dat een slachtoffer onder de invloedssfeer van de verdachte staat en hij haar bedreigt. Indien dit het geval is probeert hij het slachtoffer te weerhouden van het intrekken van de aangifte. Als het slachtoffer de aangifte uiteindelijk toch wil intrekken, zal hier proces verbaal van worden gemaakt en zal dit naar het Openbaar Ministerie gestuurd worden.

Wanneer het zedenslachtoffer aangifte heeft gedaan, wordt zij ook geïnformeerd over het JOS-aanbod. De volgende punten worden door de rechercheurs over JOS verteld:

- Er is een groep gespecialiseerde advocaten die juridische hulp aanbiedt aan slachtoffers van seksueel misbruik die aangifte hebben gedaan.
- Meteen vanaf het begin van de procedure kan de advocaat juridische bijstand bieden.
- Het eerste gesprek is gratis.
- Het eerste gesprek moet plaatsvinden binnen tien werkdagen na de aangifte.

De rechercheurs verwijzen niet naar JOS als een slachtoffer aangeeft hier geen prijs op te stellen. De volgende casus is hier een voorbeeld van:

Een moeder wil aangifte doen van het feit dat haar dochter door een man in de speeltuin betast is. Ze wil met de aangifte alleen maar bereiken dat de man hierover aangesproken wordt door de politie. Ze wil geen verdere stappen tegen de man ondernemen en het inschakelen van JOS lijkt haar niet nodig, aldus de rechercheur.

---

¹⁰ Volgens ons is dit formeel niet het geval.

Indien het slachtoffer wel gebruik wil maken van JOS, faxt de rechercheur, na het opnemen van de aangifte, het formulier van de JOS-piketregeling naar de piketadvocaat. Indien het slachtoffer nog niet weet of ze gebruik wil maken van de advocaat, wordt het formulier ook gefaxt. Het slachtoffer kan dan altijd nog besluiten om geen contact op te nemen met de advocaat. De slachtoffers krijgen een folder met informatie over JOS mee naar huis. De meldkamer houdt bij wie van de deelnemende advocaten piket heeft.

Van de twaalf zaken die zijn besproken is elf keer JOS aangeboden (in één zaak had namelijk nog geen informatiegesprek plaatsgevonden). Van deze elf zaken hebben in ieder geval zeven slachtoffers gebruik gemaakt van het JOS-aanbod. Van drie slachtoffers zijn de rechercheurs niet op de hoogte of ze daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van het aanbod. Van één slachtoffer weten ze dat deze geen gebruik heeft gemaakt.

Het verdere verloop van een zaak

De rechercheurs stellen altijd het slachtoffer op de hoogte als de verdachte is aangehouden. Een rechercheur merkt op dat hij standaard contact met het slachtoffer opneemt na het eerste verhoor van de verdachte om te vertellen of deze bekend heeft. De rechercheurs geven aan dat ze proberen het slachtoffer wel op de hoogte te houden van de zaak, maar zeggen ook dat je niet alles bij kunt houden. Vanzelfsprekend staan alle rechercheurs het slachtoffer te woord wanneer zij contact opneemt. Volgens de algemene aanwijzing Bejegening van zedenslachtoffers is de rechercheur ook verplicht het slachtoffer op de hoogte te houden van het verloop van het onderzoek. De volgende zaak is een voorbeeld waarin de rechercheur veel contact heeft met het slachtoffer.

Een meisje is gek van paarden. Van haar 13e tot haar 18e wordt ze seksueel misbruikt door een man van wie ze de paarden verzorgde. De man heeft haar onder meer verkracht. Ondanks het misbruik bleef het meisje komen, omdat de man haar een paard had beloofd. Pas op haar 19e vertelt ze het aan haar moeder. De moeder heeft toen direct de politie gebeld en een afspraak gemaakt.

Er heeft een informatiegesprek plaatsgevonden met moeder en dochter. Vervolgens hebben ze benadrukt gekregen, waarna het meisje besluit dat ze aangifte wil doen. Er wordt een afspraak gemaakt om de aangifte op te nemen. Het meisje komt dit keer zonder haar moeder naar het bureau. Volgens de rechercheur was het een moeizaam gesprek, omdat het een introvert meisje is, dat er moeilijk over kon praten. Het meisje vertelt dat ze hoopt dat de man door de politie opgepakt zou worden. Tijdens de aangifte heeft de rechercheur het meisje op JOS en op BSH gewezen. Het contact met BSH heeft niet plaatsgevonden. Er is wel telefonisch contact geweest en een aantal keer een afspraak gemaakt, maar ze is nooit op de afspraak gekomen. Het meisje heeft wel contact met een JOS-advocaat. De rechercheur raadt het meisje eveneens aan naar haar huisarts te gaan.

Enige weken na de aangifte heeft de rechercheur nog steeds contact met het meisje. Ze heeft de rechercheur opgebeld om te zeggen dat de verdachte haar een kaart heeft gestuurd. Op de kaart is een foto van de verdachte met een paard afgebeeld. Ze zou de kaart opsturen naar de politie, maar dat heeft ze niet gedaan.

Pas na een aantal weken kreeg de politie toestemming om de verdachte aan te houden. De man heeft ontkend. Dus het is haar verhaal tegen het zijne. Nadat de man drie dagen in hechtenis heeft gezeten en uitvoerig gehoord is, is hij weer vrijgelaten. Het dossier is naar het OM gestuurd. De rechercheur verwacht dat de officier van justitie de zaak gaat seponeren.

Drie rechercheurs merken op dat ze meestal nog een laatste gesprek met het slachtoffer hebben als het onderzoek is afgerond¹¹. Dan vertellen ze in grote lijnen wat het onderzoek heeft opgeleverd. Dit afrondingsgesprek vindt meestal plaats bij het slachtoffer thuis.

Het komt niet zo heel vaak voor dat de rechercheurs naar de zitting gaan, waar de zaak waarbij zij betrokken waren wordt behandeld. Zij geven aan daar geen tijd voor te hebben. Indien ze toch naar een zitting gaan, is dit vaak om iets van de behandeling van de zaak te leren of omdat ze tijdens het onderzoek een band zijn gaan voelen met het slachtoffer.

---

¹¹ Hier is niet expliciet naar gevraagd. Er kan dus niets gezegd worden over de andere rechercheurs.

2.6 Samenvatting en conclusies

De zedentaak wordt in deze politieregio uitgevoerd door rechercheurs met het taakaccent zeden, waarvan er in ieder district een aantal werkzaam zijn, en door zedenrechercheurs. Laatstgenoemden werken regionaal en worden ingeschakeld in zedenzaken waarbij sprake is van mensenhandel, kinderporno, verstandelijk gehandicapten en slachtoffers jonger dan twaalf jaar.

Voor de zedenrechercheurs is een 24-uurs bereikbaarheid geregeld door middel van piketdiensten. De taakaccenthouders zeden vallen onder de piketregeling van de algemene districtsrecherche. Dit betekent dat er voor de zaken die geen mensenhandel, kinderporno, verstandelijk gehandicapten of kinderen jonger dan 12 jaar betreffen, geen sprake is van een 24 uren beschikbaarheid van de specialisatie zeden.

De meeste mensen leggen het eerste contact met de politie telefonisch. Er wordt dan een afspraak gemaakt met een zedenrechercheur of een taakaccenthouder zeden. Deze groep melders heeft weinig contact met de baliemedewerker(s), omdat zij reeds een afspraak hebben gemaakt met de rechercheur. De slachtoffers die direct naar het politiebureau gaan, bezoeken meestal het politiebureau bij hen in de buurt. Zij hebben geen afspraak en zullen eerst aan de baliemedewerker moeten vertellen wat hen is overkomen. Volgens de baliemedewerkers is dit voor slachtoffers erg moeilijk. Daar komt nog bij dat er aan de balie op de bureaus weinig privacy is. Alle balies, op één na, zijn open balies. Baliemedewerkers nemen een emotioneel slachtoffer apart. Bij slachtoffers die niet emotioneel zijn, vindt de beoordeling van wat er gebeurd is aan de balie plaats. Ongeveer de helft van de baliemedewerkers haalt zo snel mogelijk een wachtcommandant of iemand anders van de basispolitie erbij. Andere baliemedewerkers beoordelen zelf of het een zedendelict betreft. Dit verschil in werkwijze is te verklaren vanwege het feit dat baliemedewerkers verschillen wat betreft functie, opleiding en ervaring.

Indien de beoordeling van het delict heeft plaatsgevonden en de baliemedewerker c.q. de wachtcommandant weet dat het om een zedendelict gaat, vindt verwijzing plaats naar een taakaccenthouder zeden of een rechercheur zeden. Indien op dat moment geen bevoegd persoon aanwezig is, wordt door de baliemedewerker / wachtcommandant bepaald of het urgent is of dat een eerste gesprek kan wachten. Er wordt dan een aantekening gemaakt en vervolgens zal de rechercheur contact opnemen om een afspraak te maken. Indien er wel sprake is van spoedeisende omstandigheden, wordt de rechercheur die piketdienst heeft gewaarschuwd en komt hij of zij meteen. Overigens worden volgens de rechercheurs meestal zedendelicten gemeld die al langer geleden zijn gebeurd.

Na de melding van een zedendelict vindt eerst een informatief gesprek plaats. In het informatief gesprek komt het delict kort aan de orde, maar belangrijker is dat de rechercheur allerlei dingen

uitlegt over het politieonderzoek en het strafproces. Ook wijst de rechercheur op (juridische) hulpverlening, waaronder Buro Slachtofferhulp en JOS.

Er zal nooit meteen een aangifte worden opgenomen zonder eerst een informatief gesprek gevoerd te hebben. Wel kan het gebeuren dat aan het einde van het informatief gesprek aansluitend de aangifte wordt opgenomen. Dit gebeurt als er direct actie moet worden ondernomen of als een slachtoffer zelf meteen aangifte wil doen. De rechercheurs streven er naar om in niet-acute situaties slachtoffers eerst bedenktijd te geven alvorens de aangifte op te nemen, zodat de melder goed alle voors en tegens van het inslaan van een strafrechtelijke weg kan overwegen. De bedenktijd die gegeven wordt varieert per rechercheur.

De meeste rechercheurs houden het slachtoffer na het opnemen van de aangifte op de hoogte. De een gaat hier verder in dan de ander.

Alle rechercheurs zeggen dat ze alle slachtoffers op JOS wijzen. Uit de bespreking van de zaken blijkt dit ook het geval te zijn. De taakaccenthouders zeden en de rechercheurs zeden vertellen over JOS reeds in het informatief gesprek. Het daadwerkelijke aanbod vindt plaats na de aangifte. Verwijzing naar een JOS-advocaat gebeurt niet als de aangeefster te kennen geeft geen gebruik te willen maken van dit aanbod. In het geval dat de aangeefster het nog niet zeker weet of zij gebruik wil maken van een JOS-advocaat, faxt de rechercheur het formulier wel alvast naar de dienstdoende advocaat. Het slachtoffer heeft dan nog 10 werkdagen de tijd om te besluiten om al dan niet contact op te nemen met de JOS-advocaat.

Hoofdstuk 3 De hulpvraag

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan twee kwesties centraal, namelijk de behoefte aan juridische (vroeg)hulp van slachtoffers van seksueel geweld die aangifte doen bij de politie en de wijze waarop zij daarover geïnformeerd worden door de politie. Het is van belang te weten te komen wat slachtoffers van een aangifte bij de politie verwachten. Ook is van belang na te gaan hoe zij de verstrekte informatie en bejegening in dat stadium ervaren. Vervolgens zijn de redenen die zedenslachtoffers hebben om al dan niet van het JOS-aanbod gebruik te maken van belang. Het onderzoek onder slachtoffers is cruciaal voor een evaluatie van het JOS-project.

In de tweede paragraaf wordt beschreven hoe in dit onderdeel van het onderzoek te werk is gegaan. Daarna wordt ingegaan op de respons. Vervolgens worden de resultaten van het schriftelijke en telefonische slachtofferonderzoek beschreven.

3.2 Werkwijze slachtofferonderzoek

De opzet van dit deelonderzoek was dat alle slachtoffers van een zedendelict waaraan JOS is aangeboden¹² een schriftelijke enquête zouden krijgen. De onderzoekspopulatie bestaat dus uit slachtoffers die op het aanbod zijn ingegaan en slachtoffers die niet op het aanbod zijn ingegaan. Gezien de werkwijze van het JOS-project in Alkmaar betreft het geen slachtoffers die melding hebben gedaan, maar alleen slachtoffers die ook aangifte hebben gedaan. In tegenstelling tot de gang van zaken bij het JOS-project in Rotterdam is de procedure in Alkmaar dat JOS altijd pas aangeboden wordt nadat er aangifte is gedaan.

Behoudens enige kleine aanpassingen aan de situatie in Alkmaar zijn dezelfde vragenlijsten als in Rotterdam gebruikt. Na overleg met de betrokken partijen is de volgende procedure afgesproken. De schriftelijke enquête wordt door de JOS-advocaten meegegeven aan al hun

---

¹² Voor slachtoffers kan het vervelend zijn als achteraf duidelijk wordt dat zij gebruik hadden kunnen maken van juridische bijstand en dit niet hebben gekregen. Daarom is de enkeling die per abuis geen aanbod heeft gekregen niet benaderd om een enquête in te vullen.

cliënten. Op deze manier worden alle slachtoffers die zijn ingegaan op het JOS-aanbod bereikt. Gezien het feit dat de start van het onderzoek pas een half jaar na de start van het experiment was (zie hoofdstuk 1), stellen de advocaten hun cliënten uit de beginperiode van het experiment alsnog een vragenlijst ter beschikking. De andere groep, te weten de slachtoffers die niet ingegaan zijn op het JOS-aanbod, blijkt de eerste maanden naar verhouding erg klein te zijn. Dit blijft overigens ook het geval gedurende het vervolg. Aangezien ook kennis over de redenen om geen gebruik te willen maken van het JOS-aanbod van belang is, is in overleg met de contactpersoon van de politie gezocht naar een oplossing om ook de mensen die geen gebruik wens-ten te maken van het JOS-aanbod te benaderen. Vanaf eind maart zijn enquêteformulieren naar de taakaccenthouders en zedenrechercheurs gestuurd, zodat zij deze direct aan slachtof-fers die geen gebruik wensten te maken van het JOS-aanbod konden meegeven.

In de schriftelijke enquête staan vragen over de ontvangst, de opvang door de zedenrecher-cheur, de juridische hulpverlening (JOS, Buro Slachtofferhulp). Om de kans op respons zo groot mogelijk te maken is de schriftelijke vragenlijst beknopt gehouden. De respondenten konden aan het eind van de schriftelijke enquête aangeven of zij mee wilden doen aan een meer uitge-breed telefonisch interview.

De telefonische enquête gaat dieper op bovengenoemde onderwerpen in. Er wordt ge-vraagd wat de verwachtingen van het slachtoffer met betrekking tot de politie waren en of die verwachtingen zijn uitgekomen. Ook onderwerpen als het informatiegesprek, de aangifte en de mening van het slachtoffer over de hulpverlening, waaronder natuurlijk het JOS-aanbod komen aan de orde.

3.3 De respons en de respondenten

Respons en non-respons algemeen

Van het totale aantal aangiftes (251) vanaf 1 juni 2000 tot en met 31 mei 2001 hebben 164 slachtoffers JOS aangeboden gekregen. Van deze 164 slachtoffers hebben 125 slachtoffers contact gehad met een JOS-advocaat (76%). Idealiter betekent dit dat de advocaten gezamen-lijk in totaal zo'n 125 enquêtes hadden kunnen versturen. De vragenlijst is later dan de start van het experiment uitgezet omdat gewacht is op de toekenning van de onderzoeksopdracht. Aan de advocaten is gevraagd of zij de vragenlijst met terugwerkende kracht zouden willen toestu-ren. Het kan zijn dat dit de respons heeft beïnvloed.

Om zicht te krijgen op de respons hebben we een belronde gehouden om bij de advocaten na te vragen of zij al hun JOS-cliënten een vragenlijst gegeven of gestuurd hadden. Enkele advo-

caten geven aan dat zij niet alle cliënten een vragenlijst hebben gegeven. Hiervoor geven zij de volgende redenen:

- "Sommige van mijn cliënten hebben geen vaste verblijfplaats en zijn hierdoor moeilijk bereikbaar."
- "De partner van de cliënt weet er niets van, dus kan ik onmogelijk een enquête naar haar huisadres toesturen".
- "De cliënt reageert al niet op de post van mij, laat staan dat ze reageert op een schriftelijke enquête."
- "Cliënten zijn soms al zo in de vernieling, dan ga ik hen niet lastig vallen met een enquête."

Eén advocaat had de slachtoffers die alleen van het eerste gratis gesprek gebruik hadden gemaakt geen lijst toegestuurd. Zij heeft dit echter in juni rechtgezet door deze mensen met terugwerkende kracht alsnog een vragenlijst toe te sturen.

In het tweede onderzoek in Rotterdam, waar de onderzoekers samen met een politiefunctienaris zelf de samenstelling van de respondentgroep verzorgden (iedereen krijgt een vragenlijst toegestuurd, behalve wanneer er geen adres bekend is of wanneer de beoogde respondent mogelijk in gevaar gebracht wordt door toezending van een vragenlijst op haar huisadres) speelden de twee laatstgenoemde redenen geen rol. Helaas heeft de beoordeling van de tussenpersonen (hier de advocaten) in dit onderzoek wel een rol gespeeld. Aangezien de meeste advocaten niet hebben bijgehouden in hoeveel gevallen zij een JOS-cliënt geen enquêteformulier gegeven of gestuurd hebben, is er niet met absolute zekerheid een uitspraak over de respons te doen.

Er zijn 38 enquêtes teruggestuurd. Wanneer we uitgaan van de 125 enquêtes die maximaal uitgezet hadden kunnen worden dan geeft dit een responspercentage van 30%. Aangezien niet aan alle JOS-cliënten een enquêteformulier gestuurd is, zal het werkelijke responspercentage hoger liggen en mogelijk vergelijkbaar zijn met dat in Rotterdam. Daar werden twee maal zoveel enquêtes uitgezet. In Rotterdam kwamen er van de 286 enquêteformulieren 104 terug wat de respons daar bracht op 36%.

We hebben geen enquêteformulieren ontvangen van personen die uiteindelijk geen gebruik wensten te maken van het JOS-aanbod.

De respondenten

De leeftijd van de respondenten varieert van 15 tot 55 jaar. Net iets meer dan de helft van de respondenten is naar de politie gegaan voor zijn of haar kind. In de volgende tabel staat een overzicht.

Leeftijdscategorie	Zelf slachtoffer	Kind slachtoffer	Totaal (N=38)
15 tot 18 jaar	5		5
19 tot 25 jaar	8		8
26 tot 35 jaar	2	4	6
36 tot 45 jaar		10	10
46 tot 55 jaar	2	7	9
Totaal	17	21	38

Van deze 38 respondenten wilden 5 respondenten niet meedoen aan een meer uitgebreid telefonisch interview. Dit betekent dat we van 33 personen een toezegging kregen dat zij mee wilden doen met een meer uitgebreid telefonisch interview. Twee van hen waren nog zo emotioneel dat ze liever niet geïnterviewd wilden worden. Wel gaven ze aan bereid te zijn de vragen van de telefonische enquête schriftelijk te beantwoorden, indien ze die thuisgestuurd kregen. Op die manier konden zij in hun eigen tempo de vragen beantwoorden of opzij leggen wanneer emoties de overhand zouden nemen. Deze enquêtes hebben de onderzoekers beide terug ontvangen en de resultaten daarvan zijn meegenomen in de resultaten van de telefonische enquête (zie hierna). Acht respondenten die aangaven wel mee te willen doen aan een meer uitgebreid telefonisch interview zijn uiteindelijk niet bereikt¹³. De overige 23 respondenten hebben meegewerkt aan het telefonische interview.

In de hieronder vermelde tabel staan de politiebureaus met wie de respondenten het eerste contact hebben gehad.

Tweederde van de respondenten heeft in eerste instantie contact opgenomen met de bureaus in Alkmaar, Den Helder en Hoorn.

Negen respondenten zijn overigens daarna doorverwezen naar een ander bureau. Drie respondenten werden vanuit Alkmaar verwezen naar Hoorn, Den Helder en Schagen. 1 slachtoffer is van Den Helder naar Hoorn verwezen, omdat zij daar woonde. In eerste instantie kon zij hier niet terecht, omdat het gesloten was. De respondenten die naar de bureaus in Wieringerwerf, Stedebroec en Beverwijk gingen, zijn allemaal verwezen naar een ander bureau. Dit was ook te verwachten, omdat op die bureaus geen zedenrechercheurs aanwezig zijn. Ook als het delict in een andere plaats is gebeurd, dan waar het slachtoffer naar het politiebureau is gegaan, zal het slachtoffer verwezen worden naar een bureau in de plaats waar het delict gebeurd is.

---

¹³ Dit omdat het nummer ontbrak of omdat het nummer afgesloten was; eveneens omdat men om onbekende reden zowel 's avonds als overdag na herhaalde malen bellen niet de telefoon opnam.

		Percentage (N=38)*
Politiebureau gevestigd in	Alkmaar	25%
	Den Helder	22%
	Hoorn	19%
	Wieringerwerf	8%
	Heerhugowaard	6%
	Heiloo	6%
	Beverwijk	3%
	Grootebroek	3%
	Schagen	3%
	Stedebroec	3%
	Texel	3%
	Totaal	100%

* Eén slachtoffer heeft eerst de Politie servicelijn (PSL) gebeld en één slachtoffer geeft alleen aan dat ze in Noord-Holland Noord bij een bureau is geweest.

Vergelijking respondenten enquête en respondenten interviews

Van de 38 respondenten die de enquête retourneerden, gaven 5 respondenten al direct aan dat ze niet mee wilden doen met een uitgebreider telefonisch interview. Deze respondenten die alleen schriftelijk wilden reageren, hebben de volgende kenmerken:

- 1 respondent is een vrouw;
- 4 respondenten zijn voor hun kind naar de politie gegaan.

De volgende delicten zijn door hen genoemd

- aanranding
- verkrachting
- ontucht
- incest

Van de 33 respondenten die aangaven dat zij wel wilden meedoen aan een uitgebreider interview, zijn 8 personen uiteindelijk niet telefonisch meer bereikt. Het betreft:

- 2 vrouwen
- 1 man
- 5 maal een ouder die voor zijn of haar kind naar de politie is gegaan

De volgende delicten zijn door hen genoemd

- aanranding
- verkrachting
- ontucht
- incest

Uiteindelijk zijn er 25 respondenten die wel mee gewerkt hebben aan de uitgebreidere (telefonische) enquête. Zij hebben de volgende kenmerken:

- 13 respondenten zijn vrouwen;
- 12 respondenten zijn voor hun kind naar de politie gegaan.

De volgende delicten zijn door hen genoemd:

- aanranding
- verkrachting
- ontucht
- incest

Door deze splitsing te maken blijkt dat de mensen die aangegeven hebben niet gebeld te willen worden naar verhouding vaker respondenten betreft die voor hun zoon of dochter naar de politie zijn gegaan. In Rotterdam bracht deze splitsing overigens geen onderlinge verschillen naar voren.

	Slachtoffer vrouw	Slachtoffer man	Slachtoffer zoon/dochter of cliënt	Totaal
Alleen schriftelijke enquête	1		4	5
Telefonisch niet bereikt	2	1	5	8
Telefonisch geïnterviewd	13		12	25
Totaal	16	1	21	38

Wat betreft het door hen opgegeven delict verschillen de drie groepen niet wezenlijk. Wel is het opgegeven delict ontucht relatief hoog bij de respondenten die alleen aan een schriftelijke enquête mee wilden werken.

	Alleen schriftelijke enquête	Telefonisch niet bereikt	Telefonisch interview	Totaal
Aanranding	1	2	9	12
Verkrachting		2	8	10
Ontucht	3	3	3	9
Incest	1		5	6
Seksueel misbruik		1		1
Totaal	4	8	25	38

3.4 Resultaten uit de schriftelijke enquête van alle respondenten

Uit de schriftelijke enquête is te concluderen dat de respondenten over het algemeen tevreden zijn over de ontvangst door het baliepersoneel en de ontvangst vervolgens door de zedenrechercheur of taakaccenthouder zeden. Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat zij meteen te woord zijn gestaan door de zedenpolitie. Vervolgens geeft een derde van de respondenten aan dat zij eerst door de gewone politie te woord zijn gestaan en later door iemand van zeden. Vier respondenten geven aan dat zij alleen door de gewone politie te woord zijn gestaan. Het kwam ook 1 keer voor dat een slachtoffer door iemand van de gewone politie en iemand van de afdeling zeden te woord werd gestaan.

25 respondenten geven in de schriftelijke enquête aan dat zij niet de keuzemogelijkheid hebben gekregen om te spreken met een vrouwelijke rechercheur. De overige 12 kregen die mogelijkheid wel, in twee gevallen kon dit uiteindelijk niet doorgaan wegens personeelsgebrek.

De meerderheid van de respondenten is tevreden over de manier waarop hun melding door de politie is opgenomen. Zij geven aan dat ze tevreden zijn vanwege de:

- rustige benadering;
- vriendelijkheid;
- oprechtheid;
- snelheid;
- serieusheid;
- medewerking;
- tijd en aandacht.

Een vijfde van de respondenten daarentegen vindt de manier waarop hun melding is opgenomen matig tot slecht. De belangrijkste reden die zij hier in de toelichting op hun oordeel geven is, dat zij het gevoel hebben gehad dat ze bij het doen van de melding niet geloofd werden.

Slechts 1 slachtoffer geeft aan dat de politie niet heeft verteld over de mogelijkheid van slachtofferhulp. De overige respondenten die daar wel op gewezen zijn, hebben ook vrijwel allemaal een folder mee gekregen. Een grote meerderheid heeft gebruik gemaakt van de diensten van Bureau Slachtofferhulp en is hier over het algemeen zeer tevreden over.

Drie respondenten geven aan dat de politie hen niet heeft verteld over de mogelijkheid van een gratis gesprek met een gespecialiseerde advocaat (N.B. zie de volgende paragraaf!). De respondenten die dit wel aangeboden hebben gekregen hebben allemaal, op één slachtoffer na, de folder mee gekregen over het JOS-aanbod.

Drie respondenten geven aan dat zij geen gebruik hebben gemaakt van een JOS-advocaat. Zij geven hier de volgende redenen voor op in de schriftelijke enquête:

- “Ik ben nog in afwachting van de politie, zij wezen mij erop dat het niet veel uit zou halen om een JOS advocaat in te schakelen vanwege het 1 tegen 1 verhaal.”
- “Het idee dat ik moet betalen na een eerste gesprek, terwijl ik het slachtoffer ben. Dat gaat me toch te ver.”
- “De dader was tot begin dit jaar onbekend.”

De respondenten die wel gebruik hebben gemaakt van een JOS-advocaat zijn over het algemeen zeer tevreden. Slechts 1 respondent vond de kwaliteit van de juridische opvang matig: “Ik schoot er niet veel mee op en ik kon het niet betalen.” 26 van de 37 respondenten hebben ook na het eerste gratis gesprek nog verder gebruik gemaakt van de diensten van de JOS-advocaat. Dat betekent dat 70% van deze respondenten door is gegaan na het eerste gesprek.

3.5 Resultaten uit de telefonische enquête

In de volgende paragrafen presenteren we de resultaten van de 25 respondenten die telefonisch geïnterviewd zijn¹⁴. Er zal dieper ingegaan worden op onderwerpen die hiervoor in de beschrijving van de resultaten van de schriftelijke enquête ook al enigszins aan de orde geweest zijn.

---

¹⁴ Inclusief de twee respondenten die deze telefonische vragenlijst op hun verzoek schriftelijk hebben in kunnen vullen.

3.5.1 Voor het eerste contact met de politie

Net iets meer dan de helft van de slachtoffers neemt binnen een termijn van 5 dagen contact op met de politie. Als later contact wordt gezocht dan betreft dit vooral incest zaken. Ook zijn er ouders die er achter zijn gekomen wat er een tijd geleden met hun kind is gebeurd. Sommige mensen gaan niet direct naar het politiebureau op af raden van een ander.

Een slachtoffer vertelt waarom ze pas twaalf jaar later aangifte heeft gedaan: "Mijn opa heeft me vanaf mijn vijfde jaar tot dat ik acht werd seksueel misbruikt. Familie adviseerde me om hier geen melding van te doen. Maar ik kreeg er echt last van. Ik werd depressief en dat ging zelfs zover dat ik een poging tot zelfdoding heb ondernomen. Achteraf had ik het veel eerder moeten melden. Nu ik er mee naar de politie gegaan ben, kan ik dit hoofdstuk voor mijzelf afsluiten."

Er zijn ook een paar slachtoffers die in de eerste instantie pas contact hebben opgenomen met de politie nadat zij in de krant een artikel over een delict zagen staan dat op hun ervaringen van toepassing was. De meeste slachtoffers nemen zelf de beslissing om contact op te nemen met de politie. Enkele van hen overleggen eerst met de partner, familie, vrienden of bijvoorbeeld een maatschappelijk werker.

We hebben zowel gevraagd wat de melders van het contact opnemen met de politie verwachtten als wat ze wilden dat de politie zou gaan doen. De verwachting van het slachtoffer en zijn of haar ideeën over wat de politie daadwerkelijk zou moeten doen, kunnen hetzelfde zijn, maar zij kunnen ook van elkaar verschillen. Dit wordt duidelijk aan de hand van het antwoord van één van de respondenten die zei: "Ik wilde natuurlijk dat ze hem gelijk op zouden pakken, maar ik begreep dat dit irreëel was. Daarom verwachtte ik dat zij tenminste zouden luisteren naar mijn verhaal en dat ze de aangifte op papier zouden zetten."

Bijna de helft van de slachtoffers zou graag willen dat de dader (direct) opgepakt of gestraft wordt (17 keer genoemd). Echter slechts de helft hiervan verwacht dat dit ook daadwerkelijk gebeurt op het moment dat ze contact opnemen met de politie. Verwachtingen van slachtoffers lopen uiteen van een luisterend oor (4 keer genoemd), informatie over bepaalde kwesties (2 genoemd) tot helemaal niets, omdat ze eigenlijk niet zo goed weten wat ze moeten verwachten (7 keer genoemd). Enkele slachtoffers zijn dan ook bescheiden over wat ze willen dat de politie gaat doen. Zo zei een slachtoffer: "Ik wilde dat de politie toch op zijn minst de daders zou gaan verhoren."

Ze geven verder aan dat ze willen dat de politie 'iets' doet waardoor voorkomen wordt dat het weer kan gebeuren (4 keer genoemd). Anderen vinden dat de politie hun aangifte op moet nemen en dat ze daarna op de hoogte gehouden willen worden (5 keer genoemd).

3.5.2 *Het eerste contact met de politie*

De meeste slachtoffers nemen contact op met het desbetreffende bureau, omdat ze dichtbij het bureau wonen. Twee slachtoffers namen contact op met desbetreffende bureau naar aanleiding van het krantenartikel. Sommige slachtoffers worden doorverwezen naar een ander bureau. Twee slachtoffers geven aan dat zij automatisch doorverbonden werden met Alkmaar, beide zijn doorverwezen naar een bureau dichtbij hun woonplaats. Eén slachtoffer ging niet naar het bureau in haar woonplaats, omdat dit gesloten was toen ze daar kwam. Uiteindelijk is zij wel weer terugverwezen naar dit bureau.

In de interviews is ook gevraagd of men eerst gebeld heeft of dat men direct naar het bureau is gegaan. Acht respondenten zijn direct langsgegaan bij het politiebureau. Zij konden meestal niet direct terecht. Vrij vaak werd een afspraak gemaakt of ze zouden teruggebeld worden door een zedenrechercheur. Deze afspraken konden allemaal binnen vijf dagen gemaakt worden. Een slachtoffer dat direct naar het bureau in Stedebroec ging, moest een afspraak maken in Hoorn en dat kon drie dagen later. Zij zegt hierover: "Ik vond dit eigenlijk best lang, maar ik begrijp wel dat het niet sneller kon."

17 slachtoffers hebben eerst gebeld en een afspraak gemaakt. Soms kon men snel terecht en soms zaten er enkele weken tussen het telefoongesprek en de eerste afspraak.

Dezelfde dag gesprek	3
Binnen 1 week gesprek	7
Binnen 2 weken gesprek	3
Binnen 6 weken gesprek	1
Politie kwam direct ter plaatse	3

Wanneer een slachtoffer niet binnen een week een afspraak heeft kunnen maken, betreft dit altijd een slachtoffer die een zaak uit het verleden aan wil geven. De politie is 3 keer direct na het telefoontje naar het slachtoffer toe gegaan. Dit betrof een verkrachting, een poging tot verkrachting en een aanranding. Het slachtoffer dat aangerand was gaf aan dat zij het erg vervelend vond dat ze zolang (45 minuten) moest wachten voordat de politie ter plaatse was. De dader bleef bij haar in de buurt. Dit had als voordeel dat de politie de man meteen kon aanhouden, maar, zegt de vrouw "Ik voelde mij heel lang erg ongemakkelijk. Het lijkt dan alsof het uren duurt."

Zoals we naar aanleiding van de schriftelijke enquête al rapporteerden zijn de slachtoffers over het algemeen tevreden over de opvang door het baliepersoneel. Sommige geven hierbij wel aan dat zij weinig te maken hebben gehad met het baliepersoneel, omdat ze telefonisch een afspraak hadden gemaakt. Het slachtoffer hoefde dan alleen te zeggen met wie ze een afspraak had en dan werd de desbetreffende rechercheur gebeld. In sommige gevallen kreeg men koffie aangeboden. Een enkele keer werd een slachtoffer mee naar een aparte kamer genomen. Slechts 2 slachtoffers vinden dat de ontvangst door het baliepersoneel te wensen over liet. Zij vonden het personeel stug. Een vrouw zegt: “Er stonden 6 mensen achter de balie een beetje koffie te drinken. Op een gegeven moment kwam er dan één aangesloft (letterlijk) waaraan ik mijn verhaal kon vertellen”.

De meeste personen hebben hun verhaal alleen uitgebreid verteld aan de zedenpolitie. De overige personen hebben hun verhaal hooguit twee keer moeten vertellen, aan de zedenpolitie en aan bijvoorbeeld de balie-medewerkster, de basispolitie, de spoorwepolitie of de wachtcommandant. Zij hebben dit geen van allen als onprettig ervaren.

De slachtoffers die een afspraak hadden hoefden eigenlijk zelden tot nooit lang te wachten. Slechts 1 slachtoffer geeft aan dat zij erg lang moest wachten. “Als moeder voel je je al opgefokt door wat je kind is aangedaan. Als je dan 45 minuten moet wachten dan is dat te lang. Je gaat je alleen maar belabberder voelen”.

Net iets minder dan de helft van de slachtoffers geeft aan dat zij het belangrijk vinden om bij de melding of aangifte van seksueel geweld de keuze te hebben tussen een mannelijke of een vrouwelijke rechercheur. Drie slachtoffers gaven aan dat ze niet de keuze hebben gehad, maar dat ze dit wel belangrijk vinden. Als reden hiervoor geven zij op dat het soms makkelijker is om als (jonge) vrouw aan een andere vrouw te vertellen wat er is gebeurd omdat het persoonlijke en lijfelijke informatie betreft. Dit wil overigens niet zeggen dat (jonge) vrouwen per definitie liever praten met een vrouwelijke zedenrechercheur. Twee respondenten geven aan dat wanneer zij de keus hadden gehad dat zij voorkeur hadden voor een mannelijke zedenrechercheur.

Heeft u de keuze gehad?	Ja, belangrijk	Nee, niet belangrijk	Totaal
Ja	9	4	13
Nee	3	9	12
Totaal	12	13	25

Net iets meer dan de helft vindt het niet belangrijk om de keuze te hebben. Vrijwel altijd (9 keer) hebben zij dan ook niet de keuze gehad. Zij geven in hun toelichting aan dat ze van een mannelijke rechercheur dezelfde professionele houding verwachten als van een vrouwelijke collega.

Een aantal slachtoffers had het gevoel op dat moment niet voldoende serieus te zijn genomen. Aan één slachtoffer was niet goed uitgelegd waarom ze twee weken moest wachten met het maken van een afspraak voor de aangifte. "Het was alsof wat me overkomen was, niet erg genoeg was". Een ander, de vader van een jeugdig slachtoffer, begreep niet waarom er niet sneller actie kon worden ondernomen. Het misbruik is naar zijn mening daardoor langer doorgedaan dan nodig was. Een volgend slachtoffer vertelt dat haar werd meege-
deeld dat wegens reorganisatie op dat moment niemand beschikbaar was voor haar zaak. Nadat druk was uitgeoefend bleek toch iemand beschikbaar te zijn.

Vrijwel alle respondenten zijn zeer tevreden over de eerste ontvangst door de rechercheur. We hebben gevraagd wat zij daarbij met name waardeerden. De volgende zaken werden daarop genoemd:

- gezellig;
- stelde me op mijn gemak;
- gekleed in burger;
- rustig;
- warm en begripvol;
- vriendelijk;
- behulpzaam.

De ruimte waarin de slachtoffers zijn ontvangen wordt door de meeste slachtoffers omschreven als een neutrale kantoorruimte. Op sommige bureaus in Noord-Holland Noord is een kamer ingericht als een soort van huiskamer, met lage zitjes en wat knuffels voor kinderen. Het ene slachtoffer voelt zich hier op haar gemak en de ander vindt het meer een kamer voor kinderen, zo blijkt uit de telefonische interviews. Overigens geven respondenten opvallend vaak aan dat zij op dat moment helemaal geen oog hebben voor de ruimte waarin het gesprek met de zedenpolitie plaatsvindt.

Als een slachtoffer negatief was over de ruimte waarin men te woord werd gestaan, dan werd het volgende opgemerkt:

- te klein;
- te kaal, “een schilderijtje zou leuk zijn”;
- koud en kil;
- geen ramen;
- net een verhoorkamer.

“Het was wel een zeer neutrale ruimte, zo neutraal dat ik mij in het begin net een dader voelde. Het was dan ook een klein grijs verhoorhok waar geen ramen in zaten. Later in het gesprek nam dit gevoel wel af. Het was gelukkig een ruimte waar we echt rustig konden praten”.

Alle 25 personen gaven aan dat zij niet gestoord werden door geluiden, een intercom of een collega van de rechercheur die de ruimte binnenliep. Drie slachtoffers gaven nadrukkelijk aan dat zij dit erg waardeerden. Zij konden zich goed voorstellen dat ze zich ongemakkelijk zouden gaan voelen als dit wel gebeurd was.

3.5.3 Melding/informatiegesprek/aangifte

Over het algemeen zijn de slachtoffers tevreden over de houding van de zedenpolitie. De meerderheid voelt zich serieus genomen. De rechercheur reageert rustig, tactvol en aandachtig. De meeste slachtoffers worden eerst op hun gemak gesteld. Tijdens het gesprek waarin zij vertellen wat hun is overkomen, hebben de meeste slachtoffers het gevoel dat de zedenpolitie goed in de gaten heeft wat de melding van het seksueel geweld voor hen betekent. Een vrouw vertelt: “Als zedenrechercheur zie en hoor je waarschijnlijk veel akelige dingen. Ze hebben zoveel ervaring, dat ze goed begrijpen hoe jij je voelt op dat moment”. De zedenpolitie is dan ook vrij vaak begripvol (12 keer) genoemd. Twee keer geeft een slachtoffer weer dat zij het gevoel had dat wat haar was overkomen niet geloofd werd tijdens het eerste gesprek.

Een vrouw van 20 jaar doet na 12 jaar aangifte van incest door haar opa. Doordat ze er mee is rond blijven lopen zonder het te verwerken, belandt ze in de ziektewet. Ze heeft nog geen passende therapie gevonden, maar ze hoopt dat het doen van aangifte voor haar het afsluiten van dit verhaal betekent. Terwijl zij vertelde wat haar was overkomen, be kroop haar het idee dat de politie het helemaal niet zo ernstig vond. “Er was toch geen sprake van verkrachting geweest”.

De meeste slachtoffers zijn bij het eerste gesprek geëmotioneerd en zenuwachtig.

Een vrouw van 45 die slachtoffer van een aanranding is en daarvan aangifte wil doen, vertelt: "Het is wel vreemd om zelf heel gedetailleerd te moeten vertellen wat er is gebeurd. Het werkt confronterend. Je denkt dan bij jezelf is dat mij overkomen en dan nemen emoties de overhand".

Slechts vier slachtoffers geven aan dat zij zich rustig en op hun gemak voelden tijdens het eerste gesprek. Sommige slachtoffers geven aan dat zij zich door de rechercheur steeds rustiger zijn gaan voelen omdat die de tijd nam voor hen. Negen respondenten geven aan dat zij ook erg boos en opgewonden waren over hetgeen hen overkomen is.

Met alle slachtoffers van een zedendelict moet volgens de richtlijnen van het OM eerst een informatiegesprek worden gehouden. Dit is volgens 21 van 25 slachtoffers gebeurd. In de 4 gevallen waar volgens de respondenten geen informatiegesprek is gehouden gaven de slachtoffers de volgende toelichting:

- "Ik wilde gewoon gelijk een aangifte doen"
- "Ik heb meteen aangifte gedaan en kreeg toen een brief van de JOS-advocaat en een brief van Slachtofferhulp mee"
- "Ik kan het mij niet meer herinneren, we hebben wel weinig informatie gehad. Toen we op het bureau waren, was meteen al duidelijk dat het om een aangifte ging. Er werd verder nergens over gesproken"
- "Door ervaringen uit het verleden wist ik al voldoende over de gevolgen van het doen van aangifte dus konden we gelijk over gaan tot de aangifte"

De slachtoffers waar wel een informatiegesprek mee is gehouden vonden de informatie vrijwel altijd duidelijk. Een respondent geeft aan dat zij de informatie via de telefoon kreeg en die vond zij niet duidelijk. De meeste geven aan dat zij het prettig vonden dat ze de informatie nog eens na konden lezen in de brochures die ze meekregen.

Meer dan de helft van de slachtoffers kreeg van de politie het advies om over te gaan tot het doen van een aangifte. Daarbij gaf de rechercheur vaak aan, dat deze keuze uiteindelijk bij het slachtoffer ligt en dat ze daar bedenktijd voor moesten nemen. De andere slachtoffers gaven aan dat een advies niet nodig was, omdat ze zelf al hadden besloten dat ze aangifte wilde doen. Het kwam ook voor dat een slachtoffer na het informatiegesprek ook meteen aansluitend de aangifte wilde laten opnemen (3 keer genoemd).

Het dochtertje van een vrouw van 35 jaar vertelde haar moeder dat er door een man ontuchtige handelingen met haar gepleegd waren. De moeder wilde daar direct aangifte van doen bij de politie. Zij is dezelfde middag naar het bureau gegaan om het te melden. Het bureau was echter net gesloten en via de intercom werd haar geadviseerd om de volgende dag terug te komen, de dader zou toch allang weg zijn. De volgende dag werd ze wederom na een korte uitleg door iemand van de basispolitie naar huis gestuurd, met de boodschap dat de zedenpolitie contact met haar op zou nemen. "Dit gebeurde diezelfde middag nog. De zedenrechercheur kon vrij snel langskomen. De dader bleek wel degelijk strafbare feiten te hebben gepleegd bij mijn dochter en het was goed om aangifte te doen zei de zedenrechercheur. Omdat de basispolitie mij eerder al wat uitleg had gegeven over wat de gevolgen zouden zijn van het doen van aangifte, wist ik dat ik nu direct een aangifte wilde doen. De zedenrechercheur heeft na een korte uitleg toen gelijk de aangifte opgenomen bij mij thuis."

De slachtoffers vinden over het algemeen dat de rechercheur waarmee zij hebben gesproken deskundig is. In drie gevallen gaf een respondent aan dat het ontbrak aan bijzondere kennis, bijvoorbeeld ten aanzien van het horen van verstandelijk gehandicapten.

De verwachtingen die men aanvankelijk had van de politie kwamen bij 9 slachtoffers uit. 5 gaven aan dat zij geen verwachtingen hadden. De overige 11 melden dat hun verwachtingen niet zijn uitgekomen omdat:

- De verdachte niet direct werd opgepakt. Zij verwachten wel dat dit waarschijnlijk alsnog gebeurt, "en dan krijgt hij toch gevangenisstraf";
- De zaak werd geseponeerd;
- De verdachte nog steeds niet opgepakt is;
- de verdachte wegens onvoldoende bewijs waarschijnlijk niet veroordeeld zal worden;
- Onbekend is wat er met de aangifte tot op heden is gebeurd;
- De politie, ondanks een duidelijk signalement, niet meteen naar de dader op zoek ging;
- De verdachte langer dan verwacht in hechtenis is gebleven;
- De politie niet direct, maar na 45 minuten naar de plaats waar het delict gebeurd was kwam.

Vijf slachtoffers hebben er begrip voor dat hun verwachting over het optreden van de politie niet is uitgekomen.

Een derde is ontevreden over wat de politie hen wel heeft kunnen bieden. Deze ontevredenheid hangt niet per definitie samen met het gegeven of verwachtingen zijn uitgekomen. Drie slachtoffers geven aan dat hun verwachting uiteindelijk wel is uitgekomen, maar dat het allemaal erg lang heeft geduurd en dat ze vaak slecht op de hoogte werden gehouden. Vijf slachtoffers geven aan dat hun verwachting niet uitkwam en dat ze tot op heden nog ontevreden zijn over wat

de politie wel heeft kunnen betekenen. Ze vinden de politie niet actief genoeg en daarbij laat de politie soms ook niks meer van zich horen.

Veel slachtoffers geven aan dat ze hier juist wel behoefte aan hebben. 12 slachtoffers zijn ten tijde van het telefonisch interview in afwachting van de rechtzitting. Eén slachtoffer is begripvol: "Het is nu al bijna een jaar na de aangifte. Het organiseren van een rechtszaak met een drievoudige rechter duurt altijd lang, maar dat wist ik van het begin af aan." Andere slachtoffers geven tijdens het telefonische interview de volgende stand van zaken weer: "De zaak is heroepend door een artikel in de krant";

- "Nadat de dader een paar dagen heeft vastgezeten, is hij vrijgelaten. Het onderzoek loopt nog";
- "Het studioverhoor is geweest. Na de getuigenverklaring volgt een aanhouding";
- "Wegens gebrek aan bewijs moest de politie de dader laten gaan";
- "De dader is voorgekomen en hij heeft zijn straf gekregen" (2 keer genoemd);
- "Het contact met de politie is afgerond. De dader is opgepakt. De politie heeft mij hiervan op de hoogte gesteld, zodat ik het niet zelf voor het eerst in de krant moest lezen";
- "Dat weet ik niet precies, ik moet er namelijk best wel achter aangaan wil ik op de hoogte gehouden worden";
- "Er is een rechtszaak geweest en nu vindt er een psychologisch onderzoek plaats";
- "De zaak is geseponeerd doordat de dader ontkent en omdat er te weinig bewijzen zijn. Maar er komt een vervolg".

3.5.4 Behoefte aan (juridische) hulpverlening

Vrijwel alle slachtoffers hebben behoefte aan steun. Het is bijna onmogelijk om een ingrijpende gebeurtenis zoals seksueel misbruik alleen te verwerken. De meeste slachtoffers hebben voldoende steun bij hun partner en familie. Daarnaast kunnen veel slachtoffers terecht bij hun vrienden of bijvoorbeeld bij hun kerkgenootschap. Sommige slachtoffers geven aan dat zij geen behoefte hebben aan steun of advies van hun partner, familie of vrienden, omdat zij al hulp van een professional ontvangen of juist graag willen ontvangen. Een vrij grote groep zoekt hulp bij een professional (13 keer genoemd).

Alle 25 slachtoffers geven aan dat zij door de politie gewezen zijn op Slachtofferhulp. Alle slachtoffers op 2 na hebben ook de folder van Buro Slachtofferhulp mee naar huis gekregen.

Een vrouw van 28 jaar heeft aangifte gedaan van incest door haar schoonvader bij haar twee dochters. Inmiddels heeft er een studioverhoor plaatsgevonden. Hiernaast moeten nog getuigenverklaringen worden afgenomen en daarna zal de aanhouding volgen. Ze zegt: "Het gaat allemaal veel te langzaam, ik kan nu nog niks tegen mijn schoonmoeder zeggen". Een medewerker van Slachtofferhulp is bij haar thuis geweest. "Eerst vond ik het niet nodig, de meiden hadden meer hulp nodig. Maar nu is mijn moeder ook plotsklaps op 45 jarige leeftijd overleden. Ik zie het hierdoor helemaal niet meer zitten. Ik heb nu onverwachts toch veel aan het contact met Slachtofferhulp."

Ongeveer de helft van de slachtoffers maakt geen gebruik van Buro Slachtofferhulp, bijvoorbeeld omdat zij geen behoefte hebben aan deze hulp (6 keer genoemd) of omdat zij elders al hulp krijgen (6 keer genoemd). Soms wordt het slachtoffer na enkele contacten met Buro Slachtofferhulp doorverwezen naar een gespecialiseerde therapeut of naar bijvoorbeeld de FIOM. De respondenten die gebruik gemaakt hebben van de diensten van Buro Slachtofferhulp zijn hier tevreden over.

De politie heeft 6 slachtoffers daarnaast gewezen op andere mogelijkheden zoals het RIAGG, de huisarts en praatgroepen.

In de schriftelijke enquête gaven drie slachtoffers aan dat zij door de politie niet op de JOS-advocaat gewezen zijn. Tijdens het interview met twee van hen bleek er sprake te zijn van een misverstand. Gedurende het gesprek werd namelijk duidelijk dat zij door de politie naar 'een advocaat' verwezen waren. Deze advocaten bleken in beide gevallen deel te nemen aan het JOS-piket. Voor deze slachtoffers was dus niet duidelijk dat de politie hen had verwezen naar een gespecialiseerde advocaat. Wellicht geldt hetzelfde voor de respondent die niet aan een telefonisch interview wilde meewerken.

Van de slachtoffers die telefonisch bereikt zijn is één niet door gegaan met de JOS-advocaat. Hiervoor gaf zij als reden: "Het is wat de politie noemt een één op één zaak, het is zijn verklaring tegenover die van mij, dus had het inschakelen van een advocaat weinig zin".

Het idee achter het JOS-project is, kort samengevat, het versterken van de rechtspositie van slachtoffers van zedendelicten door hen al direct in het begin van de procedure door een gespecialiseerde advocaat juridisch te laten adviseren. Aan de respondenten is gevraagd wat zij hiervan vinden. Zonder uitzondering vinden zij het een goed idee. Natuurlijk is hen vervolgens gevraagd waarom zij dat vinden. Zij motiveren hun antwoord als volgt:

- "Slachtoffers weten vaak maar weinig van regels en wetten, zij hebben geen zicht op hun mogelijkheden, nu laten zij die nog snel onbenut" (9 keer genoemd);
- "Een misdadiger krijgt vaak meer aandacht, het is dus goed dat een slachtoffer nu ook gesteund wordt anders sta je als slachtoffer maar in de kou" (7 keer genoemd);

- “Deze advocaten hebben een specialisme en dat maakt dat slachtoffers de advocaat gemakkelijker in vertrouwen nemen” (4 keer genoemd);
- “Ook het slachtoffer is nu beter voorbereid op een rechtszaak” (3 keer genoemd);
- “Wanneer een slachtoffer zelf een advocaat moet gaan zoeken in een voor haar onbekende wereld dan is de drempel vaak te hoog” (1 keer genoemd).

Een vrouw zegt over het JOS-aanbod: “Het is een prima idee om de positie van zedenslachtoffers te versterken. En dat moet gebeuren door bijzondere advocaten. Je komt geen aangifte van een gestolen fiets doen. De problematiek is lijfelijk, persoonlijk en intiem. Niet alle mensen en dus ook niet alle advocaten hebben hiervoor een antenne.”

Aan de respondenten is ook gevraagd of ze weten in welke gevallen er met name behoefte zal zijn aan een JOS-advocaat. Een ruime meerderheid (17 personen) vindt dat iedereen die slachtoffer is van seksueel geweld behoefte kan hebben aan een JOS-advocaat. Sommigen benadrukken dat ook wanneer het een zaak is met weinig bewijs, het zinvol kan zijn dat een advocaat een slachtoffer bij kan staan tijdens een rechtszaak. Vier personen noemen slachtoffers die er ten gevolge van het delict geestelijk aan onderdoor gaan, drie personen slachtoffers van ernstige delicten met lichamelijk contact. Een respondent denkt dat de behoefte aan een JOS-advocaat af zal hangen van de ernst van het delict.

De kosten van rechtshulp zijn afhankelijk van het inkomen van het slachtoffer. Het eerste gesprek met de JOS-advocaat is in ieder geval gratis. Het kan zijn dat mensen afhankelijk van hun inkomen voor de vervolggesprekken moeten betalen. Drie kwart van de respondenten is van mening dat als je de dader gestraft wilt zien, dat je dan op zoek gaat naar een goede advocaat en dan spelen die kosten geen rol. Advocaten hebben slachtoffers in kansrijke zaken vaak ook uitgelegd dat de kosten voor de rekening van de verdachte zullen zijn wanneer zij winnen. De meeste mensen zijn begripvol, “Het is toch logisch dat je betaalt naar inkomen. Die advocaat doet geen liefdadigheidswerk”. Toch vindt een kwart (6 slachtoffers) dat de kosten voor het vervolg zeker een drempel opwerpen. Zij wijzen er ook op dat verdachten wel recht hebben op een advocaat. “Het mag niet zo zijn dat ik moet betalen en dat de dader kosteloos bijgestaan wordt door een advocaat.”

De slachtoffers vinden het over het algemeen prettig dat zij tijdens het informatiegesprek al wel wat informatie krijgen over de JOS-advocaat. Het is belangrijk dat goed duidelijk wordt gemaakt dat aan meer dan één gesprek misschien kosten verbonden zijn, merkt een van de respondenten op.

Eén respondent geeft aan dat zij alvorens aangifte te hebben gedaan al een JOS-folder heeft gekregen. Alhoewel dit dan niet volgens de afgesproken procedure is gegaan, heeft het voor haar een positief effect gehad: "Volgens mij kreeg ik de folder van de JOS-advocaat na het informatiegesprek en dat vond ik een goed initiatief. De informatie in de folder neem je mee tijdens je bedenktijd om wel of geen aangifte te doen."

Eén andere respondent geeft aan dat zij graag vóór de aangifte een gesprek met de JOS-advocaat had willen hebben, omdat zij dan met die informatie beter had kunnen overwegen of ze wel of geen aangifte zou doen. Een andere geïnterviewde vindt het de afweging om al dan geen aangifte te doen een taak van de recherche, niet van de advocaat.

Veruit de meesten vinden het een goed moment om na de aangifte het JOS-aanbod te doen. Eén respondent zegt: "Na het doen van de aangifte heb je een beslissing genomen, en daar kan je dan verder mee." Vanaf het moment dat de aangifte op papier staat is er ook iets wezenlijks waar de advocaat mee aan de slag kan zeggen de meeste slachtoffers.

Een meisje van 16 jaar is van haar 13e tot 16e jaar seksueel misbruikt door een bekende. De politie heeft iedere relevante getuige en de verdachte in haar zaak gehoord en de rechtszaak zal binnenkort plaatsvinden. Ze vindt het een goed idee dat de slachtoffers nu ook gesteund worden. Toen zij voor het eerste gesprek bij haar advocaat kwam, had deze de aangifte al ontvangen. "Ik hoefde toen mijn verhaal gelukkig niet nog een keer te vertellen. De advocaat had alles van tevoren al kunnen lezen."

3.5.5 Gebruik van het JOS aanbod

Uiteindelijk hebben 24 van de 25 respondenten gebruik gemaakt van het eerste gratis gesprek met de advocaat.

Eén slachtoffer zag voor het gratis gesprek van de hulp af, omdat de zaak in haar ogen te weinig kansrijk was.

De redenen om van het JOS-aanbod gebruik te maken zijn de volgende:

- Het krijgen van informatie over wat men van een rechtszaak kon verwachten en verder voor belangenbehartiging in de rechtszaak (10);
- Het hebben van veel vragen over juridische mogelijkheden (schadevergoeding etc) (6);
- Op advies van de politie, de officier van justitie of moeder (6);
- Gebruik willen maken van het kennismakingsgesprek om aan de hand daarvan te beoordelen of men een advocaat nodig had (3);
- Al bekend zijn met de advocaat in verband met een andere zaak (1);

- Om ervoor te zorgen dat deze man niet weer in herhaling kan vallen (1);
- Behoeftte aan een gespecialiseerde advocaat (1).

Zes slachtoffers hadden in het verleden wel eens te maken gehad met een advocaat. Zij maakten nu geen gebruik van die hen reeds bekende advocaat, omdat deze niet gespecialiseerd is in zedendelicten.

De meeste respondenten hebben echter zelf nog nooit te maken gehad met een advocaat. Zij geven aan dat zij aanvankelijk geen idee hadden van wat de JOS-advocaat nu precies voor hen zou kunnen doen (9 keer genoemd). Anderen verwachtten dat de JOS-advocaat hen advies, informatie en steun zal bieden voor en tijdens de rechtszaak (12 keer genoemd). Drie slachtoffers geven aan dat zij aanvankelijk verwachtten dat de JOS-advocaat hen zou kunnen helpen om de dader een zo hoog mogelijke straf op te leggen (3 keer genoemd).

Het eerste gratis gesprek met de JOS-advocaat moet binnen 10 werkdagen na de aangifte plaatsvinden. Dit maakte dat sommige advocaten er voor hebben gekozen om de slachtoffers zelf te bellen. 12 slachtoffers vertellen dat het initiatief om te bellen van de advocaat uit ging. We hebben hen gevraagd wat zij hiervan vonden. Het blijkt op prijs gesteld te worden dat de advocaat zelf het initiatief neemt. Men vond dit erg prettig. De drempel om zelf te bellen was voor 3 slachtoffers anders te hoog geweest. 12 slachtoffers belden wel zelf met de advocaat binnen de termijn voor een afspraak. Ze geven wel aan dat de advocaten moeilijk te bereiken waren, "Ze hebben het vaak heel druk". Eén slachtoffer gaf aan dat de 10 dagen termijn voor haar betekende dat ze snel zelf moest bellen en dat ze dus niet lang kon gaan wikken en wegen.

Het is natuurlijk een puur hypothetische vraag, maar wat zou men gedaan hebben als het JOS-aanbod hen niet gedaan zou zijn? Bedacht dient te worden dat de antwoorden natuurlijk sterk bepaald door de ervaringen met het gebruik van JOS. Op de vraag antwoordden 17 van de 25 slachtoffers dat zij dan elders rechtshulp zouden hebben gezocht. De slachtoffers geven in de toelichting aan dat ze niet zonder een advocaat zouden kunnen omdat ze zelf geen tot heel weinig juridische kennis hebben. Respondenten hadden misschien rechtshulp gezocht. Dit zou wat hen betreft hebben afgehangen van:

- de betaalbaarheid;
  - de kans van slagen van de rechtszaak voor het slachtoffer (twee keer genoemd);
- het gegeven of het wel tot een rechtszaak komt.

Slechts drie respondenten geven aan zeker geen juridische hulp elders te hebben gezocht. Ze zouden niet op het idee gekomen zijn om zich juridisch bij te laten staan door een advocaat. Ze hadden het dan zeer waarschijnlijk alleen opgeknapt.

Alle slachtoffers konden zeer snel terecht bij hun advocaat. Meestal binnen één week. Daarmee is het doel van het aanbod het aanbieden van juridische hulp in een zo'n vroeg mogelijk stadium behaald.

De respondenten zijn tevreden over de hulp die hen door de advocaat geboden is. De advocaten regelden veel en zij konden altijd gebeld worden voor vragen. Sommige respondenten zeiden over hun advocaat dat deze zich echt 'vastbeten' in een zaak, die 'gingen er echt voor'.

Gevraagd naar het effect van de juridische ondersteuning zeggen twee slachtoffers dat ze tot nu toe tevreden te zijn, maar zij voegen er aan toe dat ze nog niet weten of alle inspanningen resultaat hebben omdat er nog geen rechtszaak is geweest. Er is slechts één slachtoffer ontevreden.

Een vrouw van 34 jaar heeft aangifte gedaan van de verkrachting van haar zoon. De zedenrechercheur kwam bij haar dezelfde dag nog langs. En er werd ontzettend lief met haar zoontje omgesprongen. De dader zit nu in voorlopige hechtenis. Ze maakte zonder dat zij het eigenlijk zelf wist gebruik van een JOS-advocaat. Ze is niet tevreden over de advocaat: "Als ik bel is ze er nooit dat is zeer irritant. Het bleek ook dat ik sommige dingen zelf veel sneller kon regelen. Ik wilde bijvoorbeeld naar de gevangenis om de dader te zien. Dit lukte haar zogenaamd niet. Toen ik zelf belde was het gelijk geregeld".

De slachtoffers zijn allemaal tevreden over de manier waarop de advocaat met hun verhaal omging. Slachtoffers vonden de advocaten vaak begripvol, meelevend en bewogen reageren op hun verhaal, de aangifte en verklaringen.

Op de vraag "Wat heeft het eerste gesprek u opgeleverd?" werd het volgende antwoord het meest gegeven:

- "Ik heb meer kennis van mijn juridische mogelijkheden" .

Verder werden ook genoemd:

- "Ik heb nu kennis van de mogelijkheid om via een rechtszaak schadevergoeding te krijgen";
- "Ik heb nu kennis van de financiële gevolgen als ik door zou gaan. Nu ik daarover goed ben voorgelicht heb ik van een vervolg afgezien";
- "Ik weet nu waar ik aan toe ben, er is waarschijnlijk onvoldoende bewijs";
- "Mijn advocaat was duidelijk over de geringe mogelijkheden in een één tegen één zaak";
- "Ik weet nu dat ik heel sterk sta samen met mijn advocaat";
- "Na het eerste gesprek werd mij al duidelijk dat zij mij als advocaat zou steunen".

We kunnen concluderen dat de slachtoffers door het eerste gesprek met de advocaat over het algemeen meer kennis over de juridische (on)-mogelijkheden hebben gekregen en dat de rechtsgang voor hen veel duidelijker is geworden. Zoals een van de respondenten zei: "Ik heb

nu meer zicht op hoe het er allemaal aan toe gaat, ik ken mijn mogelijkheden. Maar het blijft moeilijke materie.” Ook als het strafrecht hen weinig kansen biedt, dan hebben ze door het eerste gratis gesprek wel helderheid gekregen over het hoe en waarom dit zo is. Op deze wijze is het één en ander beter verteerbaar voor het slachtoffer. Ze hebben inmiddels het gevoel dat er alles aan gedaan is.

18 respondenten (drie kwart van het totaal) hebben na het eerste gesprek nog verder contact gehad met de JOS advocaat. Hen hebben we de vraag voorgelegd wat de juridische steun van de JOS-advocaat hen tot dan verder toe opgeleverd had. De beantwoording van deze vraag is natuurlijk mede afhankelijk van het stadium waarin de afhandeling van de zaak zich bevindt. Sommigen noemen meerdere dingen:

- “Mijn advocaat heeft met mij alle juridische mogelijkheden doorgesproken” (5 maal genoemd);
- “Mijn advocaat heeft een gesprek met de officier van justitie geregeld” (5 maal genoemd);
- “Mijn advocaat heeft namens mij een schadeclaim ingediend en nu wachten we nog tot de zaak voorkomt”;
- “Om me een beetje voor te bereiden heeft ze me de rechtszaal al laten zien”;
- “De dader heeft een boete en 18 maanden gevangenisstraf opgelegd gekregen en ik was goed voorbereid op de rechtszaak”;
- “Dat weet ik nu nog niet, de dader moet nog voorgeleid worden”;
- “Ik krijg ondersteuning van mijn advocaat en ze legt me alles heel goed uit. Ook regelt ze veel voor mij”;
- “Mijn advocaat heeft gezorgd voor een straatverbod en een contactverbod op het moment dat de dader uit voorlopige hechtenis kwam”.

Twee slachtoffers hebben geen contact meer gehad na het eerste gratis gesprek over hun juridische mogelijkheden omdat hun (on)mogelijkheden helder waren en één van de slachtoffers had voor verdere juridische bijstand geen kosten over. Bij de overige 4 slachtoffers is nog geen verder contact geweest na het eerste gesprek, maar zij verwachten dat dit nog wel gaat gebeuren wanneer de zaak gaat lopen. Dit betekent dat bijna negen op de tien mensen in principe doorgaat na het eerste gesprek met de JOS-advocaat.

Op de vraag naar tips om het juridisch aanbod (verder) te verbeteren, noemen de respondenten de volgende zaken. Sommigen vinden dat er meer bekendheid gegeven moet worden aan de JOS-advocaten (3 keer genoemd). Het project zou eigenlijk landelijk ingevoerd moeten worden, zodat de stap om juridische hulp te zoeken voor slachtoffers minder groot is (5 keer genoemd). De vervolgesprekken zouden gratis moeten zijn, omdat dit in vergelijking met wat de dader ontvangt niet meer dan rechtvaardig is (4 keer genoemd). Het proces vanaf de aangifte tot de rechtszaak moet veel sneller. Het is voor slachtoffers heel vervelend omdat zij dit hoofdstuk in

hun leven graag af willen sluiten (3 keer genoemd). Het is positief om meer aandacht uit te laten gaan naar het slachtoffer in een rechtszaak aldus één slachtoffer. Zij zegt: "Tijdens een rechtszaak gaat alle aandacht uit naar de dader en het slachtoffer wordt hierdoor overschaduwd."

3.6 Een tweede telefonisch interview

Veel slachtoffers gaven in het eerste telefonische interview aan dat zij nog in afwachting van de rechtszaak waren. Aan deze slachtoffers is gevraagd of zij in een later stadium teruggebeld mochten worden door de onderzoekers. Op basis van de interviewverslagen is in de periode eind juni – begin juli bekeken in welke gevallen het relevant was om nog een laatste interview te houden over de resultaten van de inzet van de JOS-advocaat. Het bleek in 17 gevallen zinvol te zijn om nogmaals te bellen. Van deze 17 mensen zijn er uiteindelijk 5 niet meer bereikt voor een tweede telefonisch interview. Dat betekent dat we hieronder de resultaten weergeven van de afrondende gesprekken met 12 respondenten. De volgende tabel biedt een overzicht van de stand van zaken bij deze 12 slachtoffers. Uit de tabel is af te leiden hoelang zij gewacht hebben op de rechtszaak en/of hoe lang zij al wachten op de rechtszaak.

Wanneer is de aangifte gedaan?	Rechtszaak is geweest	In afwachting van de rechtszaak	Totaal
Niet langer dan één halfjaar geleden	1	2	3
Een half jaar tot één jaargeleden	4	4	8
Langer dan één jaargeleden		1	1
Totaal	5	7	12

Meer dan de helft blijkt nog in afwachting van de rechtszaak te zijn. De meesten hiervan hebben langer dan een halfjaar geleden aangifte gedaan. Enkele reacties van deze slachtoffers volgen hieronder:

- "Het is nu bijna een half jaar geleden dat ik aangifte deed van een oude zaak. Ik weet dat het dan allemaal wat langer duurt. Vermoedelijk vindt de rechtszaak pas plaats in 2002. Maar ik ben nu al wel zeer te spreken over mijn JOS-advocaat. Ik word door haar goed begeleid. Zij betreft me bij het geheel en zo weet ik precies waar ik aan toe ben.";

- “Het is nu langer dan een jaar geleden dat ik aangifte deed. Er vinden opnieuw allerlei verhoren plaats en met de JOS-advocaat heb ik eigenlijk al een poosje geen contact. Ik weet echter dat als het weer gaat lopen dat ik met haar contact op kan nemen en dat is een prettig idee”;
- “Het is nu 9 maanden geleden dat ik aangifte deed. De dader loopt nog steeds vrij rond. Dit valt niet te verwijten aan mijn JOS-advocaat. Zij had mij hier zelf goed voor gewaarschuwd. Ik ben tevreden over haar hulp tot nu toe. Zij heeft met mij een urgentiebrief geschreven voor een woning elders. Zij is net als ik zeer gedreven in het vervolgen van de dader en dat geeft mij hoop”;
- “Ik heb inmiddels heel veel contact gehad met mijn advocaat en ik weet waar ik aan toe zou zijn als er een rechtszaak komt. Maar ik weet net als mijn JOS-advocaat niet of en wanneer de zaak voorkomt. De afspraak is dat de advocaat mij belt als ze iets meer weet.”;

Bij vijf rechtszaken is ten tijde van het tweede telefonisch interview al wel een eerste zitting geweest. Drie zaken zijn desondanks nog niet afgesloten om de volgende redenen volgens de respondenten:

- “De zaak is geseponeerd, omdat de dader ontkent en omdat de aanklacht voor mishandeling verjaard is. Het vervolg is onduidelijk voor mij. Ik weet niet wat er verder nog gaat gebeuren”
- “Het besluit van de rechter luidde: psychologisch onderzoek bij de dader. Misschien kunnen we in afwachting hiervan een schadevergoeding aanvragen bij volgende zitting.”
- “De rapportage over de dader bleek onjuist tijdens rechtszaak. Dat moet nu in orde gemaakt worden. De rechtszaak is daarom met een aantal maanden uitgesteld”.

Voor twee slachtoffers geldt dat hun zaak inmiddels wel volledig is afgerond.

In april 2001 deed een meisje van 16 jaar bij de politie aangifte van incest . Zij was erg blij dat ze de mogelijkheid kreeg van een eerste gratis gesprek met een JOS-advocaat, zodat zij zichzelf kon laten informeren over wat een advocaat voor haar in een rechtszaak zou kunnen betekenen. “Ik had nog nooit met een advocaat of een rechtszaak te maken gehad en ik wist niet goed hoe ik ervoor kon zorgen dat de dader gestraft zou worden”. Ze heeft veel gesprekken gehad met haar advocaat, met name telefonisch. Ze wist hierdoor goed wat haar te wachten stond in een rechtszaak. Het streven van haar en de advocaat was een gevangenisstraf voor de dader en een schadevergoeding voor haar. Zowel zijzelf als de advocaat zijn naar de zitting geweest. Het vonnis voor de dader luidde: drie jaar cel waarna TBS en dwangverpleging voor onbepaalde tijd en een schadevergoeding van 10.000 gulden. “Ik ben erg tevreden over dit besluit en over de hulp van mijn JOS-advocaat voor en tijdens de rechtszaak, de dader zit nu goed lang vast.”

Een jonge vrouw van 20 jaar merkte dat zij ten gevolge van een verkrachting die 5 jaar geleden plaats had gevonden steeds meer medische en psychische klachten kreeg. Ze nam een kennis in vertrouwen en vertelde aan hem dat zij een aantal jaren geleden verkracht was door een bekende van haar. Ze is na dat gesprek naar de politie gegaan om aangifte te doen, maar verwachtte er niet veel van. Haar gegevens zijn gefaxt naar de piket-advocaat van JOS. "Het was echter wel prettig dat de JOS-advocaat mij belde voor een afspraak, zelf was ik wat onzeker". Ze had nog nooit een rechtszaak meegemaakt en het was voor haar prettig om met een gespecialiseerde advocaat de dingen op een rijtje te zetten. De advocaat ging met haar mee naar het gesprek met de officier van justitie en dat heeft ze erg op prijs gesteld. Zij hoopte dat de dader in de rechtszaal zou bekennen. Voor het leed dat zij geleden heeft is door de advocaat ook een schadevergoeding gevraagd. Ze heeft twee keer gesproken met haar advocaat. Bijna één jaar na de aangifte vond de rechtszaak pas plaats. Helaas kon haar eigen JOS-advocaat niet mee. "Gelukkig had ze wel een goede vervangster geregeld. En ik wist waar ik aan toe was door de gesprekken met mijn eigen advocaat. Gelukkig heeft de dader bekend, dit was heel belangrijk voor mij. De schadevergoeding is mooi meegenomen."

3.7 Samenvatting en conclusies

Van het totale aantal aangiftes (251) vanaf 1 juni 2000 tot en met 31 mei 2001 hebben 164 slachtoffers JOS aangeboden gekregen. Van deze 164 slachtoffers hebben 125 slachtoffers contact gehad met een JOS-advocaat (76%).

Het onderzoek kreeg pas groen licht, toen het experiment al een half jaar van start was gegaan.

Dit is er de oorzaak van dat er gedurende een beperkte periode onder zedenslachtoffers die aangifte hebben gedaan enquêtes verspreid konden worden. De advocaten hebben voor de verspreiding onder de JOS-cliënten zorggedragen. Een deel van de advocaten heeft alle JOS-cliënten een enquêteformulier gestuurd of gegeven, soms met terugwerkende kracht (cliënten uit de beginperiode voor de start van het onderzoek). De gegevens hebben betrekking op mensen die aangifte gedaan hebben van een zedendelict en zijn ingegaan op het JOS-aanbod. Van degenen die wel een folder uitgereikt hebben gekregen, maar uiteindelijk geen gebruik wensten te maken van het JOS-aanbod (overigens een heel beperkte groep), hebben we geen enquêteformulier ontvangen. De gevolgde aanpak heeft tot gevolg dat het niet mogelijk is om exact na te gaan hoeveel enquêtes er nu daadwerkelijk verstuurd of meegegeven zijn. Een deel van de advocaten heeft namelijk niet alle JOS-cliënten een enquêteformulier doen toekomen en weet ook niet hoeveel personen dit betreft.

Er zijn 38 enquêtes teruggestuurd. Wanneer we uitgaan van de 125 enquêtes die maximaal uitgezet hadden kunnen worden, dan geeft dit een responspercentage van 30%. Aangezien niet

aan alle JOS-cliënten een enquêteformulier gestuurd is, zal het werkelijke responspercentage wat hoger liggen.

In de telefonische interviewronde zijn vervolgens 25 personen uitgebreider geïnterviewd.

Behalve de kwestie van de omvang van de vraag naar juridische bijstand onder slachtoffers van seksueel misbruik die hiervan ook aangifte hebben gedaan bij de politie, is het van belang te achterhalen welke verwachtingen men heeft van het contact opnemen met de politie. De aard van de gewenste reactie van de politie bepaalt namelijk mede de wijze waarop men zich als slachtoffer wil opstellen in een eventueel strafproces.

Het blijkt dat slachtoffers wanneer ze directe actie van de politie willen, zij tegelijkertijd verwachten en eigenlijk ook al verstandelijk weten dat de politie dit niet altijd kan doen omdat zij ook regels hebben waar ze zich aan moeten houden en dat de capaciteit soms beperkt is.

Opvallend overigens in onze respondentengroep is dat net iets meer dan de helft al binnen een termijn van vijf dagen na het seksueel geweld contact opneemt met de politie. Eveneens valt op dat toch nog een derde van de respondenten niet eerst een telefonische afspraak maakt, maar direct naar een politiebureau stapt voor een melding.

Een meerderheid van de respondenten is tevreden over zowel de ontvangst door het baliepersoneel als de eerste ontvangst door de zedenrechercheur. Trefwoorden ten aanzien van die eerste ontvangst zijn: vriendelijk, behulpzaam, begripvol, op mijn gemak gesteld. Ook over het informatiesprek en het opnemen van de aangifte zijn de meesten tevreden. De respondenten zijn van menig dat de rechercheur waarmee men gesproken heeft deskundig is. Er is op een duidelijke manier tekst en uitleg gegeven, ook over de minder prettige kanten van het doen van aangifte. De rechercheur reageert rustig en tactvol en laat blijken in de gaten te hebben wat het voor het slachtoffer betekent. Wanneer er sprake is van ontevredenheid, dan heeft dit te maken met het gevoel niet of onvoldoende te worden geloofd. Uit de schriftelijke enquête blijkt dat 4 van de 38 respondenten niet door een taakaccenthouder zeden of een zedenrechercheur te woord zijn gestaan, maar door "iemand van de gewone politie", de basispolitiezorg dus. Dit is niet in overeenstemming met de Aanwijzing van de procureurs generaal.

De ruimte waarin de gesprekken plaats vinden betreft veelal een neutrale ruimte; op slechts één bureau is een zgn. sociale kamer. Sommige respondenten geven aan dit echt onplezierig te vinden. Hier zou de politie wat aan kunnen veranderen. Het feit dat men daar ongestoord het verhaal kon doen, maakte echter weer heel veel goed.

Vrijwel alle slachtoffers hebben behoefte aan steun om de gebeurtenissen te verwerken. In veel gevallen wordt die steun gevonden bij de partner, familie of vrienden. Opvallend is dat de

slachtoffers die (daarnaast) steun zoekt bij een professional naar verhouding groter is dan in het onderzoek in Rotterdam.

Alle respondenten zijn door de politie op Buro Slachtofferhulp geweest. De helft maakt ook gebruik van dit hulpaanbod. De tevredenheid onder de slachtoffers die er gebruik van hebben gemaakt is groot.

Slechts 1 slachtoffer is na het eerste gesprek niet doorgegaan met de advocaat, omdat haar zaak te weinig kansrijk was. 14 slachtoffers hebben na het eerste gesprek nog vervolggesprekken gehad met de JOS-advocaat en kon de advocaat ook meteen voor hen aan het werk. In 4 gevallen lag de zaak (tijdelijk) stil. De invloed van het kostenaspect was wel aanwezig, maar is niet zeer groot. Dit speelde namelijk bij 2 van de afhakers een rol.

Alle respondenten op één na zijn tevreden zowel over de hulp als over de bejegening door de advocaat. Ook konden zij snel terecht bij hun advocaat.

Verder blijkt dat de slachtoffers door het eerste gesprek met de advocaat over het algemeen meer kennis over de juridische (on)mogelijkheden hebben gekregen en dat de rechtsgang voor hen veel duidelijker is geworden. Hoewel men het moeilijke materie blijft vinden, heeft men meer zicht gekregen op hoe het er allemaal aan toe gaat, en daarbij kent men de eigen mogelijkheden. Ook als het strafrecht hen weinig kansen biedt, dan hebben de respondenten door het eerste gratis gesprek wel helderheid gekregen over het hoe en waarom dit zo is. Op deze wijze is het één en ander beter verteerbaar voor het slachtoffer. Ze hebben inmiddels het gevoel dat er alles aan gedaan is. Wanneer er wel juridische mogelijkheden zijn, dan worden deze goed benut. De slachtoffers zijn tevreden en merken dat de advocaat zeer gedreven is.

De rechtsgang neemt veel tijd in beslag. Dit blijkt ook wanneer we een aantal respondenten in een later stadium van het onderzoek nog eens bellen. Ook ten tijde van het tweede telefonisch interview is er nog weinig te zeggen over de resultaten op langere termijn. Veel respondenten zijn nog met hun advocaat in afwachting van de behandeling van de zaak. Van slechts twee slachtoffers weten we het resultaat van de hulp van de advocaat. Dit zegt overigens meer over de snelheid van de rechtsgang dan over de hulp van de advocaat. Want ook de slachtoffers die nog in afwachting zijn van de rechtszaak zijn allemaal nog steeds tevreden over de ondersteuning door de JOS-advocaat.

Hoofdstuk 4   Hulpaanbod

4.1   Inleiding

Seksueel geweld kan iedereen overkomen, het komt voor in alle lagen van de bevolking en het kan vrouwen, kinderen en mannen treffen. Hoewel de aard van het seksueel geweld zeer divers kan zijn, is het in de meeste gevallen een ingrijpende gebeurtenis die veel zorgen, problemen en vragen met zich meebrengt. In de eerste plaats voor het slachtoffer zelf, maar daarnaast ook voor de mensen in hun omgeving. De gevolgen van seksueel geweld liggen op verschillende gebieden. Dit alles heeft tot gevolg dat de hulpvragen ook divers zijn.

Het verlenen van hulp en bijstand aan slachtoffers van seksueel geweld kan globaal als volgt worden onderverdeeld:

- Psychosociale hulp;
- Medische hulp;
- Juridische hulp.

In dit hoofdstuk beschrijven we een eerste inventarisatie van het aanbod op deze drie terreinen in de provincie Noord-Holland regio Noord. Tevens gaan we in op de plaats die het JOS-aanbod ten opzichte van het andere aanbod inneemt.

In de Kop van Noord-Holland en Noord-Kennemerland werken al een aantal jaren verschillende instellingen samen met betrekking tot de hulpverlening en opvang van slachtoffers van seksueel geweld. Dit gebeurde eerst met name op uitvoerend niveau. In 1997 werd duidelijk dat er ook op managementniveau bereidheid bestond om nauwer samen te werken. Door een aantal instellingen is het initiatief genomen het Samenwerkingsverband Tegen Seksueel Geweld Kop van Noord-Holland en Noord-Kennemerland te vormen. Dit samenwerkingsverband bestaat nog steeds en bestaat uit:

- AMW, oftewel Algemeen Maatschappelijk Werk (RIMA en WMD)
- Blijf van m'n Lijf Alkmaar mede namens Blijf van m'n Lijf Den Helder';
- Bureau Jeugdzorg Noord-Holland Noord;
- Stichting Ambulante Fiom;
- GGD Kop van Noord-Holland Noord en mede namens de GGD Noord Kennemerland;

- Stichting Jeugd en Gezin;
- Politie Noord-Holland Noord;
- Buro Slachtofferhulp;
- SOS Telefonische hulpdienst Noord-Holland Noord;
- Verslavingszorg (Stichting Triton en Breijderstichting);
- Vrouwen tegen seksueel Geweld.

Het samenwerkingsverband beoogt een samenhangend geheel van voorzieningen en opvang- en hulpverleningsmogelijkheden vorm te geven voor slachtoffers van seksueel geweld.

Eveneens in 1997 wordt er in Alkmaar een stuurgroep opgericht die tot doel had de mogelijkheden te bezien voor een piketregeling voor zedenslachtoffers. In die stuurgroep waren alle geledingen vertegenwoordigd: een rechter, een officier van justitie, een rechercheur van de jeugd- en zedenpolitie, de coördinator van Buro Slachtofferhulp, een advocaat gespecialiseerd in het bijstaan van slachtoffers van seksueel geweld. In 1999 nemen de plannen concrete vormen aan en krijgt de stuurgroep van het Ministerie van Justitie en de Raad voor Rechtsbijstand Amsterdam de financiële mogelijkheden om gedurende een jaar te laten zien of juridische bijstand aan slachtoffers van seksueel geweld via een piketregeling succes heeft. Er wordt een coördinator aangesteld en sinds 1 juni 2000 hebben zedenslachtoffers uit de regio Alkmaar, Den Helder en Hoorn ook de mogelijkheid om na aangifte via een piketregeling een JOS-advocaat te consulteren.

In dit hoofdstuk wordt de hulp- en dienstverlening aan slachtoffers van seksueel geweld in de regio geïnventariseerd waarbij het accent ligt op de juridische dienstverlening. Doel hiervan is te bezien in hoeverre het JOS-aanbod een aanvulling betekent op het al bestaande aanbod. De informatie is verkregen uit schriftelijke documenten, zoals jaarverslagen en uit telefonische interviews en groepsinterviews.

4.2 Psychosociale hulp

Het kan zijn dat een slachtoffer (voorlopig) voldoende heeft aan een luisterend oor van iemand uit haar eigen vrienden- of familiekring. Mocht het, om welke reden dan ook, niet mogelijk zijn om in de naaste omgeving steun te krijgen of wanneer die steun niet toereikend is, dan kan een slachtoffer voor de eerste opvang onder andere terecht bij Buro Slachtofferhulp.

Alle slachtoffers dus ook zedenslachtoffers dienen door de politie gewezen te worden op Buro Slachtofferhulp. Na toestemming van het slachtoffer worden diens gegevens doorgegeven aan Slachtofferhulp. De politie is de grootste verwijzer van slachtoffers. In 1998 bedroeg het aantal verwijzingen van slachtoffers ten opzichte van het aantal aangiftes 13%, in 1999 was dat 20,46%. Voor 2000 is de verwijzing door de politie vereenvoudigd en bedroeg het verwijzingspercentage 36,50%¹⁵.

Het Centraal Buro van de Stichting Slachtofferhulp Noord-Holland Noord is gevestigd in Hoorn. De organisatie beschikt daarnaast over drie nevenvestigingen, namelijk in Nieuwe Niedorp, Alkmaar en Hoorn.

Het Buro Slachtofferhulp biedt hulp op praktisch en emotioneel gebied, ze geven advies, informatie en ondersteuning, ze verwijzen en begeleiden waar nodig naar andere instellingen; tot slot verschaffen ze informatie om de situatie van slachtoffers te verhelderen en beter bekend te maken. De hulp is gratis en wordt geboden door getrainde vrijwilligers. Beroepskrachten ondersteunen deze vrijwilligers bij hun werk. Vrijwilligers die contact hebben met slachtoffers van seksueel geweld hebben naast de basistraining vaak ook specifieke training op dit gebied gevolgd¹⁶.

In eerste instantie kunnen de medewerkers van Buro Slachtofferhulp naar het slachtoffer luisteren. Op deze manier kan het slachtoffer zijn verhaal kwijt. Ook kunnen de medewerkers informatie verstrekken over verdergaande hulpverlening. Buro Slachtofferhulp verwijst naar gespecialiseerde hulpverleners als de problematiek de vrijwillige hulpverlening te boven gaat. Bij langdurige incestzaken zal in ieder geval doorverwijzing plaatsvinden. Desgewenst gaat de vrijwilliger van Buro Slachtofferhulp mee met het slachtoffer naar de politie voor het doen van aangifte, naar de advocaat, naar de rechter-commissaris of naar de zitting. Het doel hiervan is het bieden van emotionele steun. De functie van de Buro's Slachtofferhulp wordt dan ook omschreven als de gestructureerde opvang van zogenaamde type 1 trauma's (acute schokkende gebeurtenissen) dus niet zozeer de opvang van slachtoffers van seksuele kindermishandeling in het verleden (van Gurp, 1995).

De Buro's Slachtofferhulp zijn nadrukkelijk bedoeld voor de eerste opvang: het laten uiten van emoties en het verlenen van eerste praktische hulp. Kinderen horen niet direct tot de doelgroep, maar wel hun ouders. Buro's Slachtofferhulp werken outreachend, wat wil zeggen dat medewerkers een slachtoffer als zij dat wenst thuis opzoeken.

Wanneer medewerkers van Buro Slachtofferhulp in Noord-Holland Noord willen verwijzen, merken zij dat het aanbod in Alkmaar redelijk is. Daarentegen is het aanbod schaars in de re-

---

¹⁵ Jaarverslag 2000, Stichting Buro Slachtofferhulp Noord Holland Noord.

¹⁶ Slachtofferhulp na seksueel geweld is een training gericht op de specifieke problematiek van slachtoffers van seksueel geweld.

gio's Hoorn en Enkhuizen. Voor professionele hulp verwijzen de medewerker van Bureau Slachtofferhulp door naar RIAGG, Fiom, AMW of Bureau Jeugdzorg. Bij deze instellingen is vrijwel altijd sprake van een wachtlijst. Op dit moment zorgt die niet echt voor problemen; mensen geven aan de medewerkers aan dat ze er begrip voor hebben als ze drie maanden moeten wachten op de juiste hulp. Bureau Slachtofferhulp probeert in de meeste gevallen die periode te overbruggen.

Door de jaren heen stijgt het aantal geholpen slachtoffers en het aantal afgesloten zaken. De tabel hieronder geeft een overzicht van de regio Noord-Holland Noord.

Jaartal	Geholpen slachtoffers	Afgesloten zaken
1997	4285	3417
1998	4057	3282
1999	4562	3717
2000	5500	4772

Niet al deze geholpen slachtoffers betroffen zedenslachtoffers; in de volgende tabel staan alleen de afgesloten zaken gesplitst naar delict voor 1999 en 2000 in de regio Noord-Holland Noord. Hoewel het totale aantal door BSH geholpen slachtoffers stijgt, daalt het aantal zedenslachtoffers in 2000 ten opzichte van 1999. Het verdient aanbeveling na te gaan of hier sprake is van een bepaalde ontwikkeling en zo ja, of er een verband bestaat met het bestaan van het JOS-aanbod.

Delict	1999	2000
Geweld	1151	1493
Zeden	271	229
Verkeer	837	857
Vermogen	1249	1947
Overig	209	246
Totaal	3717	4772

In samenwerking met de SOS Telefonische Hulpdienst en Bureau Slachtofferhulp is een telefoonlijn voor opvang van slachtoffers van seksueel geweld opgezet. De Telefoonlijn Seksueel Geweld biedt telefonisch een gesprek van mens tot mens, waarbij anonimiteit en geheimhouding gegarandeerd zijn. Ook kan men via deze telefoonlijn informatie krijgen over organisaties in de buurt die specifieke hulp verlenen of opvang bieden aan slachtoffers van seksueel geweld. Zij zijn 24 uur per dag bereikbaar, zeven dagen per week.

Voor jonge slachtoffers (tot en met 18 jaar) is er de Kindertelefoon. De kinderen kunnen bellen tussen 14.00 uur 's middags en 20.00 uur 's avonds om te praten over de dingen waarover ze zich zorgen maken of waarvoor ze bang zijn, dus ook over ervaringen met seksueel geweld.

Soms blijkt dat het slachtoffer zodanig in de knoop is geraakt, dat verdergaande professionele hulp wenselijk is. Onder professionele hulpverlening verstaan we het Algemeen Maatschappelijk Werk, Fiom, de RIAGG en vrij gevestigde psychologen en psychiaters.

Het is altijd mogelijk om het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW) in te schakelen rechtstreeks of via een verwijzing. Het AMW geeft gratis hulp, die kortdurend is en praktisch van aard. Zij bieden naast individuele hulpverlening de mogelijkheid om in een groep ervaringen met seksueel geweld te verwerken. De tijd tussen de start van een groep en de intake kan overbrugd worden door middel van individuele begeleiding. Niet al het AMW heeft ervaring met groepswork. Wanneer hulpverlening in groepen geïndiceerd is, worden zedenslachtoffers door de medewerkers van Bureau Slachtofferhulp dan ook vaak doorverwezen naar het Fiom.

Het Fiom richt de hulpverlening o.a. op moeders van seksueel misbruikte kinderen, vrouwen en meisjes (vanaf 15 jaar) die seksueel misbruikt zijn, en meisjes die zwanger zijn geraakt als gevolg van geweld en incest. In Alkmaar is een bureau van het Fiom. Ook deze hulpverlening is gratis. Vaak komen slachtoffers naar het Fiom met emotionele en psychosociale problemen, maar ook bij moeilijkheden op materieel en juridisch gebied geeft het Fiom haar cliënten informatie, hulp en ondersteuning. Dit gebeurt door middel van individuele, groeps- en systeemhulpverlening. Sommige hulpverleningsgroepen- en ondersteuningsgroepen zijn gericht op het netwerk van slachtoffers van seksueel geweld. Sinds kort zijn er ook groepen gericht op plegers van seksueel geweld. Per seizoen start één groep. De wachttijd tussen de intake en de start van de groep kan door middel van individuele begeleiding worden overbrugd.

Daarnaast kan het RIAGG ofwel de GGZ psychische hulp bieden. Voor de hulp van het RIAGG is een verwijzing nodig van de huisarts, van het Algemeen Maatschappelijk Werk of van een eerstelijns psycholoog. Het RIAGG is in principe gratis (behalve de psychotherapie). Zij bieden naast eerste opvang, individuele hulpverlening en hulpverleningsgroepen. De hulpverleningsgroepen zijn gericht op hulp na seksueel geweld: het verwerken van hetgeen gebeurd is en het oefenen in het herkennen en het aangeven van de eigen grenzen. Ook zijn er hulpverleningsgroepen gericht op het netwerk van slachtoffers van seksueel geweld. Er is bijna altijd een wachtlijst voor hulpverleningsgroepen voor slachtoffers van seksueel geweld, met name bij de RIAGG.

Slachtoffers kunnen ook psychische hulp krijgen bij de vrij gevestigde therapeuten, deze kosten worden echter niet altijd vanzelfsprekend vergoed door de verzekering.

Voor jongeren en kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik zijn er specifieke instellingen zoals het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), de afdeling Jeugdgezondheidszorg van de GGD, de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling binnen het gezin (VSK) en Bureau Jeugdzorg. Het AMK doet eventueel onderzoek naar een melding van bijvoorbeeld seksueel misbruik. Zij zijn geen hulpverleningsinstelling, maar geven advies voor verdere hulpverlening aan de jeugdige. Soms is er een wachtlijst. Bij de GGD is geen wachtlijst. De GGD biedt jongeren en kinderen ook individuele toeleiding naar de hulpverlening.

De Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling binnen het gezin is speciaal gericht op jeugdige slachtoffers van incest. Deze groep vereist een specifieke hulpverlening.

Voor individuele hulpverlening kunnen jongeren en kinderen rechtstreeks of via verwijzing terecht bij Bureau Jeugdzorg. Soms is hier ook een wachtlijst.

Wanneer het zo is dat een slachtoffer om welke reden dan ook niet meer in de thuissituatie kan verblijven, zijn er verscheidene opvangvormen in de regio Noord-Holland Noord. Zo zijn er voor vrouwen en kinderen afkomstig uit heel Nederland de Blijf van m'n lijf huizen waar zij eventueel kunnen verblijven. Zij bieden niet alleen eerste opvang, maar ook individuele hulpverlening, hulpverlening in groepen en psychosociale hulpverlening.

In Hoorn zit een algemeen opvangcentrum voor vrouwen en mannen vanaf 18 jaar. Zij bieden voor de maximale verblijfsduur van 2 maanden opvang aan personen die door problemen niet meer in de thuissituatie kunnen verblijven. Voor vrouwelijke slachtoffers van seksueel misbruik is dit vaak geen goede optie vertelt de zedenrecherche in Hoorn. Voor jongeren in het bijzonder is er in Noord-Holland Noord onder andere het Crisiscentrum See See dat kortdurende opvang en begeleiding biedt aan jongeren (jongens en meisjes van 13 tot 18 jaar) die in een crisissituatie verkeren. De Stichting Jongerenopvangcentrum Hoorn biedt voor jongeren van 13 tot en met 17 jaar onderdak en begeleiding in samenwerking met de ambulante hulpverlening zoals RIAGG of Bureau Jeugdzorg.

Tot slot zijn er ook specifieke opvangplaatsen in die gevallen van seksueel geweld dat er sprake is van verslaving, zoals de Breijder Stichting en Triton waar aandacht wordt besteedt aan seksueel geweld.

4.3 Medische hulp

Voor medische hulp kunnen slachtoffers terecht bij de huisarts, de Rutgersstichting en de GGD of eventueel bij de afdeling Spoedeisende Hulp van een ziekenhuis. Een aantal ziekenhuizen heeft een spreekuur ingesteld waar men anoniem terecht kan. Als iemand niet naar de huisarts of het ziekenhuis wil, en wel (anoniem) een gesprek wil over medische vragen, bijvoorbeeld de

angst om besmet te zijn met een seksueel overdraagbare ziekte, dan kan diegene ook terecht bij de GGD. De GGD heeft een speciaal spreekuur voor seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA/Aids) waar iemand zonder afspraak terecht kan. Tijdens de intake wordt aandacht besteed aan ervaringen met seksueel geweld. Het medisch onderzoek naar seksueel overdraagbare aandoeningen kan eventueel ook anoniem plaatsvinden.

De politie behoort volgens de algemene 'Aanwijzing bejegening slachtoffers van zedenmisdriven' een vaste relatie met een medische dienst of arts te hebben. De zedenrechercheur adviseert het slachtoffer in het informatiegesprek om een afspraak te maken met deze arts of de eigen huisarts.

4.4 Juridische hulp

Naast medische en psychosociale ondersteuning kan er behoefte bestaan aan juridische hulp. Juridische hulp wordt gegeven door Buro Slachtofferhulp, een Rechtswinkel, een Buro voor Rechtshulp, de Jurofoon en de advocatuur. Zedenslachtoffers die aangifte hebben gedaan kunnen terecht bij een gespecialiseerde (JOS-)advocaat.

In niet al te complexe zaken wordt door Buro Slachtofferhulp ook juridische hulp geboden. De vrijwilligers kunnen het slachtoffer helpen met het doen van aangifte en het invullen van formulieren. Ook kunnen ze meegaan naar een eventuele rechtszaak. Ook legt het Buro Slachtofferhulp contact met de officier van justitie. Wanneer een advocaat nodig is wordt doorverwezen. In geval van seksueel misbruik verwijst men niet door naar het Bureau voor Rechtshulp. Er wordt dan een advocaat benaderd die hierin gespecialiseerd is. Ook verwijst Buro Slachtofferhulp weinig door naar rechtswinkels.

Rechtswinkels zijn vrijwilligersorganisaties. Ze zijn op bepaalde dagen (meestal avonden) geopend. In rechtswinkels zijn voornamelijk juridische studenten werkzaam, die soms worden ondersteund door een afgestudeerd jurist. De medewerkers geven juridisch advies aan minder draagkrachtigen. Wanneer verdere begeleiding nodig is, wordt door hen verwezen naar de het Buro voor Rechtshulp, de plaatselijke advocatuur, Buro Slachtofferhulp en andere passende instanties. In Noord-Holland Noord bevinden zich drie rechtswinkels één in Alkmaar, één in Heerhugowaard en één in Castricum. De medewerkster van de rechtswinkel in Heerhugowaard geeft een zedenslachtoffer net als ieder ander slachtoffer juridisch advies, daarnaast zal zij enigszins afhankelijk van het slachtoffer ook adviseren om psychologische hulp te zoeken. Zedenslachtoffers worden door haar verwezen naar onder andere Buro Slachtofferhulp of naar een plaatselijke advocaat. Ze heeft nog nooit gehoord van het JOS-piket.

In Noord-Holland Noord zit een Bureau voor Rechtshulp in Hoorn en in Alkmaar. Ook de Bureaus voor Rechtshulp hebben als taak het verlenen van rechtshulp aan minder draagkrachtigen. De werkzaamheden zijn te onderscheiden in: advisering, bemiddeling en procesbijstand. Zij hebben een gratis spreekuur (maximale duur gesprek is 30 minuten) en voor een vervolgsconsult wordt een eigen bijdrage gevraagd (maximaal 3 uur voor € 13,50). Bij moeilijke zaken wordt vaak doorverwezen naar een gespecialiseerde advocaat. Dit is ook het geval bij zedenzaken. Een medewerker van het Bureau voor Rechtshulp in Alkmaar geeft aan dat hij onmiddellijk bij het eerste contact het slachtoffer doorverwijst naar één van de advocaten uit het JOS-piket. Hij geeft aan dat slachtoffers vaak niet weten wat ze moeten doen. En zegt hij: "Door het JOS-project is de juridische opvang aan slachtoffers van seksueel geweld enorm verbeterd. Het heeft nu een breder bereik. Via de politie worden slachtoffers in een keer naar de juiste advocaat doorverwezen. Ze hoeven er niet meer zelf naar op zoek. Dit was voorheen voor veel slachtoffers een drempel".

De medewerker van het Bureau voor Rechtshulp in Hoorn had nog nooit van het project gehoord. Het komt volgens haar niet zo vaak voor dat zedenslachtoffers zich melden. In die sporadische gevallen dat het wel gebeurt, verwijst zij hen naar drie gespecialiseerde advocaten in Hoorn. Dat deze advocaten deelnemen aan het JOS-piket was bij deze respondent niet bekend.

Bij veel gemeenten zijn sociaal raadslieden in dienst, die kunnen eveneens doorverwijzen naar specifieke juridische hulp. Hun advies is gratis. Zij verwijzen slachtoffers afhankelijk van hun hulpvraag door naar het AMW, de politie of een advocaat. De raadslieden in Heerhugowaard en Alkmaar hebben nog nooit van het JOS-project gehoord. Zij verwijzen slachtoffers van seksueel geweld door middel van een adressenbestand van het NIZW door naar een advocaat met de specialisatie zeden, in sommige gevallen is dit ook een advocaat uit het JOS-piket. De respondent van deze organisatie in Den Helder vindt dat er veel in de opvang voor slachtoffers in het algemeen tekort schiet. Dus niet alleen voor zedenslachtoffers. Een veel gehoorde vraag van slachtoffers is: "Hoe kan ik een schade op de dader verhalen?". Hij kent het JOS-project wel en verwijst een slachtoffer van seksueel geweld altijd naar een JOS-advocaat. En zegt hij: "Dit project moet structureel worden. Het juridisch begeleiden van zedenslachtoffers is een specialisme, dus zijn speciale advocaten nodig!".

Voor 1e lijns juridische hulp bij rechtsproblemen kunnen mensen contact opnemen met de medewerkers van de Jurofoon. De meeste mensen die bellen hebben een concrete vraag en soms melden slachtoffers van seksueel geweld zich. Ook hier hebben veel gehoorde vragen betrekking op het verkrijgen van schadevergoeding. Met behulp van een database verwijzen de me-

dewerkers het slachtoffer naar een advocaat. De medewerker die wij interviewden heeft nog nooit van het JOS-project gehoord.

Tot slot hebben slachtoffers van seksueel geweld die aangifte hebben gedaan bij de politie de mogelijkheid om een advocaat te raadplegen die een speciale training heeft gehad met betrekking tot slachtoffers in zedenzaken en zodoende gespecialiseerd is in het bijstaan van slachtoffers van seksueel geweld: een JOS-advocaat. Op het JOS-aanbod gaan we in de volgende paragraaf in.

4.5 JOS nader bekeken

“U bent als slachtoffer vaak niet op de hoogte van de juridische mogelijkheden die er voor u bestaan. Om u bij uw beslissingen te helpen zijn er speciaal opgeleide en geselecteerde advocaten die u in een eerste gesprek gratis juridisch advies kunnen geven. Samen met u bekijkt de advocaat de mogelijke stappen die u kunt ondernemen. Het resultaat kan uiteenlopen van een schikking met de verdachte tot een straatverbod of schadevergoeding. De advocaat kan het dossier van de strafzaak opvragen en u begeleiden als u nog eens gehoord moet worden. De advocaat legt ook contact met de officier van justitie. De advocaat licht u in over de eventuele kosten van verdere rechtsbijstand.” (Citaat uit de JOS-folder)

De procedure van het JOS-aanbod

De zedenrechercheur of de taakaccenthouder zeden vertelt elk slachtoffer van een zedendelict tijdens het informatiegesprek over JOS. Het daadwerkelijk aanbod vindt pas plaats na het opnemen van de aangifte. Een slachtoffer dat geen aangifte doet, kan dus geen gebruik maken van het JOS-aanbod. Het slachtoffer kan besluiten om wel of niet op het aanbod in te gaan. Er zijn twee momenten waarop een slachtoffer kan besluiten geen gebruik te maken:

3. Het slachtoffer kan op het moment dat het aanbod wordt gedaan meteen besluiten om geen gebruik te maken van JOS. De zedenrechercheur faxt het formulier niet naar de piketadvocaat.
4. Indien het slachtoffer nog niet zeker weet of zij gebruik wil maken van het JOS-aanbod, kan zij dit ook later besluiten. Het slachtoffer gaat dan in eerste instantie op het aanbod in. De zedenrechercheur faxt het formulier naar de piketadvocaat. De gegevens van het slachtoffer zijn dan bekend bij de advocaat. Het slachtoffer heeft tien dagen bedenktijd om te besluiten of hij wel of geen gebruik wil maken van het JOS-aanbod. Indien zij geen gebruik wil

maken van het aanbod, belt ze de piketadvocaat gewoonweg niet op om een afspraak te maken.

Indien het slachtoffer te kennen heeft gegeven wel gebruik te willen maken of er nog over na wil denken vult de zedenrechercheur het formulier¹⁷ in. Hij belt naar de meldkamer om te horen wie JOS-piket heeft en faxt het formulier naar de piketadvocaat. De advocaat weet vanaf dat moment reeds wie contact op kan nemen. Het slachtoffer moet binnen tien werkdagen contact opnemen met de JOS-advocaat. Indien het slachtoffer verzuimt binnen tien dagen contact op te nemen geldt het JOS-aanbod niet meer. In theorie is het de bedoeling dat het slachtoffer zelf contact opneemt. In de praktijk is bij een aantal advocaten de handelswijze gegroeid dat zij vrij snel na ontvangst van het formulier het slachtoffer bellen. Dit is makkelijker voor de advocaat, omdat zij dan gelijk weet of het slachtoffer wel of geen gebruik zal maken van het JOS-aanbod. Ook weet de advocaat op deze manier zeker dat de tien dagen termijn niet voorbij gaat, terwijl het slachtoffer wel gebruik wil maken van het aanbod. Een aantal advocaten wacht in eerste instantie wel tot het slachtoffer het initiatief neemt. Pas tegen de tijd dat de termijn dreigt te verlopen, zullen zij alsnog het slachtoffer bellen.

Officieel moet er een onderscheid gemaakt worden tussen het eerste gesprek -het JOS-aanbod- en het vervolg. Na een eerste gesprek kan een slachtoffer besluiten om het gebruik van de diensten van de advocaat voort te zetten. Dit valt echter niet meer onder het kosteloze JOS-aanbod. Wanneer het zedenslachtoffer wil dat de advocaat verder gaat met het behartigen van haar zaak, dan dient voor het vervolg betaald te worden. In de praktijk komen veel mensen in aanmerking voor gefinancierde rechtsbijstand. De advocaat kan dan een toevoeging aanvragen via de Raad voor Rechtsbijstand.

Het eerste gesprek

Tijdens de groepsinterviews is aan de advocaten gevraagd wat het JOS-aanbod precies inhoudt. Het gaat dus om het eerste gesprek.

Gelijk met het formulier voor de piketregeling faxt de rechercheur, met goedvinden van het slachtoffer, het proces-verbaal. De advocaat zorgt dat ze het proces-verbaal goed leest en goed is voorbereid op het eerste gesprek. Wat het eerste gesprek precies inhoudt vinden de advocaten erg moeilijk in algemene zin te beantwoorden. Elk slachtoffer en elk delict is weer zo anders, dat ze nooit één uniforme handelswijze hanteren. Het gaat er om dat je doet waar het slachtoffer behoefte aan heeft. Toch zijn er een aantal punten die eigenlijk in elk eerste gesprek wel aan de orde komen. Ten eerste willen de slachtoffers eigenlijk allemaal hun verhaal kwijt.

---

¹⁷ Zie bijlage.

Ook wil het slachtoffer meestal meer duidelijkheid. Ze heeft vaak heel veel vragen over wat er gaat gebeuren. Wat gebeurt er met de verdachte? Wat gebeurt er na de aangifte bij de politie? Wat houdt het politieonderzoek in? Wat gebeurt er op de zitting? Hoelang blijft de dader vastzitten? Hoe kom ik te weten wanneer hij weer op vrije voeten komt? Wat voor straf kan de dader krijgen? De advocaten geven de slachtoffers zoveel mogelijk alle informatie waarom ze vragen. Verder vertellen ze het slachtoffer over de civielrechtelijke en strafrechtelijke mogelijkheden, hoe het proces in zijn werk gaat en geven juridisch advies. De advocaat legt uit wat zij in het concrete geval voor het slachtoffer kan ondernemen. Het slachtoffer krijgt dus een juridisch advies op maat. Verder kan de advocaat, als het slachtoffer dat wenst, allerlei concrete dingen ondernemen, soms gebeurt direct bij de afronding van het eerste gesprek, soms wat later. Volgens de advocaten zijn de slachtoffers heel erg blij dat de advocaat hen werk uit handen kan nemen. Een voorbeeld daarvan is het aanmelden van het slachtoffer bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Indien de verdachte het slachtoffer nog steeds lastig valt en/of in de buurt woont, kan de advocaat een contactverbod of een verhuisgebod in een civiele procedure vorderen. Daarmee zijn we inmiddels bij het vervolg aangekomen.

Het vervolg

In paragraaf 3.5 zagen we dat de meeste zedenslachtoffers na het eerste gesprek besluiten om door te gaan met de JOS-advocaat. Dit is een geheel andere situatie dan in Rotterdam. Daar maakte slechts een minderheid na het eerste gesprek gebruik van verdere dienstverlening door de JOS-advocaat.

Om de juridische dienstverlening door de JOS-advocaten voor buitenstaanders inzichtelijker te maken, is hen gevraagd voorbeelden te geven wat zij na het eerste gesprek voor hun cliënten hebben kunnen betekenen. Veel zaken liepen ten tijde van de interviews nog. Wat men heeft kunnen doen voor de cliënten is als volgt te omschrijven:

- Het opvragen van het dossier bij het OM;
- Contact onderhouden met de politie;
- Het verzoeken om een straat- en/of contactverbod;
- Het verzoeken om een verhuisgebod;
- Aanmelden bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven;
- Dossiers opvragen bij het OM;
- Zorgen voor een aanvullende aangifte;
- Cliënt op de hoogte houden van de voorlopige hechtenis;
- Een gesprek met de officier van justitie aanvragen;

- Meegaan naar het verhoor bij de rechter-commissaris;
- Schade berekenen en een vordering tot schadevergoeding indienen;
- Naar de zitting gaan en de vordering tot schadevergoeding toelichten.

Om een duidelijker beeld te krijgen van wat nu de juridische dienstverlening door een JOS-advocaat in concrete gevallen in kan houden, geven we een vijftal verschillende casusbeschrijvingen uit de praktijk van JOS-advocaten in Alkmaar.

Casus 1

Een vrouw van 37 jaar is vanwege traumatische ervaringen in haar jeugd onder psychiatrische behandeling.

Ze verhuist en raakt na verloop van tijd goed bevriend met haar burens. De buurman en buurvrouw zijn haar tot goede steun. De vrouw wil op een gegeven moment op zoek gaan naar haar biologische vader. De buurman biedt aan haar hierbij te helpen. Regelmatig komt hij bij haar langs om nieuwe ontwikkelingen te melden. Op een gegeven moment wordt de buurman tijdens zo'n bezoekje wat handtastelijk. De vrouw is overdonderd, laat wel merken dat ze daar niet van gediend is door hem af te weren en een opmerking te maken in de trant van 'zo gaan wij toch niet met elkaar om'. De vrouw zit er erg mee, weet niet zo goed wat ze moet doen. Ze vraagt zich af of ze het moet aanklaarten bij de buurvrouw, de burens doen zoveel voor haar. Ze bespreekt het gebeurde met een vriend. Een paar dagen later wordt ze door de buurman verkracht. Ze vertelt het meteen aan de vriend en aan haar psychiater. De huisarts vraagt ze om de morning-after pil. Pas een week na het gebeurde besluit ze om naar de politie te gaan en aangifte te doen. Daarop verhoort de politie de buurman. Deze verklaart dat hij gemeenschap heeft gehad met de vrouw en dat zij hiermee zelf ingestemd had.

Via de informatie van de politie neemt de vrouw contact op met de JOS-advocaat.

De JOS-advocaat: De vrouw is psychisch labiel. Het is moeilijk om de gesprekken te structureren en tot de kern te brengen. Het volledige dossier van de strafzaak is met de vrouw besproken en dat vond ze erg belangrijk. Al snel bleek dat haar woonsituatie problematisch was, omdat ze nog naast de verdachte woonde. De verdachte was weer op vrije voeten gesteld in afwachting van de strafzaak. Aangezien het een ontkenkende verdachte betrof was het juridisch niet haalbaar om hem te laten verhuizen. Toen de situatie niet meer houdbaar was, hebben zowel haar psychiater als ik namens haar brieven naar de afdeling huisvesting verzonden om haar met voorrang bemiddeld te krijgen bij vinden van andere woonruimte. Dat is gelukt.

Ik heb een gesprek voor haar geregeld met de officier van justitie. In eerste instantie was de officier van plan de zaak te seponeren bij gebrek aan bewijs. Het betrof immers een één op één verklaring en er waren geen sporen meer. In de loop van het gesprek kreeg hij echter veel meer

vertrouwen in de verklaring van de vrouw en vond hij het toch de moeite waard om de zaak voor de rechtbank te brengen onder voorwaarde dat de vrouw als getuige ter zitting een verklaring af zou leggen. Ik heb dit samen met mijn cliënte meerdere malen besproken en uiteindelijk heeft zij toegestemd. Ik heb haar ter zitting begeleid bij het afleggen van de verklaring en er voor kunnen zorgen dat dit buiten tegenwoordigheid van de verdachte geschiedde. Ter zitting is ook de vordering benadeelde partij ingediend.

Inmiddels is er uitspraak gedaan in deze zaak en de verkrachting is bewezen verklaard door de rechtbank. De verdachte is veroordeeld tot 15 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De vordering benadeelde partij die ik namens het slachtoffer heb ingediend, een bedrag van fl 10.000,- is toegewezen, zijnde een voorschot op het smartengeld. Daarnaast moet de verdachte de kosten rechtsbijstand betalen die het slachtoffer heeft gemaakt.

De verdachte is in appèl en de zaak komt over enige tijd voor bij het Gerechtshof. Ik heb namens het slachtoffer contact gelegd met de behandelend procureur-generaal en zorg er voor dat voor de zitting in appèl weer een gesprek plaats vindt met deze persoon ter voorbereiding van de strafzaak.

Casus 2

Op achttienjarige leeftijd komt een jongen bij de politie aangifte doen van seksueel misbruik. Toen hij tien jaar was speelde hij vaak bij een man op diens boerderij. De boer was een kennis van zijn ouders en lid van de zelfde kerkgemeenschap als zijn ouders. De jongen wordt regelmatig seksueel misbruikt door de boer. Na een jaar gaat hij niet meer naar de boerderij. Hij vertelt zijn ouders niets van het misbruik, maar zegt dat hij het er niet leuk meer vindt. De jongen zwijgt vervolgens jarenlang over het seksueel misbruik.

Als de jongen zestien jaar is vertelt hij het zijn ouders alsnog, naar aanleiding van een televisieprogramma dat ze samen bekijken. Zijn ouders kaarten het aan bij de dominee. De dominee raadt de ouders aan het allemaal maar te vergeten en de boer het misbruik te vergeven. De jongen krijgt steeds meer psychische problemen, het gaat onder meer niet goed met hem op school. Op achttienjarige leeftijd verlaat hij zijn ouderlijk huis om in een andere provincie een opleiding te gaan volgen. Zijn mentor op die opleiding heeft in de gaten dat het niet goed gaat met de jongen en vraagt hem naar zijn problemen. De jongen vertelt de mentor van het misbruik en deze raadt hem aan naar de politie te gaan. Via de politie belandt de jongen bij de JOS-advocaat.

De JOS-advocaat: Eerst heb ik bekeken of de feiten niet verjaard waren. Daarover heb ik ook nog overleg gehad met de politie. Dit bleek niet het geval te zijn.

Op een gegeven moment bleek dat de plaats waar het misbruik had plaats gevonden onder een andere gemeente te vallen, een gemeente buiten het arrondissement Alkmaar. De aangifte is overgenomen in een andere politieregio en door een ander parket.

Ik hoorde steeds maar niets en belde steeds maar weer over hoe het stond met de zaak. Na verloop van tijd hoorde ik dat de officier van justitie van dat andere parket de zaak wilde seponeren. De reden die hiervoor opgegeven werd was, dat de verdachte vorig jaar al veroordeeld was voor vergelijkbare feiten. De officier van justitie vond het dan ook niet meer opportuun om de verdachte op grond van deze aangifte te vervolgen. Ik heb de officier van justitie uitgelegd dat dit onverteerbaar zou zijn voor de jongen, maar de officier was onvermurwbaar.

Daarop heb ik overleg gevoerd met de politie. Ik heb hen gevraagd of dit naar hun mening een gebruikelijke gedragslijn is. Ik heb inmiddels een klaagschrift ingediend bij het gerechtshof (beklag ex art 12 Sv).

Casus 3

Een meisje is lid van een muziekanfanfare. Als ze twaalf jaar oud is leert ze via die fanfare een jong stel kennen van midden twintig. Zij wonen in de straat achter haar. Ze komt regelmatig bij deze kennissen over de vloer en als ze elders een optreden hebben reizen ze samen op. Tijdens logeerpartijen bij het stel wordt ze tussen haar twaalfde en veertiende jaar een aantal keren misbruikt door de man. Ze durft niemand iets te vertellen over het misbruik. Wel gaat ze weg bij de fanfare, omdat ze de confrontatie met de man niet meer aan kan. Op school gaat het slecht met haar. Haar ouders vragen haar wat er aan de hand is, maar ze zegt nog steeds niets. Na heel veel problemen vertelt ze als ze achttien jaar is iets tegen een vriendje. Het vriendje raadt haar aan hierover te praten met haar ouders. Dat doet ze vervolgens en dit veroorzaakt een explosie van gevoelens bij de ouders. Ze doen bij de politie aangifte van seksueel misbruik en nemen contact op met de JOS-advocaat. De politie verhoort de verdachte. Deze bekent gedeeltelijk: hij verklaart wel ontucht te hebben gepleegd met het meisje, maar minder vaak dan het meisje zegt en het betroffen volgens hem minder ernstige handelingen.

De JOS-advocaat: De ouders zijn heel erg emotioneel. Ze hebben jarenlang gemerkt dat het niet helemaal goed ging met hun dochter, maar niet geweten dat hun dochter seksueel misbruikt werd door een achterbuurman. De afgelopen jaren hebben zij hem altijd vriendelijk gegroet of een praatje gemaakt. Daarbij is het nu voor hen vreselijk moeilijk om -nu ze inmiddels op de hoogte zijn van het misbruik- elke dag de kans te lopen hem tegen te komen (de achterom van beide huizen komen uit in hetzelfde steegje). Evenals in casus 1 klemt derhalve ook hier de woonsituatie. Ik heb dan ook met de ouders besproken of verhuizen een optie zou zijn. Hoewel zij al twintig jaar in volle tevredenheid in die buurt wonen, zijn de ouders hiertoe bereid als dat in het belang van hun dochter is.

Zowel het huis van de ouders als dat van de verdachte is een koopwoning. Eerdere ervaringen hebben mij geleerd dat in degelijke gevallen het verzoeken om een verhuisgebod bij de rechter moeilijk ligt. Het acute belang dat de verdachte verhuist is niet zo aantoonbaar, omdat het misbruik al enige jaren geleden heeft plaatsgevonden. In de belangenafweging telt het belang van de verdachte die al jaren in zijn koopwoning woont dan zwaarder. Dit heb ik de ouders uitgelegd en dat begrepen zij wel. Ze besloten dan ook om zelf te verhuizen. In verband met de schade heb ik de makelaar meteen gevraagd om een aantal gegevens (in verband met de snelle verkoop kregen de ouders een lager bedrag voor het huis).

Verder heb ik samen met het meisje een gesprek gehad met de officier van justitie.

De man is inmiddels veroordeeld en het smartengeld is toegewezen, evenals de vordering van de kosten van rechtsbijstand en therapiekosten voor het meisje. Ik ga nog met de ouders bespreken of zij het voorschot van de schadevergoeding genoeg vinden of dat zij verder willen gaan voor het meerdere.

Casus 4

De ouders van een jong meisje zijn gescheiden. Het meisje woont bij haar moeder, maar het botert onderling niet zo. Als ze dertien jaar oud is, is ze een opstandige puber. De relatie met haar moeder verslechtert. Ze leert een man van zeventwintig jaar kennen, wat ze vreselijk interessant vindt. De man ontmoet haar bij school en ze gaan dan wel eens samen ergens heen. Op een dag komt hij weer naar school en vraagt het meisje of ze ergens heen zullen rijden. Dat is al vaker gebeurd en het meisje gaat met hem mee. Dit keer gaan ze echter naar een plek die ze niet kent. Het is het huis van vrienden van de man. Er wordt door de man en de andere aanwezigen gedronken en gebloed. Uit de conversaties is op te maken dat de mannen andere mensen bedreigen. Het meisje blijft er vier dagen, zonder dat haar moeder weet waar ze is. De eerste twee dagen vindt ze het wel interessant. Daarna gaat het mis en wordt ze verkracht door haar vriend. Omdat het beltegoed van haar telefoon op is, kan ze haar moeder niet bellen. Ze heeft inmiddels het gevoel in een gevaarlijke situatie terecht te zijn gekomen, maar durft niet weg te lopen.

Bij toeval doet de politie de vierde dag een huiszoeking in het bewuste pand in verband met diefstal. Daar treffen zij de dertienjarige aan en nemen haar mee naar het bureau. Wanneer de man in kwestie verhoord wordt, verweert deze zich door te zeggen dat hij dacht dat het meisje veel ouder was. Ook dacht hij dat ze wilde blijven en dat het een leuke vrijpartij was en geen verkrachting. Waarom is ze dan in het huis gebleven? De man blijkt een strafblad te hebben op het gebied van zedenmisdrijven.

Na de aangifte nemen het meisje en haar moeder contact op met de JOS-advocaat.

De JOS-advocaat: Ik heb vier gesprekken gehad, soms met moeder en dochter samen, soms alleen met het meisje. Ik heb hen uitgelegd waar de moeilijkheden in deze zaak liggen. Hoe verklaar je dat het meisje na de verkrachting niet is weggegaan, maar is gebleven? Verder heb ik hen uitleg gegeven over de gang van zaken in de strafzaak. In verband met het gerechtelijk vooronderzoek zijn de anderen die toen ook in het pand aanwezig waren gehoord. Ook het meisje zelf is door de rechter commissaris gehoord. Daar ben ik als haar advocaat bij aanwezig geweest. Ook heb ik op verzoek van moeder en dochter steeds gecontroleerd of de verdachte nog vast zat.

Inmiddels is de zaak op zitting geweest en is de verkrachting bewezen verklaard. De man is veroordeeld tot 24 maanden onvoorwaardelijk en eveneens tot betaling van een voorschot op het smartengeld aan het slachtoffer van fl. 10.000,-. De verdachte is in appèl. Het hoger beroep zal nog enige tijd in beslag nemen en derhalve valt betaling van het smartengeld aan het slachtoffer op korte termijn niet te verwachten. Om die reden is voor het meisje met spoed een voorschot aan het Schadefonds Geweldsmisdrijven verzocht in verband met therapiekosten voor het meisje. Dat voorschot is verleend en het meisje is in therapie.

Casus 5

Een jongen van negentien jaar is lichamelijk en verstandelijk gehandicapt. Verstandelijk functioneert hij op het niveau van een twaalfjarige.

De jongen gaat zo'n twee keer per week op bezoek bij zijn overbuurman. De overbuurman pleegt tijdens de bezoeken ontuchtige handelingen met de jongen. Het misbruik vindt twee jaar lang plaats, voordat het uitkomt. De ouders doen dan aangifte bij de politie en nemen vervolgens contact op met de JOS-advocaat. De overbuurman wordt door de politie gehoord en hij bekent.

De JOS-advocaat: Eerst heb ik met de ouders gesproken, daarna met de jongen zelf. Hij wilde weten wat een advocaat doet. Ik heb met de ouders overlegd of zij de situatie aan kunnen. De ouders gaven namelijk aan dat zowel zij als de verdachte naar tevredenheid in de buurt wonen. Zij wilden het de overbuurman niet per se aan doen te moeten verhuizen, als het niet noodzakelijk was. Ze wilden het eerst even aankijken om te zien of hij inderdaad uit hun buurt zou blijven alvorens zo'n vergaande maatregel te vragen. De politie is gevraagd de man te verstaan te geven uit de buurt van het gezin te blijven.

De man heeft daarop één telefoontje gepleegd met de moeder om haar zijn excuses aan te bieden en zijn dankbaarheid uit te spreken dat ze hem de kans willen geven in zijn huis te blijven wonen.

De jongen is in de studio verhoord. Dit verhoor vond wel snel plaats, maar we hoorden vervolgens steeds maar niets. Na wat telefoontjes kwam ik er achter dat de uitwerking was blijven liggen in verband met capaciteitsgebrek. De strafzaak loopt inmiddels.

Uit de gesprekken met de jongen is me gebleken dat hij van de man een schadevergoeding wil. De advocaat van de man heeft mij, als advocaat van het slachtoffer, een brief geschreven dat de verdachte bereid is een schadevergoeding te betalen. In deze brief doet hij een voorstel tot onderhandeling hierover en hij stelt voor de schade af te wikkelen vooraf aan de strafzaak. De voor- en nadelen hiervan heb ik met de jongen en met zijn ouders besproken. De man heeft uiteindelijk fl. 15.000,- schadevergoeding betaald voor de jongen alsmede de kosten van rechtsbijstand vergoed aan de ouders. De man is door de rechtbank veroordeeld tot een taakstraf en het volgen van therapie.

Het gebruik van JOS

In tabel 1 is per district te zien hoeveel slachtoffers aangifte hebben gedaan. Van alle slachtoffers die in de periode juni 2000 tot en met mei 2001 aangifte hebben gedaan (251 personen) heeft 65% een JOS-aanbod gekregen (164 personen). Dit is te zien in tabel 2.

Tabel 1 Aantal aangiftes

	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Totaal
Kennemerland-Noord	4	11	4	3	14	6	6	11	4	3	4	7	77
West-Friesland	7	3	3	2	6	2	3	6	31 ¹⁸	7	4	5	79
Noordkop	10	8	5	4	8	5	6	13	13	5	3	5	85
RRT	2	1	1	-	2	1	1	1	1	-	-	-	10
Totaal	23	23	13	9	30	14	16	31	49	15	11	17	251

Tabel 2 Aantal uitgereikte JOS-folders

	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Totaal
Kennemerland-Noord	2	4	1	2	7	5	6	7	3	3	3	4	50
West-Friesland	6	3	2	2	4	2	1	6	11	4	4	4	50
Noordkop	7	5	3	1	5	3	4	10	10	3	2	5	60
RRT	2	1	1	-	2	1	1	1	1	-	-	-	10
Totaal	17	13	7	5	18	11	12	24	25	10	9	13	164

¹⁸ In deze periode waren twee aanranders actief in de trein tussen Amsterdam en Hoorn. Deze (pogingen tot) aanrandidgen vallen onder de bevoegdheid van de spoorwegpolitie. Er is toen een samenwerkingsverband gesloten tussen de zedenrechercheurs en de spoorwegpolitie. De aangiftes zijn gezamenlijk opgenomen door de spoorwegpolitie en de zedenrechercheurs. JOS is ook aangeboden.

In tabel 3 kan men zien in hoeverre er na het JOS-aanbod ook een contact met een JOS-advocaat heeft plaatsgevonden. In 76% van de gevallen is dit ook daadwerkelijk gebeurd. 21% van de slachtoffers dat een JOS-aanbod heeft gekregen, heeft uiteindelijk geen afspraak met een JOS-advocaat gemaakt. Bij 1% is er geen contact tot stand gekomen door een organisatorische fout en bij 10% door een overschrijding van de 10-dagen termijn. Dit betekent dat 87% van de slachtoffers die de JOS-folder hebben gekregen, gebruik had willen maken van het aanbod.

Tabel 3 Aantal contacten met JOS-advocaat

	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Totaal
Ja	11	11	6	5	13	10	10	21	16	7	8	7	125
Nee	5	1	1	-	5	1	-	-	6	-	-	2	21
Nee, door organisatorische fout	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Nee, door overschrijding 10- dagen termijn	-	-	-	-	-	-	2	3	3	3	1	4	16
Totaal	17	13	7	5	18	11	12	24	25	10	9	13	164

In tabel 4 kan men zien om welke reden geen JOS-aanbod is gedaan. Bij 34% van de slachtoffers (waarvan 22% in district 1) waarbij geen JOS-aanbod is gedaan, komt dit omdat de aangifte is opgenomen door iemand van de basispolitiezorg. 33 slachtoffers (38%) wilden geen gebruik maken van een gesprek met de JOS-advocaat. Dit aantal wordt sterk beïnvloed door de 17 aangeefsters in februari. Dit betreft grotendeels aangeefsters van de aanrandingen in de trein (zie noot 17). Wanneer we deze wat bijzondere gevallen niet meenemen in de berekening (mensen werden door de politie middels de media opgeroepen zich te melden), liggen de ver-

houdingen heel anders. Dan gaat het om 70 gevallen waarin geen JOS-aanbod is gedaan, waarvan 30 in verband met opname van de aangifte door de basispolitiezorg (43 % van het niet-gebruik) en 16 slachtoffers (23%) die niet op het aanbod in wilden gaan.

Tabel 4 Aantal aangiftes waarbij geen JOS is aangeboden¹⁹

	juni			juli			augustus			september			oktober			november		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Aangifte opgenomen door BPZ	1	-	1	5	-	-	2	-	1	1	-	1	4	1	3	1	-	-
Gering feit	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slachtoffer woont buiten de regio en aangifte is elders opgenomen	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Aangifte opgenomen door gewone recherche	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Organisatorische fout	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aangifte niet doorgezet	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vergeten	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slachtoffer wil geen JOS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-	2
Delict uitgezonderd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Feit verjaard	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reden onbekend	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	2	1	3	7	0	2	3	1	2	1	0	3	7	2	3	1	0	2

	december			januari			februari			maart			april			mei			Tot.
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Aangifte opgenomen door BPZ	-	1	-	2	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	2	2	-	30
Gering feit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Slachtoffer woont buiten de regio en aangifte is elders opgenomen	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Aangifte opgenomen door gewone recherche	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Organisatorische fout	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Aangifte niet doorgezet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Vergeten	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Slachtoffer wilgeen JOS	-	1	1	2	-	-	-	17	-	-	2	1	-	1	1	-	-	-	33
Delict uitgezonderd	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Feit verjaard	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Reden onbekend	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Totaal	0	2	2	4	0	3	1	20	3	0	3	2	1	0	1	3	1	0	87

¹⁹ 1. Kennemerland-Noord; 2. West-Friesland; 3. Noordkop.

4.6 Samenvatting en conclusies

Voor juridische vragen kunnen slachtoffers van seksueel geweld in deze regio terecht bij Buro Slachtofferhulp en bij een JOS-advocaat. De hulp door Buro Slachtofferhulp gebeurt door vrijwilligers, is kosteloos in principe kortdurend, breed (ook psychische hulp) en outreachend. De juridische hulp via JOS gebeurt door gespecialiseerde professionals, is uitsluitend gericht op juridische dienstverlening en het eerste gesprek is gratis.

Gezien de experimentele status van het JOS-aanbod heeft de stuurgroep begrijpelijkerwijs niet veel gedaan aan publiciteit. Ook is het JOS-aanbod geen algemeen doorverwijsaanbod. Het Jos-piket verloopt immers via de politie. Desondanks geniet het aanbod buiten de ketenpartners enige bekendheid. Juridische dienstverleners van andere organisaties die bekend zijn met het JOS, verwijzen in voorkomende gevallen slachtoffers altijd naar een JOS-advocaat. Zij zien het als een zinvolle en welkome aanvulling. Volgens hen is door het JOS-project de juridische opvang aan slachtoffers van seksueel geweld enorm verbeterd. Het heeft nu een breder bereik. Via de politie worden slachtoffers in een keer naar de juiste advocaat doorverwezen. Ze hoeven er niet meer zelf naar op zoek. Dit was voorheen voor veel slachtoffers een drempel. Zij vinden dat het project structureel zou moeten worden. Het juridisch begeleiden van zedenslachtoffers is naar hun mening een specialisme, waarvoor speciale advocaten nodig zijn.

Van alle slachtoffers die in de periode juni 2000 tot en met mei 2001 aangifte hebben gedaan (251 personen) heeft 65% een JOS-aanbod gekregen (164 personen). Een substantieel deel van het geen gebruik maken van JOS komt op het conto van het opnemen van aangiften door basispolitiefunctionarissen. 87% van de slachtoffers die de JOS-folder heeft gekregen, wilde ook gebruik maken van het aanbod. Een JOS-advocaat beantwoordt allerlei vragen, waarmee het slachtoffer zit. Verder vertelt ze het slachtoffer over de civielrechtelijke en strafrechtelijke mogelijkheden, hoe het proces in zijn werk gaat en geeft juridisch advies. De advocaat legt uit wat zij in het concrete geval van het slachtoffer kan ondernemen. Het slachtoffer krijgt dus een juridisch advies op maat. Ook kan de advocaat, als het slachtoffer dat wenst, allerlei concrete dingen ondernemen, soms gebeurt dat direct bij de afronding van het eerste gesprek, soms wat later. De meeste zedenslachtoffers besluiten om na het eerste gesprek door te gaan met de JOS-advocaat. De dienstverlening van JOS-advocaten bestaat in het eerste gesprek uit het verschaffen van het slachtoffer van een mogelijkheid om haar verhaal kwijt te kunnen, het beantwoorden van juridische vragen, het verschaffen van duidelijkheid, het inschatten van de kansen op succes. En indien wenselijk in het vervolg: contact onderhouden met de politie, het verzoeken om een straat- en/of contactverbod, het verzoeken om een verhuisgebod, aanmelden bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven, dossiers opvragen bij het OM, zorgen voor een aanvullende aangifte, cliënt op de hoogte houden over de in verzekeringstelling, een gesprek met de officier van justitie aanvragen, meegaan naar het verhoor bij de rech-

ter-commissaris, schade berekenen en een vordering tot schadevergoeding binnen het strafproces indienen, naar de zitting gaan en de vordering tot schadevergoeding toelichten.

Samengevat bestaat de dienstverlening van een JOS-advocaat in het eerste gesprek uit het geven van algemene informatie over het strafproces, het geven van een mogelijkheid aan het slachtoffer om haar verhaal kwijt te kunnen en het op basis van kennis van het betreffende dossier beantwoorden van allerlei juridische vragen die betrekking hebben op de zaak. De JOS-advocaat is in staat een juridisch advies te geven over de haalbaarheid van de strafzaak, de haalbaarheid en hoogte van de schadevergoeding, over de mogelijkheid en haalbaarheid van civielrechtelijke stappen. Deze juridische ondersteuning wordt alleen door JOS-advocaten gegeven en betekent een meerwaarde ten opzichte van het andere aanbod.

Hoofdstuk 5 Samenwerking en afstemming

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de samenwerking en afstemming tussen de verschillende groepen betrokkenen. Door middel van interviews is nagegaan hoe men met elkaar samenwerkt, of er belemmeringen zijn voor die samenwerking zijn en zo ja, wat er aan gedaan wordt om deze belemmeringen weg te nemen.

Er zijn in het begin en aan het eind van de evaluatie van het JOS-project groepsinterviews gevoerd met de volgende personen:

- Medewerkers van Buro Slachtofferhulp die zijn gespecialiseerd in zedenzaken. Bij het eerste interview waren vier medewerkers aanwezig en bij het tweede interview drie medewerkers.
- JOS-advocaten. Bij het eerste interview waren acht advocaten aanwezig en bij het tweede interview twee advocaten. De geringe opkomst bij de tweede bijeenkomst was te wijten aan zittingen en vakanties.
- Zedenrechercheurs en taakaccenthouders zeden. Bij het eerste interview waren twee zedenrechercheurs en twee taakaccenthouders aanwezig en bij het tweede interview waren vier zedenrechercheurs en vier taakaccenthouders aanwezig. Ook waren beide keren het hoofd van de afdeling JZZ en een medewerker van de afdeling JZZ (aanspreekpunt voor JOS) aanwezig.

Daarnaast zijn, eveneens aan het begin en aan het eind van de onderzoeksperiode de officier van justitie²⁰ en de rechter die in de stuurgroep zitten geïnterviewd. Ook heeft een van de onderzoekers een bijeenkomst van de zedenrechercheurs en de JOS-advocaten bijgewoond, waar de gang van zaken en de resultaten van JOS besproken werden. Op deze bijeenkomst was ook een aantal leden van de stuurgroep aanwezig.

Door de financier waren de volgende ontbindende voorwaarden aan het experiment verbonden: Indien op 1 december 2000 zou blijken dat minder dan de helft van het aantal slachtoffers aan wie een JOS-folder is uitgereikt gebruik maakt van de regeling, zou het experiment zo spoedig mogelijk worden gestaakt. Mocht naar het oordeel van de stuurgroep het project anderszins niet lopen, dan zou richting de financier worden aangegeven dat er niet langer basis is voor voortzetting van het experiment. Beide situaties hebben zich niet voorgedaan, dus heeft

---

²⁰ Deze officier van justitie is tevens zedenaanspreekofficier.

het experiment gewoon doorgang kunnen vinden. Wel heeft de eerste ontbindende voorwaarde in de beginfase extra druk op het experiment gelegd.

5.2 Onderlinge bekendheid en acceptatie

Meerdere malen is naar voren gekomen dat voor het slagen van het JOS-project een cultuuromslag nodig was bij de politie. Jarenlang hebben rechercheurs te maken gehad met advocaten van verdachten via het strafpiket. Er was toen wel eens sprake van wantrouwen en de zedenrechercheurs stonden soms lijnrecht tegenover de advocaten. In die tijd had ieder zijn eigen rol en was er bijna geen samenwerking. Met name de Alkmaarse rechercheurs bij de jeugd- en zedenpolitie maakten al voor de start van JOS kennis met het fenomeen advocaat voor slachtoffers van zedenmisdrijven en dit vormt een eerste basis voor vertrouwen. Met de invoering van het JOS-aanbod maken alle rechercheurs die zich bezighouden met zedenzaken kennis met een nieuwe rol van een advocaat, namelijk die van rechtshulpverlener voor het zedenlachtoffer. Er gaat meer samen- en oplossingsgericht gewerkt worden.

Er is meteen bij de start van het JOS-project een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd voor alle advocaten, betrokken rechercheurs en stuurgroepleden. Ook zijn de rechercheurs geïnformeerd over het JOS-project via een intern communicatiemiddel. Tevens is een handleiding gemaakt voor de taakaccenthouders zeden en de zedenrechercheurs. Mede dit heeft ervoor gezorgd dat de politie meteen bij het begin goed ingewerkt was op dit nieuwe aanbod voor slachtoffers van seksueel geweld en de betrokkenheid van slachtofferadvocaten hierbij.

Dat de rechercheurs daadwerkelijk vanaf het begin van het project goed geïnformeerd zijn over JOS komt naar voren uit de groepsinterviews met de rechercheurs zelf. Ook de advocaten zeggen dat zij merkten dat de rechercheurs goed op het nieuwe aanbod zijn ingepreparaat. Zij wijzen er op dat de gezamenlijke introductiebijeenkomst hierop van grote invloed is geweest. Behalve een onderlinge kennismaking leverde deze bijeenkomst ook op dat alle neuzen dezelfde kant op wezen. Hoewel de rechercheurs op dat moment blij waren met het nieuwe aanbod voor zedenlachtoffers, had zich op dat moment natuurlijk nog niet concreet uitgekristalliseerd wat dit aanbod concreet betekende voor het slachtoffer. De advocaten zeggen dan ook ten tijde van het eerste groepsinterview, dat plaatsvond enige maanden na de start, al te merken dat de politie de slachtoffers op dat moment beter informeert over JOS dan in het allereerste begin van het project.

Ook tijdens het tweede groepsinterview geven de rechercheurs aan dat er met hen voldoende gecommuniceerd wordt over het JOS-project. Slachtoffers zijn er volgens hen van te voren eigenlijk nooit bekend mee, maar op het moment dat ze het nodig zouden kunnen hebben, wor-

den ze er over geïnformeerd. Toch zouden de advocaten volgens de zedenrechercheurs meer publiciteit moeten geven aan hun werk. Wel zouden ze hier mee moeten wachten tot JOS geïmplementeerd is. Anders loop je het risico dat na een onverhoopte afloop van het project slachtoffers nog steeds contact zoeken. Het verstrekken van folders aan de hulpverlening en bureaus voor rechtshulp is iets voor een later stadium, aldus de zedenrechercheurs.

Buro Slachtofferhulp heeft haar medewerkers geïnformeerd over JOS via de teamvergadering.

Ook alle officieren van justitie zijn op de hoogte van het JOS-project. De rechtelijke macht wordt over ontwikkelingen geïnformeerd via de werkgroep Terwee. Zowel vanuit de staande als de zittende magistratuur is er een deelnemer aan de stuurgroep JOS.

5.3 Verwijzing

De zedenrechercheurs nemen de aangifte van het slachtoffer op en faxen daarna het formulier van de JOS-piketregeling naar de piketadvocaat. Helemaal in het begin is er in een enkel geval vergeten om JOS aan het slachtoffer aan te bieden. Een medewerker van de regionale afdeling zeden houdt bij of het JOS-aanbod is gedaan. Indien dit niet is gebeurd kan de betreffende rechercheur hier meteen op worden gewezen. Hoe meer het project vordert, hoe minder dit voorkomt. De zedenrechercheurs zeggen dat het steeds meer een automatisme is geworden om het slachtoffer te informeren en zonodig verwijzen. Ze vinden niet dat JOS tot een taakverzwaring heeft geleid. "Integendeel, we kunnen het slachtoffer nu juist iets aanbieden. Voorheen moest je het slachtoffer met lege handen wegsturen. Ook neemt de advocaat ons werk uit handen. Als je een vraag krijgt die typisch voor een advocaat is bestemd, stuur je het slachtoffer daar naar toe."

Ook de advocaten zijn van mening dat naarmate het project vordert het allemaal nog beter gaat. "De zedenrechercheurs faxen tegenwoordig tegelijk met het formulier ook het proces verbaal. Dat is fantastisch!" Soms komt het volgens de advocaten voor dat slachtoffers via Buro Slachtofferhulp doorverwezen worden naar een JOS-advocaat, terwijl ze nog niet bij de politie zijn geweest.

Indien de piketadvocaat niet in de buurt van het slachtoffer kantoor houdt, kan de reistijd een probleem opleveren voor het slachtoffer. Dit hebben de advocaten zelf opgelost door gewoonweg te wisselen met een advocaat die wel in de buurt van de woonplaats van het slachtoffer kantoor houdt.

De medewerkers van Buro Slachtofferhulp zeggen in het eerste groepsinterview dat het bijna niet voorkomt dat een slachtoffer geen JOS-aanbod heeft gehad. Eén medewerker heeft het een keer meegemaakt dat een slachtoffer dat daar in principe wel voor in aanmerking kwam geen JOS aangeboden had gekregen. “De tien dagen termijn was toen gelukkig nog niet verlopen en er kon alsnog een afspraak worden gemaakt met een JOS-advocaat.”

De medewerkers zeggen in het tweede groepsinterview dat zij de indruk hebben dat in één district de aandacht wat verslapt lijkt te zijn. “We zijn daar nog wel eens tegengekomen dat JOS niet is aangeboden”. In deze gevallen wijzen de medewerkers van Buro Slachtofferhulp op JOS. Volgens één medewerker van Buro Slachtofferhulp ligt dat gevaar voor verslapping van de aandacht voor JOS ook bij haarzelf op de loer. Verslapping van aandacht is begrijpelijk, gezien de nog korte bestaansgeschiedenis van JOS. Het heeft nog niet overal de kans gehad om ingesleten praktijk te worden. De coördinator van JOS heeft hierin als aanjager een taak om het onderwerp bij alle ketenpartners op de agenda te houden.

5.4 Samenwerking

De onderzoekers hebben incidenteel contact met de advocaten. Dat contact is goed volgens de onderzoekers. Een onderzoeker zegt over de onderlinge samenwerking: “We staan samen aan de kant van het slachtoffer.” In de beide groepsinterviews met de politie komt naar voren dat de samenwerking tussen de politie en de advocaten met name bestaat uit het uitwisselen van informatie in een zaak. De advocaten bellen dan in verband met vragen over een specifieke zaak.

Wat de onderzoekers jammer vinden is dat de advocaten weinig terugkoppelen in een zaak. Sommige onderzoekers geven tijdens beide interviews te kennen dat ze bijvoorbeeld graag zouden willen weten of slachtoffers die ze verwezen hebben daadwerkelijk gebruik maken van het JOS-aanbod. In het tweede interview komt aan de orde dat een medewerker van de afdeling JZZ al deze gegevens heeft. De onderzoekers zouden bij deze medewerker informatie in een specifieke zaak kunnen inwinnen.

De zedenonderzoekers en taakaccenthouders zeden hebben een vast aanspreekpunt binnen het OM, namelijk de zedenaanspreekofficier. Vanuit de regionale afdeling JZZ is er periodiek werkoverleg. Onder meer wordt besproken hoe zaken afgestemd worden. Het contact tussen het OM en de politie is tijdens de duur van het project volgens de onderzoekers niet veranderd. Zij hebben bij het OM meestal contact met de zedenaanspreekofficier. De zedenonderzoekers vinden het vervelend dat je in dezelfde zaak soms te maken hebt met verschillende officieren. De bereikbaarheid van zaaksofficieren is een probleem gebleven. In het begin van het onderzoek zijn de zedenonderzoekers niet tevreden over de terugkoppeling van het Openbaar Minis-

terie. Ten tijde van het tweede groepsinterview vinden zij dat het inmiddels beter gaat. Het OM geeft nu namelijk door aan de rechercheurs als de voorlopige hechtenis van een verdachte wordt geschorst.

De rechercheurs hebben weinig contact met de rechter-commissaris en dit contact wordt steeds minder. "Vroeger begeleidden wij het slachtoffer naar de rechter-commissaris, nu doen we dat al enige jaren niet meer."

De rechercheurs moeten elk slachtoffer wijzen op Buro Slachtofferhulp (Wet Terwee). Soms zijn zij niet zo tevreden over het handelen van Buro Slachtofferhulp. De zedenrechercheurs ervaren soms meer druk van de medewerkers van Buro Slachtofferhulp dan van de advocaten. Een zedenrechercheur pleit voor betere afstemming tussen Buro Slachtofferhulp en JOS-advocaat: "Soms ben je die telefoontjes van Buro Slachtofferhulp wel eens zat. Indien een JOS-advocaat op de zaak zit, moet Buro Slachtofferhulp de juridische ondersteuning door de advocaat laten doen."

De rechercheurs vermelden weinig contact te hebben met andere hulpverlening. Voorzover er wel contacten zijn, verlopen deze over het algemeen goed, volgens de rechercheurs. Er is voor de politie in de praktijk wel één probleem. Hulpverleningsinstellingen willen namelijk vaak geen verklaring over een slachtoffer (hun cliënt) laten afleggen. Terwijl het belang van het slachtoffer vaak gediend is met een verklaring, weegt het beroepsgeheim dan zwaarder voor de hulpverlenende instantie. Ondanks toestemming van de cliënt wil men niet meewerken, omdat dit de behandelrelatie zou schaden. Sommige hulpverleners zijn wel bereid een verklaring af te leggen, maar dan op persoonlijke titel.

De advocaten zeggen in het eerste groepsinterview dat ze de samenwerking met de politie als prettig ervaren. "Als iets niet goed gaat zijn ze bereid dit te veranderen", aldus een advocaat. De advocaten merken in het tweede interview op dat de samenwerking alleen maar beter is geworden. Tegenwoordig staan op het formulier van de JOS-piketregeling de telefoonnummers van de betrokken rechercheurs. Een advocaat zegt: "Op die manier kan altijd snel contact gezocht worden met de rechercheurs." Op de aan het einde van de experimentele periode georganiseerde bijeenkomst met advocaten en zedenrechercheurs is ook te merken dat de rechercheurs en advocaten elkaar kennen en collegiaal met elkaar omgaan.

Ook de advocaten klagen over de bereikbaarheid van het OM. Volgens de advocaten zijn de officieren van justitie wel erg betrokken bij JOS, maar hebben ze het erg druk. Wel wordt het onderlinge contact steeds beter. Een advocaat zegt dat ze voor de zitting altijd overleg heeft met de officier en dat vindt ze erg prettig. Ook vinden de advocaten het vervelend dat er pas laat een officier aan de zaak wordt gekoppeld. Nu komt het wel eens voor dat het slachtofferge-

sprek met een andere officier gevoerd wordt dan de zaaksofficier. Indien een officier een zaak seponereert brengt hij hiervan eerst de JOS-advocaat op de hoogte. Ook de officier heeft hier baat bij. De advocaat bereidt namelijk het slachtoffer voor en komt mee naar het slachtoffergesprek.

De JOS-advocaat mag aanwezig zijn bij het verhoor van het slachtoffer door de rechter-commissaris. In tegenstelling tot in sommige andere arrondissementen zoals Rotterdam, is dit hier nooit een probleem. Het is in Alkmaar gegroeide praktijk. Deze mogelijkheid is niet vastgelegd in een wettelijke regeling. De advocaten wijzen dan ook op het belang de mogelijkheid van aanwezigheid van een slachtofferadvocaat wel in wet- of regelgeving vast te leggen.

De rol van de advocaat in dit gesprek is erg afhankelijk van de rechter-commissaris. Soms mag de advocaat alleen een vraag voor het slachtoffer verduidelijken, maar soms gaat die rol verder.

De advocaten hebben af en toe contact met Bureau Slachtofferhulp. Ze vinden de medewerkers erg behulpzaam en vriendelijk. Soms komen medewerkers van Bureau Slachtofferhulp mee met het gesprek met de advocaat. Een advocaat merkt op dat ze dit prettig vindt.

Af en toe krijgen advocaten oude zaken binnen via de hulpverlening. Advocaten zeggen dat ze weinig op eigen initiatief doorverwijzen naar andere hulpverlening. Indien ze merken dat dit nodig is zullen ze dit natuurlijk wel doen. Een advocaat vertelt dat ze een keer contact had met het behandelteam van een psychiatrische inrichting waar haar cliënt verbleef. De samenwerking verliep erg goed. Een andere advocaat merkt op dat JOS beter bekend zou moeten worden binnen de hulpverlening. Weer een andere advocaat zegt dat de hulpverlening soms huiverig is om door te verwijzen naar een advocaat. Er zijn wel eens slachtoffers die ook maatschappelijke hulp verwachten van de advocaten en in zo'n geval verwijzen zij door naar instellingen die hen wel die vorm van hulp kunnen bieden. Advocaten vinden het dan prettig als er hulpverlening beschikbaar is. Dan is het voor hen makkelijker om te zeggen dat niet-juridische kwesties met de hulpverlening besproken moeten worden".

De medewerkers van Bureau Slachtofferhulp vinden de samenwerking met de politie goed. Het contact beoordeelden zij al als goed, en is nog iets beter geworden sinds de invoering van JOS. De medewerkers merken in de praktijk dat het contact tussen de advocaten en de politie een stuk beter is geworden. "Vroeger stonden ze negatief tegenover elkaar", aldus een medewerker. De medewerkers vinden dat de rechercheurs niet altijd goed bereikbaar zijn. Ze merken ook dat de politie soms last heeft van een capaciteitsgebrek. Een voorbeeld daarvan is dat de behandeling van zaken die langer geleden gebeurd zijn nog al eens even op zich laat wachten. Deze hebben minder prioriteit, volgens de medewerkers.

De medewerkers van Bureau Slachtofferhulp zijn van mening dat de slachtoffers goed worden opgevangen door de advocaten. Ze hebben een goed inlevingsvermogen en hebben daarbij meer specifieke kennis. Soms gaan medewerkers mee naar het gesprek met de advocaat. De

medewerker zit er meer bij als toehoorder, zo weet hij precies wat er gezegd is en hoeft het slachtoffer dit niet meer te herhalen.

De contacten tussen het OM en Buro Slachtofferhulp zijn al jaren goed, volgens de medewerkers. Het OM in Alkmaar heeft altijd al veel aandacht voor slachtoffers gehad. Zij vinden het OM makkelijker te bereiken dan de zedenrechercheurs en bellen voor vragen dan ook sneller naar het OM dan naar de politie. Buro Slachtofferhulp neemt dan ook geen contact op met de zaaksofficier, zoals de politie en de advocaten, maar met het CICS²¹.

De medewerkers gaan incidenteel mee met het slachtoffer naar een verhoor bij de rechter-commissaris. Volgens de medewerkers gaan de rechters-commissarissen steeds beter met de slachtoffers om.

De officier van justitie heeft contact met de JOS-advocaten via de advocaat die zitting heeft in de stuurgroep. Ook ziet ze de advocaten op de zitting en tijdens slachtoffergesprekken. Zij noemt het contact prettig. Het is prettig en nuttig dat er onderling overleg met alle betrokken partners is via de stuurgroep. Het is een informeel overleg waar alle partijen bij elkaar zitten. De lijnen zijn heel kort en als iets niet bevalt of niet goed gaat, is dit snel bespreekbaar te maken en recht te zetten.

5.5 Meerwaarde van JOS

Tijdens het eerste groepsgesprek gaven de rechercheurs aan het project geslaagd te vinden als het voldoet aan de behoeften van het slachtoffer. Het slachtoffer moet het gevoel hebben, iets aan het contact met de JOS-advocaat gehad te hebben. Bij hen zou dat na verloop van tijd nagevraagd moeten worden. Het JOS-project is geslaagd als de mensen die dat wensen, juridische bijstand krijgen.

Wat betreft de politieorganisatie zelf is het project succesvol te noemen als zedenrechercheurs en taak-accenthouders zeden JOS altijd aanbieden en er positief tegenover staan. Zij moeten het niet ervaren als taakverzwaring.

Aan het eind van de onderzoeksperiode zeggen de rechercheurs JOS een goed initiatief te vinden. Zij zijn erg blij dat ze dit mogen aanbieden aan slachtoffers van seksueel geweld. "Het slachtoffer staat al jaren in de kou en is geen partij voor de verdachte. JOS is een eerste stap in de goede richting." De meerwaarde van JOS omschrijven zij als volgt:

---

²¹ Centraal Informatie Coördinatie punt Slachtoffers: dit is een afdeling van het OM waar informatie beschikbaar is over de voortgang van alle zaken.

- Er wordt eindelijk iets geregeld voor slachtoffers. Hun positie wordt wat meer gelijk getrokken met die van verdachten c.q. daders.
- Het JOS-project heeft niet alleen een meerwaarde voor de slachtoffers, maar ook voor de politie zelf. De rechercheurs vinden het prettig om het slachtoffer na afloop van het opnemen van de aangifte iets aan te kunnen bieden.
- Slachtoffers met juridische vragen kan men nu verwijzen naar de JOS-advocaat. Dat betekent eigenlijk een taakverlichting voor de rechercheurs.

Tijdens het tweede groepsinterview geven de advocaten aan dat ze het prettig vinden dat ze in een pool van gespecialiseerde advocaten zitten. De advocaten hebben eens in de zes weken overleg. Tijdens deze overleggen is het mogelijk vragen aan elkaar te stellen. Ook staat er de inhoudelijke bespreking van een casus op de agenda. Deze organisatievorm maakt het veel makkelijker om cliënten van elkaar over te nemen en voor elkaar waar te nemen. Daarnaast draagt het samenkomen met andere gespecialiseerde advocaten bij aan kennisvermeerdering.

De advocaat die in de stuurgroep²² zit, heeft veel aan dit gezelschap gehad. De stuurgroep functioneert als een forum. Indien ergens in het proces van aangifte naar advocaat iets verkeerd gaat, wordt dit besproken in de stuurgroep en vervolgens op een snelle manier bijgesteld. Het is goed dat er een dergelijk forum bestaat waar je zaken kunt neerleggen waar de deelnemende partijen tegen aan lopen. Via de stuurgroep hebben de advocaten een goede ingang gevonden bij de rechterlijke macht en het OM.

De samenstelling van de groep advocaten is vrijwel niet gewijzigd. Slechts een advocaat is gestopt met de piketdienst. Deze advocaat is helemaal gestopt met de advocatuur en haar vertrek heeft dus niets met de JOS-piketdienst te maken. Dit is een teken dat het enthousiasme bij de advocaten niet verminderd is.

De belangrijkste bijdrage van een JOS-advocaat omschrijven de advocaten als volgt:

- Het geven van juridische informatie en hulp op maat. Het slachtoffer heeft behoefte aan duidelijkheid. Duidelijkheid over haar positie, over de positie van de dader en over het strafproces. De advocaten kunnen slachtoffers die duidelijkheid geven.
- De advocaat heeft ook aandacht voor de niet juridische kant van de zaak. Als een slachtoffer haar verhaal kwijt wil, is daar ruimte voor. Op die manier wordt het slachtoffer op haar gemak gesteld. Een advocaat zorgt ervoor dat het slachtoffer wordt erkend.
- De advocaat kan uitleggen wat het slachtoffer van de procedure mag verwachten en kan eventueel de verwachtingen van het slachtoffer bijstellen.

---

²² De stuurgroep JOS-project Alkmaar bestaat uit een coördinator, een medewerker van de politie, een rechter, een officier van justitie, een medewerker van Buro Slachtofferhulp en een advocaat.

- Omdat de advocaat gespecialiseerd is in zedenzaken kan de advocaat ook beter inschatten welke kansen het slachtoffer in het strafproces heeft.

Ook de medewerkers van Buro Slachtofferhulp zijn enthousiast over het JOS-project. "Het is een prima en prachtig aanbod!" De meerwaarde van JOS bestaat volgens hen uit de volgende zaken:

- De JOS-advocaten kunnen de slachtoffers meer duidelijkheid over hun juridische mogelijkheden bieden dan dat zij dat zelf kunnen. Wel vinden ze dat de advocaten beter bereikbaar zouden moeten zijn.
- Ook voor de vrijwilligers betekent het in feite een taakverlichting. Ten eerste hoeven de medewerkers niet op zoek te gaan naar een gespecialiseerde advocaat, die is al beschikbaar. Voorheen ging een gescheiden vrouw naar de advocaat die ze nog kende van de scheiding, terwijl dit geen in zedenzaken gespecialiseerde advocaat was. Ten tweede hoeven de medewerkers van Buro Slachtofferhulp geen uitleg meer te geven over juridische mogelijkheden.
- Verder zijn de medewerkers van mening dat er door dit aanbod een lagere drempel is om naar een advocaat te gaan. De JOS-advocaten zijn ook goed op de hoogte van wat seksueel geweld voor slachtoffers betekent en ze nemen de slachtoffers echt serieus.
- Ook wordt het slachtoffer dat bijgestaan wordt door een advocaat serieuzer genomen tijdens het proces. Een van de vrijwilligers zei tijdens het eerste groepsinterview: "Laatst was het voegen in de strafzaak mislukt en ik heb er spijt van dat ik niet meer heb aangedrongen op een advocaat. Een advocaat wordt, zo lijkt het wel, serieuzer genomen."

De officier van justitie vindt het feit dat er een standaardverwijzing naar JOS plaatsvindt pure winst. In het eerste interview, als het project een aantal maanden loopt, is de officier van mening dat JOS een toegevoegde waarde heeft en omschrijft deze als volgt:

- Het standaardkarakter. Je krijgt altijd een verwijzingsaanbod na de aangifte.
- Het inhoudelijke gat wordt gevuld. Buro Slachtofferhulp kan emotionele en sociale ondersteuning geven, maar de medewerkers van Buro Slachtofferhulp zijn niet juridisch geschoold.
- Als OM zit je er te ver van af om die juridische ondersteuning te geven. "Als iemand ons meteen benadert, wijzen we hem natuurlijk nooit de deur, maar er is geen natuurlijke route naar het OM. Zeker niet in de eerste fase, een strafrechtelijk onderzoek kan soms maanden duren." Een advocaat heeft een lagere drempel dan het OM.

Volgens de officier staan zedenslachtoffers met een JOS-advocaat sterker. Dit komt omdat JOS-advocaten toch advocaten zijn met een bepaalde affiniteit en specifieke deskundigheid.

In het tweede interview, een jaar na de start van JOS, merkt de officier dat de advocaten het strafproces een beetje stroomlijnen. Het slachtoffer is volgens de officier beter voorbereid op de hele gang van zaken: het slachtoffergesprek, het verhoor bij de rechter-commissaris, de zitting en de uitspraak. De belangrijkste bijdrage van de advocaat is volgens haar dat het

slachtoffer na het eerste gesprek beter op de hoogte is van haar mogelijkheden, maar vooral ook van haar onmogelijkheden.

De officier merkt op dat het wel degelijk verschil maakt of een slachtoffer wordt bijgestaan door een JOS-advocaat:

- De politie wordt achter de broek gezeten, de advocaat zorgt ervoor dat de zaak niet onderop de stapel terecht komt.
- De zitting verloopt meer gestroomlijnd, evenals het gesprek met de rechter-commissaris en het slachtoffergesprek. Doordat het slachtoffer door haar advocaat is voorbereid kan alles veel gestructureerder verlopen, het slachtoffer weet wat zij kan verwachten. Dit betekent een taakverlichting voor bijvoorbeeld de officier.
- Tijdens de zitting wordt reeds een voorschot op de schadevergoeding gevraagd²³, andere advocaten weten niet dat dit mogelijk is en slachtoffers die niet worden bijgestaan door een advocaat ook niet.
- Uiteindelijk krijgt het slachtoffer een hogere schadevergoeding.
- Slachtoffers die niet worden bijgestaan door een JOS-advocaat, hebben vaak veel te hoge verwachtingen.

Gevraagd naar de succescriteria voor JOS in het eerste interview, is er volgens de rechter niet echt een hard moment. "Het is wat mij betreft een succes als er minder zaken zijn, waarbij je verzucht 'Had het slachtoffer maar ....'." De rechter verwacht van de inzet van JOS-advocaten dat er in de procedure geen of minder vertraging optreedt, omdat aan de zijde van het slachtoffer al zo veel voorwerk is gedaan. Als het goed is, is het dan niet meer nodig om getuigen nader te horen en komt het niet meer voor dat iemand zich op het allerlaatste moment nog wil voegen. Het experiment is een succes als er meer rechtsbijstand zal zijn in zedenzaken. Dat de rechter minder vaak tegen het slachtoffer zal hoeven zeggen, jammer dat u zich niet gevoegd heeft. De rechter verwacht, evenals de officier, een stroomlijning van het geheel.

Een half jaar later geeft de rechter in het tweede interview aan zelf nog niet veel zaken te hebben gehad, waarin het slachtoffer vertegenwoordigd werd door een JOS-advocaat. Zij spreekt dan ook niet op basis van uitgebreide ervaring. Toch ziet de rechter al een bepaalde meerwaarde:

- Het slachtoffer kan tijdig een advocaat inschakelen en juridische informatie krijgen. Er is een hoge score van mensen die het gesprek hebben gewild, waaruit al afgeleid kan worden dat er kennelijk behoefte bestaat aan een dergelijk aanbod.
- De JOS-advocaat kan het belang van het slachtoffer bewaken, bijvoorbeeld bij het verhoor bij de rechter-commissaris, waar de officier van justitie zelden bij aanwezig is.

---

²³ De schadevergoeding wordt in een civiele procedure gevorderd.

- Als de advocaat op de zitting is, merk je dat die advocaat iets betekent voor het slachtoffer.
- Vooral bij grote zaken zorgt de advocaat voor meer stroomlijning in de procedure.

Vanuit het perspectief van het slachtoffer (zie hoofdstuk 3) is de meerwaarde van het JOS-aanbod als volgt te omschrijven:

- Een duidelijker beeld van de rechtsgang.
- Meer kennis van de eigen juridische mogelijkheden.
- Goede benutting van de mogelijkheden. Men is tevreden over de resultaten en merkt dat de advocaten gemotiveerd zijn.
- Meer kennis van de onmogelijkheden. Ook als het strafrecht voor hen weinig kansen biedt, heeft men door het gesprek met de JOS-advocaat helderheid gekregen over het hoe en waarom.
- Betere verwerking in het geval dat er weinig of geen mogelijkheden zijn. Het slachtoffer heeft het gevoel dat er alles aan gedaan is.

5.6 Tot slot

Behalve de procesevaluatie zijn er in de groepsinterviews ook vragen gesteld naar de specificiteit van de doelgroep van JOS en naar opvattingen over landelijke invoering van het aanbod.

Wat is er bijzonder aan een slachtoffer van seksueel geweld? Zou het niet even opportuun zijn om een piketdienst voor slachtoffers van alle (zware) geweldsdelicten op te zetten?

De laatste vraag werd door iedereen meteen bevestigend beantwoord. Het zou natuurlijk geweldig zijn als elk slachtoffer van een ernstig geweldsdelict de mogelijkheid krijgt om gebruik te maken van een gratis gesprek met een gespecialiseerde advocaat. Dan wordt er ook iets geregeld voor die slachtoffers. Toch was men van mening dat slachtoffers van seksueel geweld een aparte groep onder de groep slachtoffers van geweldsdelicten vormen.

De onderzoekers vinden dat ook andere slachtoffers van geweldsdelicten baat zouden hebben bij een dergelijke advocaat. De zedenonderzoekers zijn dan ook blij dat er steeds meer gedaan wordt om de positie van het slachtoffer in het algemeen te verbeteren. Dat zeden-slachtoffers een specifieke groep van geweldsslachtoffers vormen, blijkt al uit het feit dat er voor hen specifieke Aanwijzingen van het College van procureurs-generaal²⁴ van toepassing zijn.

---

²⁴ Aanwijzing bejegening slachtoffers van zedendelicten (1999A020), College van procureurs-generaal, 's Gravenhage, 1999.

Ook de advocaten vinden de slachtoffers van seksueel geweld een specifieke groep. Dit komt volgens hen door de bewijsproblematiek in zedenzaken. Het bewijs is in zedenzaken altijd moeilijk tot zeer moeilijk te verkrijgen. Het verschil tussen een zedenslachtoffer en bijvoorbeeld een slachtoffer met zware letselschade is dat je bewijs van schade altijd duidelijk kunt zien. Mishandeling is zichtbaar door blauwe plekken en kneuzingen, maar hoe toon je (schade door) incest en ontucht aan. Zedenzaken zijn vaak één op één zaken. Doordat bewijsproblemen bij slachtoffers van seksueel geweld groot zijn, worden slachtoffers vaker dan gemiddeld gehoord door de rechter-commissaris en soms ook op de zitting. Dan is het belangrijk dat een advocaat hen kan bijstaan.

Alle betrokkenen zijn ervan overtuigd dat het JOS-project landelijke invoering verdient. Door het slachtoffer een advocaat te geven voeg je daadwerkelijk iets toe. Het slachtoffer krijgt hierdoor een stem in het strafproces. Indien de overheid bereid is om van JOS een standaardprocedure te maken, wordt de positie van het zedenslachtoffer daadwerkelijk verbeterd.

De meerwaarde van JOS is dat slachtoffers van seksueel geweld een betere toegang hebben tot de advocatuur. De beslissing om een advocaat in te schakelen is voor een slachtoffer vaak nog erg moeilijk te nemen. De meeste burgers zijn niet op de hoogte van de mogelijkheid om als slachtoffer een advocaat in te schakelen. Als die mogelijkheid al overwogen wordt, is de drempel verschrikkelijk hoog. Als de beslissing om die stap te zetten dan genomen is, is het voor een slachtoffer vervolgens erg moeilijk om een goede, dat wil zeggen gespecialiseerde advocaat te vinden. Deze drempels worden door JOS weggenomen.

Mogelijke verbeteringen die de JOS-advocaten voorstellen zijn:

- Er zou iets gedaan moeten worden aan het vergoedingensysteem. Indien een advocaat naar het slachtoffer toe moet, kan zij de reiskosten niet declareren.
- De termijn van tien dagen zou verlengd moeten worden tot bijvoorbeeld een maand. Ook zouden uitzonderingen mogelijk moeten zijn, om van de termijn af te wijken. Dit voorstel wordt ook door de onderzoekers geopperd.
- Het zou wettelijk geregeld moeten worden dat de advocaat van een slachtoffer aanwezig mag zijn bij het gesprek met de rechter-commissaris.
- Er zou standaard een mogelijkheid moeten zijn om een psychologisch rapport te laten maken van het slachtoffer en dit aan de stukken toe te voegen.

Mogelijke verbeteringen die de zedenrechercheurs voorstellen zijn:

- Een nog uitgebreidere folder maken. In de folder zou dan meer uitgewerkt moeten worden wat een advocaat kan betekenen. Nu moet de politie dat vaak vertellen en dat vinden ze erg moeilijk. Ook krijgt het slachtoffer al zoveel mondelinge informatie en is het makkelijk om de informatie uitgebreider dan nu na te kunnen lezen.
- Het JOS-aanbod reeds doen bij het informatiegesprek (geopperd door één rechercheur). Dan kan het slachtoffer ook informatie inwinnen over het doen van aangifte. Ook kan een verschil gemaakt worden tussen het civiel recht en strafrecht. Dit punt onderschrijven de advocaten in ieder geval niet. In de eerste plaats omdat de aangifte een meetbaar moment is. Op dat moment staat de aangifte op papier en kan de advocaat er verder mee. Ten tweede is het soms niet helemaal objectief als het slachtoffer al voor de aangifte contact heeft met de advocaat. Ten derde komt het vrijwel niet voor dat slachtoffers spijt hebben van het doen van aangifte.
- Het wettelijk regelen dat de aangifte automatisch met het formulier van de JOS-piketregeling naar de advocaat wordt gestuurd. De zedenrechercheurs vragen altijd aan het slachtoffer of ze de aangifte mogen doorsturen en dit mag vrijwel altijd. Slachtoffers gaan er meestal ook van uit dat de advocaat de aangifte reeds heeft.

Hoofdstuk 6   Beschouwing over landelijke invoering

6.1   Inleiding

De resultaten van de onderzoeken in Rotterdam en Alkmaar geven inzicht in het belang van juridische vroeghulp voor slachtoffers van seksueel geweld. Het levert argumenten op voor een beleidsmatige afweging of landelijke invoering van juridische vroeghulp aan slachtoffers van seksueel geweld is geïndiceerd. Bovendien zijn de resultaten van deze onderzoeken te gebruiken voor het ontwikkelen van een landelijk model piketregeling slachtoffers zeden, doordat meer inzicht is verkregen in de lokale verschillen die bestaan ten aanzien van de vormgeving van de juridische bijstand. In dit hoofdstuk wordt daarmee antwoord gegeven op de onderzoeksvragen van deelonderzoek 5.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Eerst wordt ingegaan op de onderzoeksresultaten, waarbij de experimenten in Rotterdam en Alkmaar met elkaar worden vergeleken. Ook wordt kort ingegaan op het JOS-project in Utrecht. De verwachtingen van slachtoffers en het succes van de JOS-experimenten worden beschreven. Vervolgens worden de belangrijkste argumenten om wel of niet tot landelijke invoering over te gaan uiteen gezet, waarbij de rol van een piketregeling voor slachtoffers van seksueel geweld binnen het algemene slachtofferbeleid wordt geplaatst.

6.2   Welke verwachtingen hebben slachtoffers van seksueel geweld bij het doen van aangifte?

Seksueel geweld kent een groot scala aan verschijningsvormen, van gedwongen geslachtsgemeenschap tot ontuchtige aanrakingen binnen een afhankelijkheidsrelatie, van seksuele handelingen met een minderjarige of (geestelijk) gehandicapte, tot seksuele intimidatie op de werkplek. Seksueel geweld komt voor in de privé-sfeer (gezin en andere samenlevingsverbanden) en in de openbare of semi-openbare sfeer (scholen, gevangenissen, hulpverleningsinstellingen, op straat, etc.). Kortom, bij slachtoffers van seksueel geweld gaat het om een groep die zeer uiteenlopend is en waarbij tevens de aard van het misbruik zeer divers is (Goderie en van Gurp, 1996). Slachtoffers van seksueel geweld ondervinden bovendien vaak ernstige fysieke en psy-

chische schade. Deze schade kan zich pas veel later openbaren, de schade manifesteert zich vaak langdurig en kan zelfs levenslang zijn. Soms is er sprake van een officieel erkend ziektebeeld, zoals de post-traumatische stress-stoornis of de meervoudige persoonlijkheidsstoornis. Het seksueel misbruik heeft doorgaans een enorme impact op het leven van het slachtoffer (Lünnemann en Piechocki, 2001).

Veel slachtoffers melden het zedenmisdrijf niet bij de politie. Als het slachtoffer een strafrechtelijke reactie wil, zal een aangifte bij de politie doorgaans onvermijdelijk zijn. Bij de afweging om seksueel geweld al dan niet bij de politie te melden, speelt de verwachting omtrent de politie een belangrijke rol. Dat wil zeggen dat het beeld dat de samenleving als geheel en het slachtoffer in het bijzonder van het optreden van de politie in zedenzaken hebben, van eminent belang is. Een speciale positie wordt ingenomen door slachtoffers van wie niet aangenomen mag worden dat zij zelf het misdrijf bij de politie kunnen melden, zoals (jonge) kinderen en mensen met een verstandelijke handicap (de Savornin Lohman c.s., 1994).

Slachtoffers die melding doen van seksueel misbruik bij de politie, benoemen vijf soorten verwachtingen. De veruit meest voorkomende verwachting is dat de politie de verdachte zo snel mogelijk oppakt en straft. Een volgende, regelmatig genoemde verwachting is dat men door middel van melding en/of aangifte herhaling hoopt te voorkomen. Een derde verwachting is dat naar aanleiding van de melding de politie zal gaan praten met de verdachte. Een vierde verwachting is dat de politie informatie en begeleiding zal geven. Tot slot zijn er slachtoffers die alleen maar hun hart willen luchten bij de politie.

Op grond van het onderzoek in Rotterdam concludeerden we dat de grootste groep melders naar de politie stapt met een verwachting die genuanceerd en/of bijgesteld zal moeten worden: de politie straft verdachten niet zelf en als de aangifte uiteindelijk tot bestraffing door de rechter leidt, verdwijnt de dader meestal niet voor jaren achter de tralies. Bovendien is de bewijslast in zedenzaken lastig en is het proces van waarheidsvinding een traag proces. Ook is bij vrijwel niemand op het moment dat men contact opneemt met de politie het verschil tussen melding en aangifte doen bekend. Deze bijstelling van verwachtingspatronen gebeurt in het informatieve gesprek dat de politie met de melders voert. Daarbij valt op dat de politie zich uitstekend van deze taak kwijt, gezien het feit dat de slachtoffers over het algemeen tevreden blijven, ook al komen hun oorspronkelijke verwachtingen lang niet altijd uit.

Zoals we naar aanleiding van de interviews met slachtoffers in Rotterdam en Alkmaar (Goderie c.s., 2001 en hoofdstuk 3 van dit rapport) al constateerden, zoekt een deel van de slachtoffers van seksueel geweld via het recht genoegdoening als belangrijke stap in de verwerking van het aangedane leed. Het aangaan van een juridisch proces kan voor het slachtoffer van groot belang zijn doordat de weerbaarheid en zelfstandigheid wordt versterkt. De strafrechter kan door

middel van een vonnis aangeven dat de pleger van het seksueel geweld schuldig is aan het gepleegde delict. Ook kan het slachtoffer binnen het strafrecht als benadeelde partij een schadevergoeding vorderen en een (hoge) schadevergoeding kan belangrijk zijn voor het herwinnen van een stuk levensvreugde²⁵. De steun van een advocaat in dit proces kan worden beschouwd als het enigszins rechttrekken van het verschil in positie tussen de verdachte, die per definitie een advocaat toegevoegd krijgt, en het slachtoffer.

6.3 Het succes van JOS

De vraag of juridische vroeghulp aan slachtoffers van seksueel geweld een succes is, kan op grond van de resultaten van het onderzoek positief worden beantwoord; zowel slachtoffers als samenwerkende partijen staan positief tegenover de juridische vroeghulp.

De juridische dienstverlening door een JOS-advocaat wordt zowel in Rotterdam als in Alkmaar erg gewaardeerd door de slachtoffers. Door gebruik te maken van het eerste gesprek met de JOS-advocaat hebben zij veel meer zicht gekregen op de mogelijkheden en onmogelijkheden van een strafprocedure, de rol van het slachtoffer erin en de mogelijkheden om een schadevergoeding te krijgen. Daarnaast waarderen slachtoffers het dat door de gratis vroeghulp voor het slachtoffer tegemoet wordt gekomen aan het principe dat ook slachtoffers van misdrijven recht hebben op juridische ondersteuning, evenals verdachten. Het streven naar 'equality of arms' krijgt veel waardering.

In Rotterdam lag het accent op de juridische vroeghulp; veel slachtoffers hadden alleen een eerste gesprek. In Alkmaar leidde het eerste gesprek in de meerderheid van de gevallen (70%) tot juridische bijstand van verdergaande aard; het eerste gratis gesprek was doorgaans het begin van een juridische ondersteuning tijdens de strafprocedure en soms ook tijdens een civiele procedure, die tegelijkertijd plaatsvond²⁶.

Het eerste gesprek dat een JOS-advocaat met het slachtoffer heeft, behoort tot de piketfase. In dit gesprek wordt algemene informatie gegeven over de specifieke rol van de advocaat van een slachtoffer in het strafproces. Ter voorbereiding op dit eerste gesprek heeft de advocaat de beschikking gekregen over het proces-verbaal van aangifte. Hierdoor is, naast het geven van algemene informatie, een op de persoon en de zaak toegesneden advies mogelijk. Op basis

---

²⁵ Binnen het strafproces is het niet ongewoon dat vorderingen tot (een voorschot op) het vergoeden van immateriële schade worden toegekend tot bedragen tussen de 2300 en 4600 euro. (Lünemann en Piechocki, 2001).

²⁶ Ook nadat de strafrechtelijke procedure is afgerond kan een civiele procedure worden gestart.

van de aangifte kan de advocaat een beoordeling maken van de te verwachten werkzaamheden. In de hoofdstukken 3 en 4 hebben respectievelijk slachtoffers en advocaten aangegeven wat de advocaten hebben kunnen betekenen voor zedenslachtoffers die aangifte hebben gedaan. De meerwaarde van juridische ondersteuning door een advocaat ligt op de volgende terreinen:

5. Het geven van juridische informatie, het inschatten van de kans op succes van de strafzaak en de mogelijkheden en hoogte van een schadevergoeding;
6. Juridische en emotionele ondersteuning door een gesprek met de officier van justitie aan te vragen en dit voor te bereiden; door het verhoor bij de rechter-commissaris voor te bereiden en het slachtoffer, als dit mogelijk is, bij de rechter-commissaris te vergezellen; de cliënt op de hoogte houden van het verloop van de strafzaak, waaronder of de verdachte nog in voorlopige hechtenis zit en naar de strafzitting gaan en de vordering tot schadevergoeding toelichten;
7. Contact onderhouden met de politie en het openbaar ministerie, zoals het opvragen van dossiers bij het openbaar ministerie, het inbrengen van bewijsstukken, zorgen voor een aanvullende aangifte;
8. Het afweten of een kortgeding zinvol is, met als doel een straatverbod, telefoonverbod of een algemeen contactverbod, of een verhuisgebod te vorderen;
9. Aanmelden bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven. De meerwaarde van juridische bijstand blijkt ook uit het feit dat van alle strafzaken die inmiddels in Alkmaar hebben gediend, met succes om een voorschot op de schadevergoeding is verzocht.

Het succes van JOS in Alkmaar staat in contrast met het allereerste experiment JOS in Rotterdam. Dit lag niet aan het idee, noch aan de inzet van de JOS-advocaten en de politie. Belangrijke oorzaak van het niet van de grond komen van het geven van juridische vroeghulp lag in het feit dat de samenwerking tussen politie en advocaten onvoldoende kansen kreeg om van de grond te komen. Het verwijzingsproces van politie naar gespecialiseerde advocaten verliep moeizaam, waardoor de juridische rechtsbijstand over het algemeen niet werd gerealiseerd (van Gelder en Tan, 1998). Gezien de achtergrond van het mislukken is een nieuw experiment gestart.

Dit keer was JOS Rotterdam meer succesvol. De samenwerking tussen politie en advocatuur is in dit project verbeterd en de onderlinge acceptatie is sterk toegenomen. Wanneer slachtoffers naar JOS verwezen worden, verloopt dit proces soepel. Door de piketdienst is er altijd snel een JOS-advocaat beschikbaar. De slachtoffers die gebruik maken van het aanbod geven aan dat zij op korte termijn terecht kunnen bij de advocaat. Zij zijn over het algemeen zeer tevreden over de dienstverlening van de JOS-advocaat. Zij zijn beter geïnformeerd geraakt, zowel over hun positie als over hun mogelijkheden. De zedenrechercheurs staan over het

algemeen zeer positief tegenover juridische hulp aan slachtoffers van seksueel geweld door gespecialiseerde advocaten. In Rotterdam blijft echter een knelpunt bestaan in de doorverwijzing. De politie biedt, ondanks de opzet van het project, JOS nog steeds niet aan alle zeden-slachtoffers aan. Veel rechercheurs maken zelf de afweging of het JOS-aanbod geschikt is voor een bepaald slachtoffer of niet. Zo kan niet ieder slachtoffer zelf overwegen of hij of zij gebruik wil maken van het JOS aanbod. Hoewel zedenrechercheurs over het algemeen positief staan tegenover juridische hulp aan slachtoffers van seksueel geweld, blijven zij het moeilijk vinden om alle slachtoffers te adviseren contact op te nemen met een JOS-advocaat. Doordat de communicatie tussen advocatuur en politie niet optimaal was, werd de politie ook niet gestimuleerd om alle slachtoffers een JOS aanbod te doen. Het ontbrak bijvoorbeeld aan voorlichting van de advocaten richting rechercheurs over het kostenaspect, dat mogelijk zou gaan spelen na het eerste gratis gesprek. Belangrijker was dat de resultaten die werden geboekt in de strafzaak, niet in algemene zin teruggekoppeld werden naar de politie. Hierdoor kreeg het project nog te weinig een gezicht. Dit beeld van onderprofilering werd ook bevestigd door de advocaten zelf. Het project als geheel heeft daarbij last gehouden van de niet zo 'slachtofferminded' houding van het openbaar ministerie en de rechters-commissarissen in het arrondissement Rotterdam. De betrokkenheid bij het project vanuit het openbaar ministerie bijvoorbeeld was nihil (Goderie, Verkuyl en Overgaag, 2000).

Het succes van Alkmaar kan mede zijn veroorzaakt door het feit dat daar een jarenlange traditie van een slachtoffergerichte aanpak bestaat. Het arrondissement Alkmaar is 'slachtofferminded' op verschillende niveaus (zie ook: van Dijk, 2001). Er bestaat al jaren een actief Netwerk Terwee waarin maandelijks door vertegenwoordigers van onder meer rechtbank, openbaar ministerie, advocatuur, politie, slachtofferhulp en reclassering wordt gesproken over mogelijkheden ter verbetering van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Ook is er in Alkmaar bij de advocatuur al enige jaren ervaring opgedaan in het juridisch bijstaan van slachtoffers van zedenmisdrijven. Met andere woorden, er was in Alkmaar sprake van een zeer gunstige voedingsbodem voor JOS. Bovendien hebben de initiatiefnemers van JOS Alkmaar goed naar de Rotterdamse ervaringen gekeken en daarvan geleerd. Het project is langdurig en grondig voorbereid, waarbij de initiatiefnemers alle samenwerkende partijen in een vroeg stadium betrokken hebben bij de opzet van het JOS project. Daarnaast heeft het Alkmaarse project geprofiteerd van een stevig ingezette projectcoördinatie. De projectcoördinator heeft het project administratief op een intensieve wijze gevolgd, waarbij wekelijks een terugkoppeling plaatsvond met de coördinator bij de politie. De coördinator van JOS heeft in alle fora een rol vervuld en voor kwesties die fout liepen een oplossing gezocht.

Rotterdam had wat het JOS-aanbod betreft niet de primeur; die eer komt voor zover wij weten aan Utrecht toe. Daar bestaat al jarenlang een dergelijk aanbod. De eerste jaren was er sprake van een levendig project. Sinds daar het eerste gesprek met de gespecialiseerde advocaat niet meer gesubsidieerd wordt, zijn de zedenrechercheurs niet meer zo gemotiveerd om slachtoffers van seksueel geweld veelvuldig door te verwijzen.

In een groepsinterview met twee beleidsfunctionarissen van de politie, een secretariaatsmedewerkster van de politie die de piketdienst JOS onder haar hoede heeft, een zedenrechercheur, een medewerkster van Buro Slachtofferhulp en een JOS-advocaat hebben we het Utrechtse project in beeld gebracht.

In de politieregio Utrecht is de jeugd- en zedenpolitie van oudsher erg slachtoffergericht geweest. Rechercheurs begeleidden slachtoffers naar de rechter-commissaris en de rechter. Hier kwam nog al eens kritiek op van de advocaten van de verdachten, die de rechercheurs verweten partij te kiezen voor het slachtoffer. De zedenrechercheurs streefden naar het op de hoogte houden en ondersteunen van het slachtoffer vanuit de visie dat het slachtoffer een veel zwakkere positie had dan de verdachte. In die tijd bestond het Buro Slachtofferhulp ook nog niet. In 1984 ontstond het idee van een JOS-aanbod. Er werd een werkgroep samengesteld waaraan twee advocaten, een rechter-commissaris, een officier van justitie, de GGD, BSH, Buro voor rechtshulp en een aantal politiefunctionarissen deelnamen. De rechter-commissaris en officier van justitie van justitie zijn in een later stadium afgehaakt. "Het is afhankelijk van de persoon, hoe meer belangstelling hij voor dit onderwerp heeft, hoe meer betrokken hij is." Op de huidige rechter-commissaris en officier kan zondig wel een beroep gedaan worden. In het begin was er een pool van 15 advocaten. Deze hoefde men eigenlijk niet te werven, het enthousiasme was meteen al groot. Tegenwoordig is het moeilijker om advocaten te vinden die mee willen doen.

In de eerste tien jaar van het bestaan van JOS wezen zedenrechercheurs standaard op het JOS-aanbod. Een secretariaatsmedewerkster van de politie regelde de piketdienst. In die periode werden de toevoegingen geregeld via het Buro voor Rechtshulp en deze waren onafhankelijk van het inkomen. Er was alleen een geringe eigen bijdrage verschuldigd. Rond 1993 werden het verstrekken van toevoegingen voor gefinancierde rechtsbijstand overgenomen door de Raad voor rechtsbijstand. Ook het financiële systeem veranderde. De kosten voor rechtsbijstand -ook voor slachtoffers in zedenzaken- werden afhankelijk van het inkomen gemaakt.

Dit betekende een omslag voor het Utrechtse project. De projectdeelnemers vonden dat er een financiële drempel werd opgeworpen voor het slachtoffer om gebruik te maken van een advocaat. Voor veel rechercheurs betekende dit een drempel om JOS aan ieder zedenslachtoffer dat aangifte wilde doen aan te bieden. Vanaf dat moment wordt er door rechercheurs verschillend mee omgegaan. De een biedt het nog wel aan in bepaalde gevallen, de ander niet. In ieder geval is er geen sprake meer van een standaard van informatie geven. Langzamerhand

ontstaat er minder aandacht voor JOS. Nieuwkomers worden niet meer op de hoogte gebracht. Ook de versnippering van de zedenexpertise over het korps (reorganisatie van de zedentaak) doet het JOS-project in Utrecht geen goed. Het aanbod bestaat nog steeds, het enthousiasme bij de verschillende ketenpartners eveneens, maar men hoopt op een landelijke regeling zodat JOS Utrecht weer nieuw leven ingeblazen kan worden.

6.4 Een piketregeling tegen de achtergrond van het slachtofferbeleid

Wat betekenen deze resultaten voor de vraag of juridische vroeghulp voor slachtoffers van zedendelicten landelijk moet worden ingevoerd? JOS kan worden beschouwd als een nadere verfijning van het in de tachtiger jaren ingezette slachtofferbeleid door de overheid. Er heeft de afgelopen decennia een omslag plaatsgevonden in het denken over de slachtoffers van misdrijven in het strafproces. Was in de jaren zeventig het slachtoffer voor politie en justitie vooral van belang als getuige van een delict en als de persoon die aangifte deed, tegenwoordig wordt het slachtoffer ook als direct belanghebbende erkend. In het traditionele strafrechtelijke denken wordt een strafbaar feit in eerste instantie als een inbreuk op de openbare orde beschouwd en heeft de overheid, in de gedaante van het openbaar ministerie, het geweldsmonopolie. In het strafproces staan openbaar ministerie en verdachte tegenover elkaar. Het slachtoffer komt in de strafrechtelijke procedure niet naar voren. Als het slachtoffer genoegdoening wil, is de civiele procedure de juiste weg om dit te bereiken. Tegenwoordig wordt meer algemeen erkend dat een strafbaar feit doorgaans een inbreuk maakt op individuele rechten van burgers en dat ook het strafrecht een rol heeft bij de genoegdoening aan het slachtoffer. De overheid benoemt het slachtoffer tegenwoordig als een van de belangrijke actoren in het strafproces²⁷. Het wezen van het strafproces is niet veranderd, maar het slachtoffer van een misdrijf wordt tegenwoordig wel beschouwd als een rechtssubject. Of, zoals Brienen en Hoegen constateren: "Het is nu algemeen geaccepteerd dat delicten in de eerste plaats inbreuk maken op de individuele rechten van slachtoffers. Deze conceptuele verandering heeft vergaande gevolgen. Als een delict wordt gezien als een daad van de ene burger tegen de ander heeft het slachtoffer het recht om betrokken te zijn bij de afwikkeling van de publieke reactie tegen de dader" (Brienen en Hoegen 2001, p.43).

---

²⁷ R. Kool, K. Lünemann, en R. Wolleswinkel. Strafrecht op het breukvlak van twee eeuwen. Kroniek strafrecht en detentierecht 1999-2001. In: *Nemesis*, jan/febr. 2002.

Deze verandering van denken vindt plaats vanaf de jaren zeventig, en heeft tot gevolg dat de positie van slachtoffers van misdrijven binnen het strafproces is versterkt²⁸, met bijzondere aandacht voor de positie van zedenslachtoffers²⁹. De politie en het openbaar ministerie zijn verplicht het slachtoffer met respect te bejegenen, informatie te verschaffen over het verloop van de zaak, en zo mogelijk te bemiddelen in het verkrijgen van schadevergoeding. Daarnaast behoort de politie het slachtoffer door te verwijzen naar een bureau slachtofferhulp. Met de invoering van de wet Terwee³⁰, die gefaseerd in werking is getreden en in 1995 in heel Nederland is ingevoerd, is de positie van het slachtoffer als benadeelde partij versterkt: het slachtoffer kan zich als benadeelde partij voegen in het strafproces en zo op eenvoudige wijze een schadevergoeding vorderen. De mogelijkheden voor het slachtoffer om een klacht in te dienen tegen de beslissing van het openbaar ministerie om de zaak niet te vervolgen zijn eveneens uitgebreid. Verder wordt tegenwoordig erkend dat een slachtoffer, die als getuige wordt opgeroepen te verschijnen ter terechtzitting, van deze plicht ontheven kan worden als door het afleggen van een verklaring de gezondheidstoestand van het slachtoffer ernstig in gevaar kan komen. De discussie over de versterking van de positie van het slachtoffer gaat voort, zeker als het gaat om slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven. Belangrijke discussiepunten zijn of er een spreekrecht moet komen voor een beperkte groep slachtoffers, en of er een recht op gratis rechtsbijstand moet worden geregeld³¹. De vraag of juridische vroeghulp voor slachtoffers van seksueel geweld landelijk moet worden ingevoerd, sluit aan bij deze discussie.

Het JOS aanbod blijkt geen novum in Europees verband. In Denemarken, Noorwegen, Zweden en IJsland hebben slachtoffers van zedendelicten en andere geweldsmisdrijven recht op een door de staat betaalde advocaat die gedurende het strafproces hun belangen behartigt (Brienen en Hoegen 2000). Denemarken en Noorwegen hebben hier al zo'n twintig jaar ervaring mee. In deze landen is het de taak van de slachtofferadvocaten om de rechten van slachtoffers te be-

---

²⁸ De versterking van de positie wordt in eerste instantie in richtlijnen vastgelegd: richtlijn Vaillant I, Stcr. 1986, 33; Vaillant II, Stcr. 1987, 64; Nieuwe richtlijn slachtofferzorg, Stcr. 1993, 60; Richtlijn ter begeleiding bij de wet Terwee, Stcr. 1995, 65 en de huidige Aanwijzing Slachtofferzorg, Stcr. 1999, 141.

²⁹ Richtlijn Conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de bejegening van slachtoffers van zedenmisdrijven (richtlijn de Beaufort), Stcr. 1986, 33. Deze richtlijn is vervangen in 1999 door twee aanwijzingen, namelijk de algemene zedenaanwijzing Bejegening slachtoffers zedendelicten Stcr. 1999, 174 en de zedenaanwijzing Opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties, Stcr. 1999, 174.

³⁰ Wet van 23 december 1992, STB.1993,29.

³¹ Groenhuijsen, M.S. Hervorming van het strafprocesrecht met het oog op belangen van het slachtoffer: "We ain't seen nothing yet", Delikt en delinkwent, 2001, afl. 7, p. 645-653.

waken en hen te begeleiden gedurende het strafproces. "The victim's lawyer is not intended to function as a second prosecutor, and therefore has no role in settling the issues of guilt and punishment. His job is to minimize the strain of the proceedings of on the victim."(p. 220) . Slachtofferadvocaten hebben een tweevoudige taak: "First of all, they have a pre-trial responsibility to explain the legal proceedings to the victim, keep him informed of the developments and prepare him for the main hearing. Secondly they must take care of the victim's compensation claim." De advocaat kan, als het slachtoffer dat wil, alle verhoren van het slachtoffer bijwonen, zowel in het onderzoekstraject als in de rechtszaal. "Het is daarbij niet de bedoeling dat het slachtoffer vóór het beantwoorden van bepaalde vragen eerst overleg pleegt met zijn advocaat. Wel mag de advocaat eventueel aanvullende vragen stellen. Verder mag de slachtofferadvocaat het strafdossier inzien en moet hij er voor zorgen dat het slachtoffer op de hoogte blijft van de ontwikkelingen in zijn zaak. Ook helpt hij het slachtoffer bij het voorbereiden van zijn eventuele schadevergoedingsclaim. In Denemarken, IJsland en Zweden presenteert de advocaat vervolgens namens het slachtoffer de schadevergoedingsclaim in de rechtszaal. In Noorwegen is deze taak in beginsel nog voorbehouden aan de officier van justitie, maar in de praktijk wordt dit wel regelmatig aan de slachtofferadvocaat overgelaten. In de rechtszaal kan de advocaat over de belangen van het slachtoffer waken door bijvoorbeeld de rechtbank te verzoeken de zaak achter gesloten deuren te horen³² of het slachtoffer buiten de fysieke aanwezigheid van de verdachte zijn verklaring af te laten leggen." (Brienen en Hoegen 2001, p. 50, 51).

De taken van de slachtofferadvocaten in de Europese landen komen in grote lijnen overeen met de werkzaamheden van de JOS-advocaat. De bescherming van de rechten van het slachtoffer van een ernstig delict is zo beter gewaarborgd. Juist de combinatie van begeleiding in het voortraject van de strafprocedure en het ondersteunen in de vordering tot schadevergoeding is van belang. Het versterkt niet alleen de positie van het slachtoffer, maar levert bovendien een beter resultaat op, dat wil zeggen een meer tevreden slachtoffer en een rechterlijke uitspraak waar het belang van het slachtoffer beter in is verdisconteerd.

Er is ook een juridisch argument om tot landelijke invoering van het JOS-project over te gaan. In het nieuwste Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure³³ zijn een aantal slachtofferrechten benoemd, zoals een recht op respectvolle bejegening, een recht op informatie en een recht op goede communicatie, waaronder het recht op een tolk. In artikel 6 is geregeld dat slachtoffers recht hebben op - kosteloos juridisch advies en juridische rechtsbijstand. Bovendien is vastge-

---

³² Waarschijnlijk is bedoeld: te behandelen.

³³ 2001/220/JBZ. Dit kaderbesluit heeft een dwingend karakter. Het in 1985 genomen kaderbesluit had geen dwingend karakter.

legd in artikel 2 dat bijzonder kwetsbare personen een specifieke behandeling moeten kunnen krijgen. Deze twee artikelen bieden een juridische grondslag aan het JOS-project. Zedenslachtoffers behoren tot een groep bijzonder kwetsbare personen, waar een specifieke behandeling of ondersteuning is gewenst. Daartoe behoort een eerste kosteloos juridisch advies en juridische bijstand. Deze vorm van juridische bijstand kan doorgaans niet worden gegeven door de buro's slachtofferhulp en de bureaus voor rechtshulp, omdat de problematiek van seksueel geweld daarvoor te complex is.

We concluderen dat de landelijke invoering van een piketregeling voor slachtoffers van zedendelicten goed aansluit bij Europese ontwikkelingen op het terrein van slachtofferhulp en beschouwd kan worden als een uitvoering door Nederland van het Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure.

Literatuurlijst

Algemene zedenaanwijzing Bejegening slachtoffers van zedendelicten. (1999) Stcr. 141.

Alta, S. e.a. (1998). *Evaluatie van de regelgeving Slachtofferzorg; verslag van een onderzoek ter evaluatie van de wet en regelgeving Terwee.* Den Haag: B&A Groep Beleidsonderzoek & -Advies.

Brienen, M.E.I. & Hoegen, E.H. (2000) *Victims of crime in 22 European Criminal Justice Systems.* Den Haag: WODC.

Cohen, M.J. (2000-2001) *Wijziging van de Wet op de rechtsbijstand naar aanleiding van de evaluatie van de Wet op de rechtsbijstand alsmede aanpassing van de Wet op de rechtsbijstand aan de Algemene Wet Bestuursrecht.* (27553, nummer 3) Den Haag: Tweede Kamer.

Dittrich, B. (2000-2001) *Voorstel van wet van het lid Dittrich tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering.* (27632, nummer 3). Den Haag: Tweede Kamer.

Dijk, G. van. (2001) *Piketregeling voor slachtoffers van zedenmisdriven in Alkmaar. Een geslaagd experiment.* *Rechtshulp 2001 – 5.*

Gelder, K. van & Tan, S. (1998) *Juridische opvang slachtoffers van seksueel geweld.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Goderie, M.J.H. & Gulp, L van. (1996) *De eerste opvang van slachtoffers van seksueel geweld.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut; Utrecht: TransAct.

Goderie, M.J.H., & Verkuyl, L & Overgaag, A.M. (2001) *Juridische opvang slachtoffers seksueel geweld.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Groenhuijsen, M.S. (2001) Hervorming van het strafprocesrecht met het oog op belangen van het slachtoffer: "We ain't seen nothing yet", In: *Delikt en delinkwent*, 2001 afl. 7, p. 645-653.

Jaarverslag (2000) Stichting Buro Slachtofferhulp Noord Holland Noord.
Kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure (2001) Raad van de Europese Unie.

Kool, R & Lünemann, K.D & Wolleswinkel, R. (2002) Strafrecht op het breukvlak van twee eeuwen. *Kroniek strafrecht en detentierecht 1999-2001*.
Nemesis, jan/feb 2002.

Lünemann K.D. (proefschrift 1996) *Vrouwenmishandeling strafrechtelijk afgedaan? Strafrechtelijke regulering van mannelijk geweld tegen vrouwen in de privésfeer*. Deventer: Gouda Quint.

Lünemann, K.D. & Piechocki, D.J.G. (2001) *Seksueel geweld betaald gezet Juridische gids civiel- en strafrechtelijke schadevergoedingsmogelijkheden*. Nijmegen: ArsAqui.

Openbaar Ministerie (2000). *Jaarplan*. Den Haag.

Projectplan JOS Alkmaar; experiment piketregeling.

Savornin Lohman, J. de & Goderie, M.J.H., e.a. (1994) *Betere en adequate bescherming door de nieuwe zedelijkheidswetgeving?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Spel, A. (1999) *Dienstvoorschrift taakuitvoering politie Jeugd- en Zedenzorg*. Alkmaar: Politie Noord-Holland Noord.

Tweede Kamer (27213, nr 2) *De positie van het slachtoffer in het strafproces*. Den Haag.

Vink, R. (2001) Nooit meer zwijgen. *Maatwerk, vakblad voor maatschappelijk werk*.

Vreugdenhil, M. & Vijgenboom, M & Buis, A.M. (samenstellers) (2000) *Wegwijzer voor hulpverlening na seksueel geweld Noord-Holland Noord*.
Den Helder: GGD Kop van Noord-Holland.

Zedenaanwijzing. Opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties, (1999) Stcr., 174.

Bijlage 1   Overzicht beschikbaarheid zedenrechercheurs en taakaccenthouders zeden

In de volgende tabel is af te lezen wie in welk geval ingeschakeld moet worden. De situaties zoals geschetst in de onderste drie kolommen vinden alleen plaats op verzoek van of namens het afdelingshoofd van de recherche van het betreffende district.

	Spoed vereist, tijdens kantooruren	Spoed vereist, buiten kantooruren	Geen spoed vereist tijdens kantooruren	Geen spoed vereist buiten kantooruren
<i>Misbruik met personen >12 jaar; niet verstandelijk gehandicapt.</i>	Taakaccenthouder zeden, indien niet aanwezig piketrechercheur	Piketrechercheur van het district	Taakaccenthouder zeden, indien niet aanwezig wordt later contact opgenomen	Volgende dag wordt contact opgenomen door taakaccenthouder zeden
<i>Misbruik met kinderen <12 jaar of met verstandelijk gehandicapten.</i>	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig wordt later contact opgenomen	Volgende dag wordt contact opgenomen door rechercheur zeden
<i>Mensenhandel</i>	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig wordt later contact opgenomen	Volgende dag wordt contact opgenomen door rechercheur zeden
<i>Kinderporno</i>	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Piketrechercheur van de regionale afdeling zeden	Rechercheur zeden, indien niet aanwezig wordt later contact opgenomen	Volgende dag wordt contact opgenomen door rechercheur zeden

Bijlage 2   JOS piketregeling Alkmaar

Colofon

opdrachtgever	Ministerie van Justitie , Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid
financier	Ministerie van Justitie , Directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid
auteurs	Drs. M.J.H. Goderie, Mr. A.M. Overgaag, N. Rozeboom
lokale redactie	J. de Klein
layout	J. de Klein
omslag	Korteweg Communicatie, Eindhoven
drukwerk	Regeer en Reijnen, Tilburg
uitgave	Verwey-Jonker Instituut

De publicatie

De publicatie kan besteld worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Bestellen per fax of per e-mail kan ook: Verwey-Jonker Instituut, Kromme Nieuwegracht 6, 3512 HG Utrecht, telefax 030-2300683, e-mail secr@verwey-jonker.nl onder vermelding van 'In het belang van het slachtoffer van seksueel geweld', uw naam, factuuradres en afleveradres.

ISBN 90-5830- 130-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2003, tweede druk

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.

Is juridische vroeghulp door gespecialiseerde advocaten aan slachtoffers van seksueel geweld een succes? Deze vraag is door de onderzoekers van het project Juridische Opvang Slachtoffers van seksueel geweld (JOS) positief beantwoord. Uit het onderzoek in het arrondissement Alkmaar blijkt dat zowel slachtoffers als samenwerkende partijen (politie, advocatuur, slachtofferhulp, staande en zittende magistratuur) het JOS-aanbod positief waarderen.

Slachtoffers die gebruik maakten van een JOS-advocaat hebben onder meer een duidelijker beeld van de rechtsgang gekregen. Ze zijn beter op de hoogte van de eigen juridische mogelijkheden en onmogelijkheden en komen tot betere verwerking in het geval er weinig of geen juridische hulp beschikbaar is. Daarnaast is er dankzij de inzet van de JOS-advocaat een goede benutting van de juridische mogelijkheden. De onderzoekers concluderen bovendien dat landelijke invoering van een piketregeling voor slachtoffers van zedendelicten goed zal aansluiten bij Europese ontwikkelingen op het terrein van slachtofferhulp.

Het JOS-aanbod is te beschouwen als een nadere verfijning van het slachtofferbeleid van de overheid. Dit slachtofferbeleid is er op gericht de positie van slachtoffers van misdrijven binnen het strafproces te versterken en daarbij bijzondere aandacht te besteden aan slachtoffers van zedenmisdrijven.